

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔτος 69ον - Τεῦχος 1ον

«Ἀπόπλυνον...»

Ἰανουάριος - Φεβρουάριος 2020

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος
κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδος Εκδόσεων της Επικοινωνιακής και Μορφωτικής
Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος
ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΛΑΔΟΥ: Ο Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Ώρεων κ. Φιλόθεος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Άλέξανδρος Ι. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2020-2021 ΜΕ ΔΙΕΤΗ ΘΗΤΕΙΑ (αλφαβητικά): π. Ακίνδυνος Δαρδανός, πρωτ. Ίγνάτιος Καλογεράκης, π. Ήλιος-Συμεών Λαουλάκος, π. Ήλιος Μάκος, π. Νικόλαος Μεντζελίδης, Αθανάσιος Β. Γλάρος, (Επ. Καθ. ΕΚΠΑ) – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Ζαμπία Άγριμάκη – ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Άλέξανδρος Κατσιάρας – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Ζαμπία Άγριμάκη, Κων. Χολέβας και Έμμανουήλ Πλούσος – ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ζαμπία Άγριμάκη – ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος – Υπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαίος, Πρωτομαγιάς 3 - 145 68 Κρουονέρι Αττικής, Τηλ.: 210-8160.127 – Fax: 210-8160.128. Τιμή τεύχους 1 € (γιά όσους δέν τό δικαιούνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Αθηνάς 30, 105 51 ΑΘΗΝΑ | Τηλ.: 211 18.25.298, Fax: 211 18.25.317
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Προμετωπίδα έξωφύλλου: «Απόπλυνον, Κύριε, τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἐνθάδε μνημονευθέντων δούλων σου τῶ ἀίματί σου τῷ ἁγίῳ πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου καί πάντων σου τῶν Ἁγίων» (Θεία Λειτουργία)

Φωτογραφία έξωφύλλου: Χρήστος Παλλαντζᾶς, «Κάτι νά μάς ξεπλύνει» (λεπτομέρεια), ἀπό τό βιβλίο Χρήστος Παλλαντζᾶς, Ἄνω σχῶμεν, Κατάλογος Ἔκθεσης (Enripides Art Gallery), 2019, ἀπ' ὅπου καί οἱ φωτογραφίες αὐτοῦ τοῦ τεύχους

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τά κείμενα τῶν συνεργατῶν νά μὴν ὑπερβαίνουν τίς 750 λέξεις. Δέν γίνονται δεκτά δημοσιευμένα κείμενα.

Τό περιοδικό Ἐφημέριος δέν εὐθύνεται γιά τό γλωσσικό ἴδιωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

Δέν ἐπιτρέπεται ἡ ἀναδημοσίευση, ἡ ἀναπαραγωγή –ὄλική ἢ μερική– τοῦ περιεχομένου τοῦ περιοδικοῦ Ἐφημέριος καθ' οἷονδῆποτε τρόπο. Ἐπιτρέπεται μόνον ἡ παράθεση ἀποσπασμάτων ἀποκλειστικῶς γιά ἐπιστημονικούς καί ἐκπαιδευτικούς σκοπούς, μέ ἀναφορά τῆς πηγῆς προελεύσεως.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 69ον

Ιανουάριος - Φεβρουάριος 2020

Τεύχος 1ον

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Εισοδικόν	3
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΡΙΖΟΥ	
Νεωτερικότητα - Μετανεωτερικότητα.....	6
Μητρ. Ναυπάκτου καί Αγίου Βλασίου ΙΕΡΟΘΕΟΥ	
Ή οικογένεια, δώρο του Θεού στον άνθρωπο	7
π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΠΑΘΡΕΛΛΟΥ	
Λόγος για τον Θεό.....	9
ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	
2 Φεβρουαρίου: Ή Ύπαπαντή του Κυρίου.....	11
Πρωτ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ	
Άνθρωπολογικές άνιχνεύσεις. Εισαγωγικό.....	14
ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Ή Παναγία ως ταυτότητα της Έκκλησίας.....	17
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ	
Ή Ιχθυοφαγία κατά τή νηστεία των Χριστουγέννων.....	20
Πρωτ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΟΡΜΠΑΡΑΚΗ	
Κυριακή του Άσώτου	23
Πρωτ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΠΑΧΥΓΙΑΝΝΑΚΗ - ΕΜΜ. ΑΘ. ΛΟΥΚΑΚΗ	
Ή Άρτοκλασία καί ή κανονική της διάταξη.....	25
Άρχιμ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Δ. ΠΑΠΑΘΩΜΑ	
Εισαγωγή στό Κανονικό Δίκαιο καί τήν Κανονική Οικονομία (Ζ΄).....	27
Άρχιμ. ΒΑΡΝΑΒΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Παράδοση καί ανανέωση.....	29
Άρχιμ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΓΑΖΕΤΑ	
Τά παιδιά των Ίερέων (α).....	31
ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΟΥΛΟΥΛΗ	
«Εὐλόγησον τόν στέφανον του Ένιαυτού».....	33
Άρχιμ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΤΡΟΧΑΛΑΚΗ	
Ή θεραπευτική δύναμις του θεολογικού λόγου	35
Πρωτ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΛΟΝΤΟΥ	
Ή έπιστολή στην Έκκλησία της Φιλαδέλφειας	37
Πρωτ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ	
Μιά σειρά θαυμάτων: Νεοεποχίτικος άποκρυφισμός.....	39
Πρωτ. ΗΛΙΑ ΔΡΟΣΙΝΟΥ	
Πρωθυερεύς Εὐάγγελος Μπονώρης.....	41
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΠΟΥΜΗ	
Άποστολικοί Κανόνες (κζ΄)	43
Άρχιμ. ΔΟΣΙΘΕΟΥ ΚΑΣΤΟΡΗ	
Κληρικός καί λογοτεχνία.....	44
Βιβλιοπαρουσίαση	47
Έφημεριακά	48

Ἁγίου Γρηγορίου Παλαμά,

Λόγος εἰς τὴν ἁγίαν ἡμέραν τῶν Φώτων (Ὁμιλία 60ῆ)

Μέγα καὶ ὑψηλό, ἀδελφοί, εἶναι τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος τοῦ Χριστοῦ [...] δυσθεώρητο καὶ δυσερμηνευτο καὶ ὄχι λιγότερο δυσκατάληπτο· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἐξαιρετικὰ σωτήριο, γι' αὐτό, ἀφοῦ πεισθοῦμε καὶ ἐλπίσωμε σ' αὐτόν πού προέτρεψε νά ἐρευνοῦμε τίς Γραφές, ἅς ἀνιχνεύσωμε ὅσο εἶναι ἐφικτό τὴ δύναμι τοῦ μυστηρίου. Ὅπως λοιπόν κατὰ τὴν ἀρχὴ μετὰ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ «ἅς κατασκευάσωμε ἄνθρωπο κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσί μας», ἀφοῦ ἐπλάσθηκε ἡ φύσις μας στὸν Ἀδάμ, τὸ ζωαρχικὸ Πνεῦμα, ἀφοῦ φανερώθηκε καὶ ἐδόθηκε μέ τὸ ἐμφύσημα πρὸς αὐτόν, συνεφανέρωσε καὶ τὸ τριαδικὸ τῶν ὑποστάσεων τῆς δημιουργοῦ θεότητος ἐπάνω στὰ ἄλλα κτίσματα, τὰ ὁποῖα παράγονταν μέ μόνο τὸ ρῆμα τοῦ Λόγου καὶ τοῦ λέγοντος Πατρός· ἔτσι τώρα, πού ἀναπλασσόταν στὸν Χριστό ἡ φύσις μας, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, φανερωθέν διὰ τῆς πρὸς αὐτόν καθόδου ἀπὸ τὰ ὑπερουράνια καθὼς βαπτιζόταν στὸν Ἰορδάνη, φανέρωσε τὸ μυστήριον τῆς ὑψιστης καὶ παντουργοῦ Τριάδος, τὸ σωστικὸ γιὰ τὰ λογικὰ κτίσματα.

Γιὰ ποιὸ λόγο φανερώνεται τὸ μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὅταν πλάσσεται καὶ ἀναπλάσσεται ὁ ἄνθρωπος; Ὅχι μόνο διότι εἶναι ὁ μόνος ἐπίγειος μύστης καὶ προσκυνητὴς τῆς, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι ὁ μόνος κατὰ τὴν εἰκόνα τῆς. Πραγματικά, τὰ μὲν αἰσθητικὰ καὶ ἄλογα ζῶα ἔχουν μόνο πνεῦμα ζωικόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ μὴ δυνάμενον νά ὑφίσταται καθ' ἑαυτό, στεροῦνται ὅμως τελείως νοῦ καὶ λόγου· τὰ ἐντελῶς ὑπὲρ τὴν αἴσθησι, ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι, ὡς νοεροὶ καὶ λογικοί, ἔχουν νοῦ καὶ λόγο, ἀλλὰ ὄχι καὶ πνεῦμα ζωοποιόν, ἐπειδὴ δέν ἔχουν οὔτε σῶμα πού νά ζωοποιῆται ἀπὸ αὐτό. Ὁ δὲ ἄνθρωπος εἶναι ὁ μόνος πού κατ' εἰκόνα τῆς τρισυπόστατης φύσεως ἔχει νοῦ καὶ λόγο καὶ πνεῦμα ζωοποιόν τοῦ σώματος, ἐπειδὴ ἔχει καὶ τὸ ζωοποιούμενον σῶμα.

(Νεοελληνικὴ ἀπόδοση, περ. Ἁγιορειτικὴ Μαρτυρία, τχ. 10 (1991), ἔκδ. Ἱ.Μ. Ξηροποτάμου)

Σεβαστοί πατέρες,

Ἡ «ἀλλαγὴ» τοῦ χρόνου σύντομα μέ τήν κοσμική Πρωτοχρονιά φέρνει στήν ἐπιφάνεια τήν πραγματικότητα τοῦ χρόνου, μέ τόν ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἰδιαίτε-
ρως ταυτισμένος. Αὐτό συμβαίνει γιατί νομοτελειακά ὁ χρόνος συνδέεται μέ κάθε
ὄν πού ἀρχίζει κάποια στιγμή νά ὑπάρχει.

Ἡ ἴδια ἡ ἐμφάνιση τοῦ χρόνου προϋποθέτει τήν ὑπαρξή μιᾶς ἀνόμοιας παρουσί-
ας, ἄχρονης, πού εἰσάγει τόν χρόνο ἀπό τή «στιγμή» πού δημιουργεῖ ὄντα, «κάτι»,
«κάποιον» ἐκ τοῦ μηδενός, σύμφωνα μέ τήν Ὁρθόδοξη διδασκαλία. «Ἐρχεται» ὁ
Θεός, ὡς ἡ ἄχρονη καί ἀνόμοια αὐτή παρουσία, καί γεννᾷ τόν χρόνο, πού γίνεται
ἀντιληπτός ὡς ἀτομική ὑπαρξή ἀπέναντί Του, διά τοῦ σώματός της.

Ἐπομένως δέν μπορούμε νά μιλήσουμε γιά τόν ἄνθρωπο, χωρίς νά καταλήξουμε νά
μιλοῦμε γιά τόν χρόνο καί, ἀντίστροφα, ἂν θελήσουμε νά μιλήσουμε γιά τόν χρόνο,
θά φθάσουμε στόν ἄνθρωπο καί εὐρύτερα στήν κτίση, διά τῆς ὁποίας καί στήν ὁποία
ὁ χρόνος «ὑποστασιάζεται».

Ὁ χρόνος ὑπογραμμίζει τό γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀρχή καί κινδυνεύει νά ἔχει
καί τέλος, δηλαδή ἐπιστροφή στό μηδέν, στόν θάνατο, γεγονός μέ τό ὁποῖο δέν μπο-
ρεῖ νά συμβιβαστεῖ καί ὀρθῶς ἀπό χριστιανικῆς ἀπόψεως. Τό γεγονός αὐτό μπορεί
νά ἀντιμετωπισθεῖ ἀπό πλευρᾶς ὀρθόδοξης μόνο διά τῆς χρήσεως τῆς ἐλευθερίας θε-
τικά πρός τόν Θεό, πού τόν ἔφερε στήν ὑπαρξή, ὅπως σημειώνεται στή διήγηση τῆς Γε-
νέσεως (1: 26).

Αὐτή ἡ θέση μᾶς ὀδηγεῖ σέ μιᾶ ἄλλη βιβλική ἀλήθεια, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι
ἕνα στατικό ὄν, ἀλλά ἔχει δυναμική, ὅτι δηλαδή ἡ δημιουργία του δέν συντελέστηκε
διά μιᾶς, ἀλλά συντελεῖται, ἐφ' ὅσον ἀπό τό κατ' εἰκόνα, ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νά πε-
ράσει στό καθ' ὁμοίωσιν - στή θέωση, στήν ἔνωση μέ τόν Υἱό. Διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ,
ὁ χρόνος δέν θά κυρίευε, δέν θά ἀπειλοῦσε καί δέν θά καταδυνάστευε τόν ἄνθρωπο.

Εἶναι γνωστό ὅτι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ Ἄδάμ, προσπάθησε νά ἀντιμετωπί-
σει τήν ἀπειλή τοῦ χρόνου ὄχι σέ ἀναφορά μέ τόν Θεό, ἀλλά μέσῳ τῆς ἄρνησής του,
ἡ ὁποία ἰσοδυναμεῖ μέ τήν πτώση του. Ἐκτοτε, ὁ ἄνθρωπος μέ πολλούς τρόπους προ-
σπαθεῖ νά ἀντιμετωπίσει καί νά δαμάσει τόν χρόνο. Δέν θά μπορούσε νά μὴν τόν ἀπα-
σχολεῖ αὐτό τό ζήτημα, διότι ἡ κλήση του εἶναι νά γίνει κατὰ χάριν ἀθάνατος. Αὐτή τή
συνταρακτική ἀπειλή, ἐπιχείρησε νά τήν ἀντιμετωπίσει σέ κάθε ἐποχή, μέσα ἀπό τή
θρησκεία ἢ τήν ἐπιστήμη· ἀναφέρουμε ἐνδεικτικά τίς προσπάθειες τῶν ἀλχημιστῶν

γιά τήν εϋρεση τῆς φιλοσοφικῆς λίθου καί τοῦ ἐλιξηρίου τῆς μακροζωίας στήν περίοδο τῆς Ἀναγέννησης.

Καί στήν ἐποχή μας ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ μέ κάθε τρόπο νά ἀπαλύνει τήν τραγικότητα, τό βάρος τοῦ χρόνου καί τοῦ θανάτου, κυρίως μέσω τῆς τεχνολογίας πού ἀλλάζει τήν παραδοσιακή ἀντίληψή μας περί χρόνου. Μέ τήν ἀνακάλυψη τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καί ἀργότερα τῶν ψηφιακῶν τεχνολογιῶν, ὁ χρόνος καταργεῖται μέ τεχνικό καί τεχνητό τρόπο, ἀφοῦ ἀνάμεσα σέ ὅ,τι συμβαίνει ὅπουδήποτε καί ὅποτεδήποτε καί στή συνειδητοποίησή του δέν μεσολαβεῖ κανένα ἀντιληπτικό διάστημα, ἀλλά ἔχουμε τή δυνατότητα νά τό προσλαμβάνουμε ταυτόχρονα. Νέες μορφές χρόνου καί χώρου ἐμφανίζονται: ὁ ἄχρονος χρόνος (timeless time) καί ὁ χώρος τῶν ροῶν (space of flows). Χάρις στήν τεχνολογία κάποιος, καθισμένος στόν καναπέ τοῦ σπιτιοῦ του, μπορεῖ νά παρακολουθήσει ἕναν ποδοσφαιρικό ἀγῶνα πού διεξάγεται τήν ἴδια στιγμή στήν Ἰαπωνία.

Οἱ νέες τεχνολογίες ἀπορρυθμίζουν τόν ἄνθρωπο ἀπό τή βιολογική αἴσθηση τοῦ χρόνου καί ἀπό τήν ἀντίληψη αὐτοῦ ὡς διαδοχή κινήσεων καί γεγονότων. Ὁ ἄχρονος χρόνος ἀντικαθιστᾷ τόν χρόνο τῶν ρολογιῶν τῆς βιομηχανικῆς ἐπανάστασης - μιᾶς ἐποχῆς, ὅπου δέν ὑπῆρχε τό τεχνητῶς ταυτόχρονο, λόγω τῆς ἀπόστασης, ἡ ὁποία δέν μπορούσε νά διανυθεῖ σέ χρόνο μικρότερο ἀπό τόν ἀπαιτούμενο. Γιά παράδειγμα, ἕνα ἄλογο ἢ ἕνα ταχυδρομικό περιστέρι δέν μπορούσε νά τρέξει περισσότερο ἀπό τή σωματική του δύναμη. Ἀντιθέτως, στή σύγχρονη ψηφιακή ἐποχή οἱ περιορισμοί πού θέτει τό σῶμα, π.χ. τοῦ ἀλόγου, δηλαδή ἡ ἀντίσταση τοῦ σώματος καί εὐρύτερα τῆς ὕλης, αἴρονται.

Ἡ καινούρια ἐκδοχή τοῦ χρόνου δημιουργεῖ στόν ἄνθρωπο τήν ψευδαίσθηση ὅτι εἶναι πανταχοῦ παρών, ὅτι τό σῶμα του δέν τόν περιορίζει καί ἴσως ὅτι δέν τοῦ χρειάζεται καν, ἀφοῦ μ' ἕνα τρόπο «ἄσῶματο» (δηλαδή, χωρίς νά μετακινήθει) μπορεῖ κατά βούληση νά «βρεθεῖ» σέ ὁποιοδήποτε σημείο τοῦ πλανήτη, χάρις στά ψηφιακά μέσα, σάν νά ἦταν πραγματικά παρών. Ἐτσι δημιουργεῖται ἡ εἰκονική πραγματικότητα, στήν ὁποία ὅμως δίδεται ἡ ἐντύπωση ὅτι ὁ ἴδιος ὁ χρόνος ὀντολογικά καταργεῖται, ἀκυρώνεται.

Ἡ εἰκονική πραγματικότητα δημιουργεῖ ἕνα ἄλλο πλαίσιο, στό ὁποῖο λαμβάνει χώρα μιᾶ ἄλλη ἐκδοχή ἐπικοινωνίας, ὅπου ἡ φυσική-σωματική παρουσία δέν εἶναι ἀπαραίτητη ἢ «ἐπικοινωνία» ἐξαντλεῖται στήν καταμέτρηση τῶν likes σέ μιᾶ φωτογραφία, πού μπορεῖ νά μήν εἶναι καν ἀληθινή. Μ' αὐτόν τόν τρόπο, σιγά-σιγά σχηματίζονται εἰκονικές ἄσώματες κοινότητες καί ὑποχωροῦν οἱ ἐνσώματες συναντήσεις. Ὡστόσο, αὐτές ἀκριβῶς οἱ ἐνσώματες κοινότητες εἶναι πού δημιουργοῦν βαθιές σχέσεις οἰκειότητας καί ἐγγύτητας, δηλαδή σχέσεις οἱ ὁποῖες προϋποθέτουν χρόνο, βάθος χρόνου, ἐπιμονή καί ὑπομονή, συνέπεια καί συνέχεια - ἔννοιες καί στάσεις πού συνδέονται μέ τόν χρόνο.

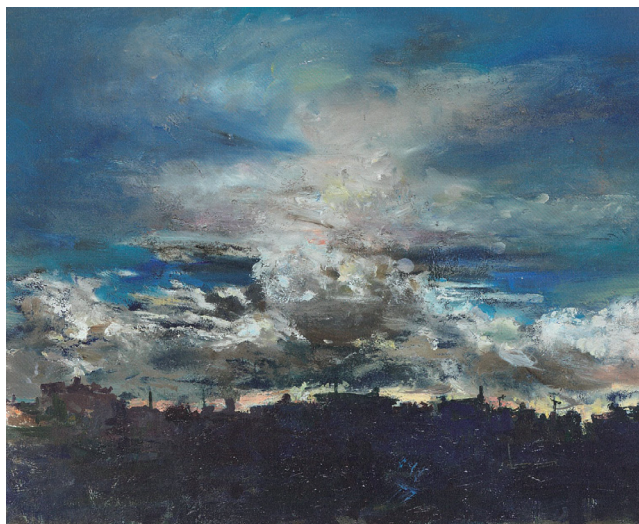
Δέν ἀρκεῖ ἡ ἀποδοχή ἑνός αἰτήματος φιλίας, τό ὁποῖο ἀποστέλλεται μέ τό πάτημα ἑνός πλήκτρου, γιά νά γίνει ὁ ἄλλος φίλος σου· κερδίζεις χρόνο, εἰκονικό χρόνο, ἀλλά δέν κερδίζεις φίλους πραγματικούς. Ἀκόμη κι ἂν μιὰ γνωριμία ξεκινήσει μ' αὐτόν τόν τρόπο, γιά νά ἐξελιχθεῖ σέ φιλία, σέ πραγματική σχέση, πρέπει νά «περάσει» μέσα ἀπό τόν «πραγματικό» χρόνο, μέσα ἀπό τούς περιορισμούς τῆς σωματικῆς παρουσίας. Πρόκειται γιά μιὰ διακινδύνευση, γιά μιὰ δοκιμασία, ὅπου τίποτε δέν εἶναι αὐτονόητο, γιά ἕνα διαρκῆ ἀγῶνα, τόν ὁποῖο οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας συνοψίζουν στή φράση: καλεῖσαι νά δώσεις αἷμα γιά νά λάβεις πνεῦμα καί ἰδίως μετά τήν πτώση.

Ἡ καινούρια ἐκδοχή περί χρόνου μᾶς θέτει ἐνώπιον μιᾶς ψευδαίσθησης ὅτι νικάμε τόν χρόνο ἀλλά χωρίς τό σῶμα μας. Τό σῶμα μας μᾶς διαψεύδει. Εὐτυχῶς, ἴσως; Τό ἐρώτημα πού τίθεται σήμερα ἐπιτακτικά εἶναι ἂν τελικά ὁ ἄνθρωπος νικά τόν χρόνο μέσα ἀπό τήν εἰκονική του ἄρνηση ἢ μέσα ἀπό τήν πραγματική του ἀποδοχή. Ἡ θεολογική σκέψη μπορεῖ ἐδῶ νά δώσει τήν ἀπάντηση. Μιά ἀπάντηση, πού ξεπερνᾷ τά στενά ὄρια μιᾶς ἀναγκαστικῆς ἐπίγνωσης ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου τῶν ἀσφυκτικῶν χρονικῶν ὁρίων του, ἀλλά πού χάρις στό ἐλεύθερο «Γένοιτο» τῆς Παναγίας ἀνοίγει τόν δρόμο γιά τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ, ὁ Ὅποιος ἀντιπελαργίζει τόν ἄνθρωπο πέρα ἀπό τούς περιορισμούς τοῦ χρόνου, χωρίς νά εἶναι ὑποχρεωμένος.

Ἴσως, μόνον ἂν ἀποδεχτεῖ κανεῖς τόν χρόνο, μπορεῖ πραγματικά νά τόν ὑπερβεῖ, ἐν Χριστῷ.

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας

Ἀλλάζει ἡ ὥρα

Νεωτερικότητα - Μετανεωτερικότητα

Αϊκατερίνης Ρίζου
Δρ Φιλοσοφίας

Οί δύο αυτοί όροι χρησιμοποιούνται στίς ανθρωπιστικές σπουδές για νά δηλώσουν συγκεκριμένες ιστορικές περιόδους (άν και υπάρχουν διαφωνίες για τά χρονικά όριά τους) και παράλληλα τό σύνολο των ιδιαίτερων αντιλήψεων και νοοτροπιών (πολιτικών, κοινωνικών, πολιτισμικών κ.ά.), πού συνδέονται μέ αυτές.

Ή **νεωτερικότητα** αναφέρεται στήν περίοδο από τήν Άναγέννηση μέχρι τά τέλη του 20ού αί. (1500-1989) και μπορεί νά διαιρεθεί σέ: α) **πρώιμη νεωτερικότητα** (1500-1789), β) **κυρίως νεωτερικότητα** (1789-1900), και γ) **ύστερη νεωτερικότητα** (1900-1989). Γεγονότα και εξέλιξεις, όπως ή έφεύρεση τής τυπογραφίας, ή Μεταρρύθμιση, ή ανακάλυψη νέων ήπειρων (τής Άμερικής, τής Ώκεανίας), οί έπιστημονικές «ανακαλύψεις» (ήλιοκεντρικό σύστημα, νόμος τής βαρύτητας, κ.ά.), ή βιομηχανική επανάσταση, ή κυριαρχία τής καπιταλιστικής οικονομίας, συντείνουν στήν ανάδυση νέων μορφών παραγωγής (έκβιομηχάνιση), διακυβέρνησης (έθνικά κράτη, αστικές δημοκρατίες), ταξικής διάρθρωσης (έμφάνιση, παγίωση και εξέλιξη τής αστικής τάξης) και κοινωνικών δομών (προνοιακών, εκπαιδευτικών, κ.ά.). Σημαντικό χαρακτηριστικό τής νεωτερικότητας είναι ή κυριαρχία του όρθολογισμού και τής έπιστημονικής μεθόδου και ή άτομοκεντρική αντίληψη, ή όποία αναδεικνύει τό άτομο και τίς ανάγκες του σέ άποφασιστικό παράγοντα του ιστορικού, του κοινωνικού και του πολιτικού γίνεσθαι.

Ώς **μετανεωτερικότητα** όρίζεται ή περίοδος από τό 1989 (πτώση του Τείχους του Βερολίνου) και έξής. Συχνά συνδέεται μέ τήν έννοια τής «Νέας Παγκόσμιας Τάξης», πού έμφανίστηκε μετά τή διάλυση τής Σοβιετικής Ένωσης, ή/και τής παγκοσμιοποίησης τής οικονομίας, πού ένισχύθηκε από τήν άποδυνάμωση των έθνικών κρατών στό πλαίσιο οικονομικών σχηματισμών και συσσωματώσεων, όπως ή Εύρωπαϊκή Ένωση. Τά σημαντικότερα, μέχρι τώρα, χαρακτηριστικά τής είναι ή ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη, ή ολοένα αυξανόμενη έξάρτηση του ανθρώπου από τήν τεχνολογία, και ή διαμόρφωση ενός πιο «άυλου» κόσμου, όπου κυριαρχεί ή ψηφιακή εικόνα (π.χ., ή φυσική παρουσία του ανθρώπου δεν είναι πλέον άπαραίτητη στον χώρο έργασίας του, τά βιβλία γίνονται «ήλεκτρονικά» και διαβάζονται σέ μιá όθόνη ύπολογιστή, ή έπικοινωνία μας γίνεται μέσω διαδικτύου ή κινητών και όχι διά ζώσης, κ.ά.). Ήδη οί αλλαγές πού έχουν συντελεστεί, θέτουν σέ δοκιμασία τίς παγιωμένες αντιλήψεις μας για θεμελιώδη ζητήματα (π.χ., τί είναι άνθρωπος, τί σημαίνει έλευθερία, κ.τ.ό.) και έπιβάλλουν τήν αναδιατύπωση τους.

Ἡ Θεολογία τοῦ δώρου: 4. Ἡ οἰκογένεια, δῶρο τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο

Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Ἡ οἰκογένεια εἶναι ἓνας μικρόκοσμος μέσα στόν μεγαλόκοσμο. Καθώς γεννιόμαστε καί μεγαλώνουμε, πρῶτα γνωρίζουμε τόν Θεό καί τόν κόσμο μέσα στήν οἰκογένειά μας καί μετά ἀνοιγόμαστε στή στενή καί τήν παγκόσμια κοινω- νία. Ἀλλά πρῶτα γνωρίζουμε τήν ἀγά- πη τοῦ Θεοῦ μέσα στήν οἰκογένειά μας, ὅταν ἡ οἰκογένεια συνδέεται μέ τήν Ἐκ- κλησία, μέ τό ἅγιο Βάπτισμα, μέ τό ἅγιο Χρίσμα, μέ τή θεία Εὐχαριστία καί μέ ὅλα τά ἄλλα Μυστήρια. Ἡ οἰκογένεια, στήν ὁποία ὅλοι μας μεγαλώσαμε, εἶναι ἓνα δῶρο τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο.

Κατ' ἀρχάς ἡ συζυγία εἶναι ἓνα δῶρο τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός δημιούργησε τόν Ἀδάμ καί σέ κάποια στιγμή τοῦ ἔδωσε ὡς δῶρο τή γυναῖκα, τήν Εὐά. Σύμφω- να μέ τήν Ἁγία Γραφή, ὁ Θεός ἐπέβαλε ὑπνωση στόν Ἀδάμ, ἔλαβε μία πλευρά, τήν ἀναπλήρωσε, καί στή συνέχεια ἀνοι- κοδόμησε αὐτήν τήν πλευρά καί τήν ἔκα- νε γυναῖκα, τήν Εὐά, πού σημαίνει ζωή.

Ὅταν ξύπνησε ὁ Ἀδάμ καί εἶδε τή γυναῖκα, χάρηκε καί εἶπε: «Τοῦτο νῦν ὅστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καί σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου» (Γεν. β', 23). Ἡ χαρά του δέν εἶχε σαρκικό χαρακτήρα, διότι δέν εἶχε ἀμαρτήσῃ ἀκόμη, ἐπομένως ὁ νοῦς του ἦταν καθαρός, εἶχε ἐπικοινωνία

μέ τόν Θεό καί βίωνε τήν πληρότητα. Βε- βαίως, ἔπρεπε νά ὠριμάσῃ ἀκόμη περισ- σότερο· ἐν τούτοις, ὅπως χαιρόταν γιά ὅλη τήν κτίση, χάρηκε πολύ περισσότερο, ὅταν εἶδε τήν Εὐά.

Ἔχει σημασία ὅτι ὁ Θεός ἐπέβα- λε ὑπνωση στόν Ἀδάμ· μέ σημερινούς ὄρους, θά λέγαμε ὅτι τοῦ ἔδωσε νάρ- κωση ὅπως ὁ γιατρός, ὅταν γίνεται μιά χειρουργική ἐπέμβαση. Τήν ὥρα πού γί- νεται ἡ ἐπέμβαση, ὁ ἀσθενής δέν μπορεῖ νά παρακολουθήσῃ τί κάνει ὁ γιατρός· ὅταν ξυπνᾷ, μαθαίνει τί ἔγινε κατά τή διάρκεια τῆς ἐγχειρήσεως, ἀλλά ὅση ὥρα ἦταν ναρκωμένος δέν γνώριζε τί ἔκαναν οἱ γιατροί καί τό ἄλλο νοσηλευτικό προ- σωπικό. Τό ἐρώτημα εἶναι: πῶς ὁ Ἀδάμ, ἐνῶ ἡ Εὐά δημιουργήθηκε ἀπό τόν Θεό μέ ἐκεῖνο τόν ἰδιαίτερο τρόπο, τήν ὥρα πού ὁ ἴδιος κοιμόταν, ὅταν ξύπνησε καί τήν εἶδε, εἶπε ὅτι αὐτό εἶναι «ὄστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καί σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου»; Ποῦ τό ἤξερε;

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέ- γει ὅτι τό εἶδε μέ τό προφητικό χάρισμα πού εἶχε. Ὁ Ἀδάμ ἀμέσως μετά τή δημι- ουργία του ἦταν προφήτης. Ὁ φωτισμέ- νος νοῦς του ἔβλεπε καθαρά, ἀκόμη καί τότε πού ἦταν σέ ὑπνωση. Αὐτό δέν εἶναι παράξενο, διότι τό ζοῦν οἱ ἀσκητές καί

σήμερα. Είναι δυνατόν, δηλαδή, να κοιμάται κανείς τό βράδυ και όλη τή νύχτα ή καρδιά να προσεύχεται στον Θεό. Ό Άδάμ είχε ακριβώς αυτήν τήν έμπειρία.

Όταν, μετά την πτώση, ό Άδάμ έρωτήθηκε από τον Θεό γιατί έφαγε από τον άπαγορευμένο καρπό, άπάντησε ότι ή γυναίκα πού του έδωσε Έκείνος τον όδήγησε στην άμαρτία. Η Εύα, λοιπόν, πού άμέσως μετά τή δημιουργία θεωρήθηκε από τον Άδάμ ως δώρο του Θεού, μετά τήν πτώση γίνεται άπλως ή γυναίκα πού του έδωσε ό Θεός, σαν να ήταν κάτι ξένο από αυτόν. Ό Άδάμ τώρα κατηγορεί τον Θεό για εκείνο πού μέχρι πρό τινος αντιμετώπιζε ως δώρο, ως κόμμάτι βγαλμένο από τον ίδιο του τον έαυτό. Έξαιτίας τής πτώσης έπέρχεται ή διάσπαση, ή διακοπή τής σχέσης του Άδάμ με τον Θεό και με τήν Εύα.

Όστόσο, στην Έκκλησία διά του Μυστηρίου του γάμου, γίνεται ή επανένωση, ώστε έν Χριστώ Ίησοϋ να ένωθ ή ό άνδρας με τήν γυναίκα «εις σάρκα μίαν», όποτε καθέννας πρέπει να θεωρη τον άλλον ως δώρο του Θεού και ή αγάπη πού πρέπει να ύπάρχει μεταξύ τους στην πραγματικότητα να είναι μιά ανταλλαγή των δώρων. Αυτό, βέβαια, συνδέεται με τήν αγάπη και με τον σταυρό, τήν αγάπη ως έκφραση εύγνωμοσύνης στον Θεό. Τό δώρο είναι του Θεού και όχι δικό μας, δέν μπορούμε λοιπόν να τό άχρηστεύουμε και να τό άπολυτοποιούμε, ούτε να τό ειδωλοποιούμε και να προσηλωνόμαστε σ' αυτό, αλλά να αγαπούμε τό δώρο και διά του δώρου να αναγόμαστε στον Θεό.

Αυτό φαίνεται ακόμη και στη γέννηση των παιδιών, άφου και τά παιδιά είναι δώρα του Θεού, είναι καρπός τής αγάπης των συζύγων. Λέγει ό άγιος Ίωάννης ό Χρυσόστομος: «Τό τεκείν άνωθεν έχει τήν αρχήν», δηλαδή τό να γεννήση κάποιος παιδιά δέν είναι άπλως καρπός τής φύσεως, αλλά εκ Θεού, «άπό τής του Θεού προνοίας και ούτε γυναικός φύσις ούτε συνουσία ούτε άλλον οϋδέν αυταρκες προς τοϋτό έστιν». Τά παιδιά, λοιπόν, πρέπει να τά αισθάνεται κανείς ως δώρα του Θεού και δέν πρέπει ούτε να τά ειδωλοποιή ούτε να στηρίζεται άποκλειστικά σε αυτά, αλλά βλέποντάς τα ό νοϋς πρέπει να ανάγεται προς τον Θεό και να Τόν εύχαριστή. Εύγνωμονούμε τον Θεό, μεγαλώνουμε τά παιδιά ως δώρα του Θεού και τά προσφέρουμε στον Θεό (αυτήν τήν έννοια έχει και ό σαραντισμός).

Αυτά τά τρία παραδείγματα, τό παράδειγμα τής όλης κτίσεως, του Ίδιου του Θεού πού έρχεται μέσα στην Έκκλησία διά τής θείας Εύχαριστίας και τής όλης εκκλησιαστικής ζωής και μās προσφέρει τον έαυτό Του, και τής οικογένειας, δείχνουν καθαρά ότι ή σχέση μας με τον κόσμο και με όσα μās περιβάλλουν δέν πρέπει να είναι σχέση διανοητική ούτε συναισθηματική ούτε σχέση έμπορικής συναλλαγής ούτε σχέση πού να συνδέεται με τά πάθη τής φιλοκτημοσύνης, τής φιλαργυρίας, τής φιληδονίας. Πρέπει να είναι σχέση και επικοινωνία με τον Θεό, στην όποία θά κυριαρχή ή εύγνωμοσύνη, γιατί Αυτός μās έδωσε αυτά τά δώρα.

Λόγος για τόν Θεό

π. Δημητρίου Μπαθρέλλου
Ἐφημ. Ἱ.Ν. Ἀναλήψεως Ντραφι - Ἐπισκ. Καθηγητοῦ Παν. Emory

Διατυπώνεται ὀρισμένες φορές ἡ ἀποψη ὅτι ἡ χριστιανική πίστη εἶναι ἀσύμβατη μέ τή λογική. Αὐτό κατ' ἀρχάς τό ὑποστηρίζουν ὀρισμένοι χριστιανοί. ἴσως αὐτός νά εἶναι ἕνας εὐκόλος τρόπος γιά νά ἀποφύγει κανείς δύσκολα ἐρωτήματα. Ἡ ἴσως νά εἶναι καρπός τῆς θερμῆς πίστεως ὅσων αἰσθάνονται ὅτι ἡ σχέση τους μέ τόν Θεό δέν χρειάζεται τή συνδρομή τῆς λογικῆς. Παρόμοιοι ἰσχυρισμοί διατυπώνονται καί ἀπό ἀνθρώπους πού δέν πιστεύουν. Ὡστόσο, ἡ ὑποτιθέμενη ἀσυμβατότητα πίστεως καί λογικῆς ὀδηγεῖ τούς ἀνθρώπους αὐτούς στό ἀκριβῶς ἀντίθετο συμπέρασμα: ἐφόσον ἡ πίστη εἶναι ἀσύμβατη μέ τή λογική, καλύτερα νά προτιμήσουμε τή λογική παρά τήν πίστη. Κατά συνέπεια δέν ἀπομένει παρά ἡ ἀπόρριψη μίας πίστεως πού μοιάζει νά ἰσοδυναμεῖ μέ διανοητική αὐτοκτονία.

Εἶναι ὅμως ἡ πίστη ὄντως ἀσύμβατη μέ τή λογική; Κατ' ἀρχάς, ἄς ἀναλογιστοῦμε τό ἐξῆς: Ὁ Χριστός στό *Κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιο* ὀνομάζεται Ἰός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἡ χριστιανική πίστη ἀποτελεῖ πίστη σ' αὐτόν τόν Λόγο. Ὁ φιλόσοφος καί μάρτυς Ἰουστίνος τόν 2^ο μ.Χ. αἰῶνα ὑποστήριξε ὅτι ὑπάρχουν «σπερματικοί λόγοι», σπέρματα δηλαδή λογικῆς καί ἀλήθειας, στήν ἀρχαία ἐλληνική φιλοσοφία. Ἡ χριστιανική πίστη

δέν ἀντιτίθεται σ' αὐτούς. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ συμπεριλαμβάνει καί ἀνασημασιοδοτεῖ ὅλους αὐτούς τούς λόγους, ὅλες αὐτές τίς ἐπιμέρους ἀλήθειες. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ τήν πληρότητα τῆς ἀλήθειας. Ἡ διδασκαλία του εἶναι ἡ ἀληθής καί πλήρης φιλοσοφία.

Ἡ πίστη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι λογική πίστη. Ἀποδέχεται ὅτιδῆποτε εἶναι λογικό καί ἀληθές. Ἀντιθέτως, ὅ,τι βρίσκεται σέ ἐπίπεδο κατώτερο τῆς λογικῆς τό ἀπορρίπτει ὡς εὐπιστία, δεισιδαιμονία, πλάνη, ἢ ἀφέλεια. Ἡ πίστη δέν ταυτίζεται μέ τά παραπάνω. Ἀντιθέτως, εἶναι ὄχι ἀπλῶς καί μόνο λογική ἀλλά καί ὑπέρολογη – εἶναι, δηλαδή, πιό «λογική» ἀπό τή λογική μας, συνιστᾷ μία λογική πού ὑπερβαίνει τά μέτρα τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς, χωρίς ὅμως νά ἀντιτίθεται σ' αὐτήν.

Ἐπιπλέον, ἐπειδή ὁ Ἰός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ δημιούργησε τόν κόσμον μέ μία ἐσωτερική, δομική «λογικότητα» πού ἀνάγεται καί παραπέμπει σ' Αὐτόν, ἡ ἐπιστήμη, στόν βαθμό πού ἀνακαλύπτει αὐτή τή λογικότητα, δέν εἶναι ποτέ δυνατόν νά συγκρουστεῖ μέ τή χριστιανική θεολογία. Ἡ ἀλήθεια δέν εἶναι δυνατόν νά ἔρθει σέ ἀντίθεση μέ τόν ἑαυτό της. Ἄς ἀναρωτηθοῦμε: Γιατί ἄραγε ἡ ἐπιστήμη ἀναπτύχθηκε κυρίως στίς χριστιανικές κοινωνίες; Αὐτό συνέβη, μεταξύ ἄλλων, γιά

τρεις βασικούς λόγους. Πρώτον, επειδή ή χριστιανική θεολογία υποστήριξε ότι ο κόσμος δεν είναι Θεός και κατά συνέπεια μπορούμε να τον μελετήσουμε, να τον αναλύσουμε, και να πειραματιστούμε μ' αυτόν. Δεύτερον, επειδή οι χριστιανοί πίστευαν ότι ο κόσμος μας είναι «λογικός», διέπεται από μία έσωτερική λογική, υπόκειται σε νόμους και δομές. Τρίτον, επειδή οι χριστιανοί επίσης πίστευαν ότι και ο άνθρωπος είναι λογικός, και μάλιστα ότι ή λογική του αντιστοιχεί στη λογική του κόσμου, την οποία έπομένως έχει τή δυνατότητα να ανακαλύψει. Ο κόσμος, ή ανθρώπινη λογική, και ή έπιστήμη παραπέμπουν μέ τήν έγγενή λογικότητά τους στον Θεό Λόγο.

Ο Θεός Λόγος πού δημιούργησε τον κόσμο και τον άνθρωπο έγινε τελικά άνθρωπος και ο ίδιος. Η θεολογία είναι λόγος για τον Θεό μέ βάση όσα ο Θεός αποκάλυψε στον άνθρωπο. Αυτή αποτελεί τήν ύψιστη μορφή θεολογίας. Ο Θεός όμως αποκαλύπτεται, έστω και άμυδρά, μέσα και από τή δημιουργία του. Τόσο ο λόγος του φυσικού κόσμου όσο και ο ανθρώπινος λόγος έχουν πλαστεί από τον Λόγο του Θεού και παραπέμπουν σ' αυτόν. Η έπιστήμη και ή λογική στην άθθεντική τους μορφή αναφέρονται στον Θεό, άποτελούν μορφή θεο-λογίας.

Όστόσο, όπως στη σχέση μας μέ τον Θεό υπάρχει χώρος για τή λογική, έτσι

υπάρχει χώρος και για τό μυστήριο. Άς δούμε πώς κάτι άνάλογο λειτουργεί στις ανθρώπινες σχέσεις. Όταν κανείς ενδιαφέρεται να γνωρίσει κάποιον πρόσωπο, προφανώς χρησιμοποιεί τή λογική του: συγκεντρώνει πληροφορίες για τό πρόσωπο αυτό, παρατηρεί και αναλύει τή συμπεριφορά του, προσπαθεί να μάθει τά σχετικά μέ τήν προσωπικότητα και τίς άπόψεις του. Όστόσο, κάθε άληθινή σχέση προχωρά και πέρα από αυτό. Κάθε προσωπική συνάντηση πραγματοποιείται σε ένα πλαίσιο πού, χωρίς να είναι κατ' ανάγκην αντίθετο στη λογική, ώστόσο τήν υπερβαίνει. Η λογική δεν μπορεί να ξεχνιάσει ή να έξαντλήσει τον χώρο τής σχέσης, τής έμπιστοσύνης, και τής αγάπης. Στο πλαίσιο μιās προσωπικής σχέσης και μόνο τό πρόσωπο αποκαλύπτει τον έαυτό του, και έτσι γίνεται γνωστό μέ τρόπο πού έκτός αυτής δεν είναι προσπελάσιμος. Γι' αυτό και κάθε προσωπική συνάντηση συνιστά αποκάλυψη και έκπληξη. Άν όμως κάθε άθθεντική συνάντηση υπερβαίνει, χωρίς να καταργεί, τή λογικότητά μας, πολύ περισσότερο τήν υπερβαίνει τό μυστήριο του Θεού και τής συνάντησης μαζί του. Άλλά τό μυστήριο δεν είναι αντίθετο στη λογική. Οι σχέσεις δεν είναι παράλογες. Η σχέση μας μέ τον Θεό είναι λογική και μυστηριακή. Και αυτό καλείται να μάς τό θυμίζει διαρκώς ή θεο-λογία.

*Νυχτόνει
(λεπτομέρεια)*

2 Φεβρουαρίου: Ἡ Ὑπαπαντή τοῦ Κυρίου

Ἀπό τόν παλιό Ἰσραήλ στόν νέο
Σχόλιο στό Γ' Ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑσπερινοῦ: Ἡσα ιθ'

Ὁμ. Καθηγητοῦ Μιλτιάδου Κωνσταντίνου
Ἄρχοντος Διδασκάλου τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ΜτΧ Ἐκκλησίας

Ὁ Συμεών, ὁ ἄνθρωπος πού ὑποδέχτηκε τό μόλις 40 ἡμερῶν βρέφος Ἰησοῦ στόν ναό τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅταν οἱ γονεῖς του πῆγαν ἐκεῖ γιά νά ἐκπληρώσουν τίς θρησκευτικές τους ὑποχρεώσεις, περιγράφεται στήν «διήγησιν» τοῦ Κατά Λουκᾶν Εὐαγγελίου ὡς «κεχρηματισμένος ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν Χριστὸν Κυρίου» (β' 26). Ἡ πληροφορία αὐτή γένησε ἕναν θρύλο γύρω ἀπὸ τό πρόσωπο τοῦ Συμεών, σύμφωνα μέ τόν ὁποῖο, ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς 72 μεταφραστές, οἱ ὁποῖοι τόν 3^ο π.Χ. αἰῶνα μετέφρασαν στήν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου τήν Ἑβραϊκὴ Βίβλο στὰ ἑλληνικά, καί ἐπειδὴ ἐξέφρασε τήν ἀμφιβολία του γιά τήν ἀξιοπιστία τοῦ χωρίου Ἡσα ζ' 14, ὅπου προφητεύεται ἡ ἐκ παρθένου γέννηση τοῦ Μεσσία, ἔλαβε τὴ θεϊκὴ ὑπόσχεση νά ζήσει ὥσπου νά δεῖ τήν ἐκπλήρωση τῆς προφητείας. Στόχος τοῦ θρύλου εἶναι προφανῶς νά συνδέσει μέ τρόπο γλαφυρὸ τήν ἐκπόνηση τῆς Μετάφρασης τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο'), ἡ ὁποία διευκόλυνε σέ πολύ μεγάλο βαθμὸ τὴ διάδοση τῆς χριστιανικῆς πίστεως σέ ὀλόκληρο τὸν ἑλληνορωμαϊκὸ κόσμο, μέ τήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ καί

τό σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας. Καθὼς ὅμως κεντρικὸ πρόσωπο τῆς ἱστορίας εἶναι ὁ δίκαιος Συμεών, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στό μεταίχμιο δύο κόσμων, ὁ θρύλος περιγράφει μέ ἐπίσης παραστατικὸ τρόπο τό πέρασμα ἀπὸ τὸν παλιὸ Ἰσραήλ στόν νέο, τὴν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία καθίσταται πλέον ὁ πραγματικὸς κληρονόμος τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ. Ἄν τό πρῶτο ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς γιορτῆς Ὑπαπαντῆς ἔχει ὡς θέμα τὴν ὑποχρέωση τῶν Ἰσραηλιτῶν νά ὑπενθυμίζουσι στὰ παιδιά τους τὴ σημασία τῶν γεγονότων τῆς ἐξόδου ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο γιά τὴν ἴδια τὴ συγκρότησή τους ὡς λαοῦ τοῦ Θεοῦ (Ἐξο ιγ' 14-26), τό προερχόμενο ἀπὸ τό βιβλίον τοῦ προφήτη Ἡσαΐα τρίτο ἀνάγνωσμα ἀναφέρεται στήν ἀποτυχία τοῦ Ἰσραήλ νά ἀνταποκριθεῖ στόν ρόλο του αὐτόν καί προαναγγέλλει τὴν ἀλλαγὴ τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ ὁ παραδοσιακὸς ἐχθρὸς του Ἰσραήλ, ἡ Αἴγυπτος, γίνεται ἀποδέκτης τῆς λυτρωτικῆς ἐπέμβασης τοῦ Θεοῦ στήν Ἱστορία.

Ἡ περικοπὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐνότητα τῶν κεφαλαίων ιγ'-κγ', πού ἀποτελεῖ μία συλλογὴ προρρήσεων καί λόγων τοῦ προφήτη κατὰ διάφορων λαῶν τῆς

περιοχής. Ὁ σκοπός τῶν λόγων αὐτῶν, οἱ περισσότεροι ἀπό τούς ὁποίους παρατίθενται σέ ποιητική μορφή, δέν εἶναι πάντοτε προφανής, ἀλλά φαίνεται ἀρκετὰ πιθανό ὅτι ἐκφωνήθηκαν σέ διάφορες περιστάσεις, ἴσως στό πλαίσιο κάποιας θρησκευτικῆς τελετῆς, προκειμένου νά ἐνθαρρύνουν τούς χειμαζόμενους Ἰουδαίους ἀπό τήν ἀπειλητική γι' αὐτούς ρευστή πολιτική κατάσταση τῆς εὐρύτερης περιοχῆς κατά τόν 8^ο π.Χ. αἰῶνα.

Ἡ σχετική μέ τήν Αἴγυπτο προφητεία ἀρχίζει μέ τήν περιγραφή μίας αἰφνίδιας ἐπέμβασης τοῦ Θεοῦ στή χώρα: «Ἐπιβαίνει ὁ Κύριος πάνω σέ νέφος γρήγορο καί θά φτάσει στήν Αἴγυπτο. Τά εἶδωλά της θά σειστοῦν μπροστά του, οἱ Αἰγύπτιοι θά λιποψυχήσουν» (ιθ' 1). Ἡ ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ θά ἐπιφέρει μεταξύ ἄλλων σύγχυση στήν πολιτική ζωή τῆς Αἰγύπτου μέ ἀποτέλεσμα τό ξέσπασμα ἑνός ἐμφυλίου πολέμου ἀνάμεσα σέ φαρτίες ἀνταγωνιστῶν πού διεκδικοῦσαν τήν ἐξουσία καί τήν ἐπιβολή μίας σκληρῆς διακυβέρνησης: «Θά παραδώσω τήν Αἴγυπτο στήν ἐξουσία δυναστῶν σκληρῶν, καί βασιλιάδες ἄτεγκτοι θά τούς ἐξουσιάσουν» βεβαιώνει ὁ Θεός μέ τό στόμα τοῦ προφήτη (ιθ' 4). Ἀκολουθεῖ μία δεύτερη ἐνότητα (ιθ' 5-10), ὅπου ἀπαριθμοῦνται οἱ καταστροφές πού θά συμβοῦν στόν ποταμό Νεῖλο καί ἡ ἀπελπιστική κατάσταση ὅσων ἐξαρτῶνται οικονομικά ἀπό αὐτόν, ἐνῶ ἡ τρίτη ἐνότητα (ιθ' 11-15) ἀναφέρεται στήν ἄφρονα ὅσο καί ὀλέθρια γιά τή χώρα πολιτική τῶν ἡγετικῶν τάξεων τῆς Αἰγύπτου: «Θά φανοῦν ἀνόητοι οἱ ἄρχοντες τῆς Τάνεως' ἀνόητες θ' ἀποδειχθοῦν οἱ ἀποφάσεις τῶν σοφῶν

συμβούλων τοῦ βασιλιᾶ» (ιθ' 1). Ὅλη αὐτή ἡ κατάσταση θά ὀδηγήσει τελικά σέ μία νέα ἐποχή γιά τήν Αἴγυπτο, κατά τήν ὁποία «γνωστός ἔσται Κύριος τοῖς Αἰγυπτίοις, καί γνώσονται οἱ Αἰγύπτιοι τόν Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ» (ιθ' 21). Ἡ νέα αὐτή ἐποχή περιγράφεται στήν τελευταία ἐνότητα τῆς προφητείας (ιθ' 16-25) μέ ἰδιαίτερα ζωντανές εἰκόνες. Χαρακτηριστικό τῆς ἔντασης τῆς περιγραφῆς εἶναι ὅτι ἡ φράση «ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ» ἐπαναλαμβάνεται πέντε φορές στήν ἐνότητα.

Ἡ ἐποχή τῆς δράσης τοῦ προφήτη Ἡσαΐα συμπίπτει μέ μία ἰδιαίτερα κρίσιμη γιά τήν ἐπιβίωση τοῦ μικροῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα περίοδο. Ἡ συνεχιζόμενη ἐπεκτατική πολιτική τῶν Ἀσσυρίων πρὸς τά δυτικά ἀπειλεῖ τά κράτη τῆς περιοχῆς, ὅποτε ὁ βασιλιάς τῆς Ἱερουσαλήμ Ἰαχαζ (736-725 π.Χ.) ἀποφασίζει νά καταστήσει τή χώρα του φόρου ὑποτελῆ στους Ἀσσυρίους προκειμένου νά ἀποφύγει τήν καταστροφή. Στήν ἐπιλογή αὐτή τοῦ Ἰαχαζ ὁ Ἡσαΐας ἀντέδρασε ἐντονότατα, καθὼς διαβλέπει τίς ὀλέθριες συνέπειές της στήν πολιτισμική καί θρησκευτική ζωή τῆς χώρας, ἀλλά δέν εἰσακουστήκε. Παράλληλα ἐντείνεται καί ἡ ἀνάμιξη τῆς Αἰγύπτου στήν περιοχή, ἡ ὁποία ἐπιχειρεῖ νά ὑποκινήσει, ἰδιαίτερα κατά τήν περίοδο τοῦ βασιλιᾶ Ἐζεκία (725-697 π.Χ.), ἐξεγέρσεις κατά τῶν Ἀσσυρίων. Φαίνεται, κατά συνέπεια, πολύ πιθανό ὅτι ὁ Ἡσαΐας ἐπιχειρεῖ μέ τή συγκεκριμένη προφητεία του νά ἀποτρέψει τό ἐνδεχόμενο μίας συμμαχίας τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα μέ τήν Αἴγυπτο, ἐπισημαίνοντας τήν ἄσχημη οικονομική (ιθ' 5-10)

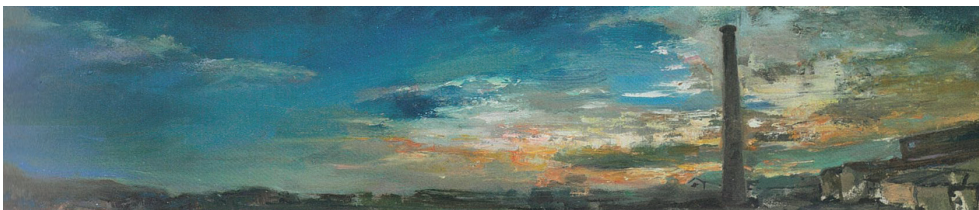
καί πολιτική (ιθ' 11-15) κατάσταση τῆς Αἰγύπτου, ἀπό τήν ὁποία τίποτε καλό δέν μπορεῖ νά ἀναμένεται.

Στρεφόμενος ὁμοῦς ὁ προφήτης κατά τῆς Αἰγύπτου, ἀπευθύνει καί μία προειδοποίηση τόσο πρὸς τοὺς ἀκροατές του ὅσο καί πρὸς τοὺς χριστιανούς ἀναγνώστες τοῦ σήμερα. Βιώνοντας ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς μία ἰδιαίτερα δύσκολη κατάσταση ἐξαιτίας τῆς ἐξωτερικῆς ἀπειλῆς, χάνει τὸν προσανατολισμὸ του καί κυρίως τὴν ἐμπιστοσύνη του στὸν Θεό. Τώρα πλέον στηρίζεται ἐμπιστοσύνη του στὶς συμμάχους καί φτάνει στό σημεῖο νά ἀποζητᾶ στήριξη ἀκόμα καί στήν Αἴγυπτο ἀπό τήν ὁποία ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τὸν εἶχε ἀπελευθερώσει. Ἔτσι, δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ Θεὸς δέν ἀποκαλεῖ πλέον τὸν Ἰσραήλ «ὁ λαὸς μου» ἀλλὰ «ὁ λαὸς οὗτος» (Ἡσα στ' 9,10 ἡ' 6). Ἡ ἀποτυχία ὁμοῦς τοῦ Ἰσραήλ νά ἀνταποκριθεῖ στοὺς στόχους τῆς ἐκλογῆς του δέν σημαίνει καί ματαίωση τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν κόσμον. Χάνοντας ὁ Ἰσραήλ τὴν ἐμπιστοσύνη του στὸν Θεὸ ἐξομοιώνεται πλέον μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς, ἔτσι τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ μπαίνει σὲ μία νέα φάση, καί μὲ αὐτὴ τὴν πληροφορία-προειδοποίηση ὀλοκληρώνεται ἡ προφητεία. Τώρα πλέον, «ὅταν οἱ Αἰγύπτιοι θά ἐπικαλεστοῦν τὸν Κύριο νά τοὺς ἀπαλλάξει ἀπὸ τοὺς καταπιεστές

τους, ὁ Κύριος θά τοὺς στείλει ἕναν ἀπελευθερωτὴ, ὁ ὁποῖος θά τοὺς ὑπερασπίζει καί θά τοὺς σώσει. Ἔτσι, ὁ Κύριος θά ἀποκαλυφθεῖ στοὺς Αἰγυπτίους καί οἱ Αἰγύπτιοι θ' ἀναγνωρίσουν τὸν Κύριο ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα· θά προσφέρουν θυσίεσ τὸν Κύριο, θά κάνουν τάματα σ' αὐτὸν καί θά τὰ ἐκπληρώσουν» (Ἡσα ιθ' 20-21). Δέν εἶναι πλέον ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς ὁ ἀποκλειστικὸς ἀποδέκτης τῆς θείας εὐλογίας ἀλλὰ ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς γῆς, ἀκόμα καί οἱ ἐχθροὶ του Ἰσραήλ.

Τὴν ἐκπλήρωση αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς προφητείας βλέπει νά πλησιάζει ὁ δίκαιος Συμεών, ὅταν βεβαιώνει ὅτι «εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν» (Λου β' 30-31). Εἶναι τώρα ὁ νέος Ἰσραήλ, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ αὐτὴ πού κληρονομεῖ τίς ἐπαγγελίες τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ καί τὴν ὑποχρέωση τῆς ὑπακοῆς στό θεῖο θέλημα καί αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπενθυμίζει στοὺς χριστιανούς ὄλων τῶν ἐποχῶν ὁ ἱερός Χρυσόστομος μὲ τὴν ὁμιλία του *Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν*: «Ἐκάλεσε γὰρ ὁ Χριστὸς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, καί παρεσκεύασε τὴν ἁγίαν τοῦ Εὐαγγελίου ἐστίασιν. ... Μὴ γὰρ ἐπειδὴ ἐκλήθημεν, ὀφείλομεν ἀπεντεῦθεν ἤδη αὐθαδιάζεσθαι, ὡς δὴ τὸ τέλειον κατεσχηκότες; τῶν γὰρ πρώτων τὸ πτώμα, ἡμῶν ἀσφάλεια γενέσθω» (PG 50:810).

Νυχτώνει (λεπτομέρεια)

Ἀνθρωπολογικές ἀνιχνεύσεις Εἰσαγωγικό

Πρωτ. Ν. Ι. Λουδοβίκου
Καθηγ. Ἀνωτάτης Ἐκκλ. Ἀκαδημίας Θεσσαλονίκης

Στή σειρά κειμένων πού ἐγκαινιάζε-
ται στό παρόν τεῦχος, θά ἀνιχνεύ-
σουμε ἐρωτήματα καί θά ἀναζητήσουμε
μιά πρώτη σειρά ἀπαντήσεων σέ θέματα
ἀνθρωπολογικά, εἰδικότερα στό ζήτημα
τοῦ σώματος, στό ζήτημα τῶν σχέσεων,
τῆς σχέσης, καί στό ζήτημα τῆς θέλησης.
Θεωρήσαμε ὅτι αὐτά εἶναι τρία θεμελι-
ώδη ἀνθρωπολογικά προβλήματα, ἢ κα-
λύτερα ομάδες προβλημάτων, οἱ ὁποῖες
ἀφοροῦν τόν ἄνθρωπο, ἰδίως στήν ἐποχή
τῆς νεωτερικότητας (δηλ. ἀπό τά χρό-
νια τοῦ Διαφωτισμοῦ μέχρι τόν 20ό αἰ.),
ἐπειδή τότε ἀκριβῶς τέθηκαν μέ πιό κα-
θαρό τρόπο ὡς προβλήματα. Σημειώνου-
με, βέβαια, ὅτι ἀπόηχοι μίας πάλης μέ τά
προβλήματα αὐτά μαρτυροῦνται ἀπό τό
πολύ μακρινό παρελθόν, τόσο στόν ἀρ-
χαῖο κόσμο ὅσο καί στή χριστιανική πε-
ρίοδο καί σέ ἄλλους ἐπίσης πολιτισμούς.

Θά προσπαθήσουμε νά διοδεύσουμε
ὅλο αὐτό τό ὕλικό πού διαθέτουμε γιά
νά φτάσουμε σ' ἓνα προβληματισμό, ἄν
καί ἡ ἐποχή μας δέν ἀγαπᾷ καί πολύ
τούς συστηματικούς καί ἀναλυτικούς
προβληματισμούς καί προτιμᾷ νά πο-
ρεύεται μέ συνθήματα. Γιά παράδειγμα,
στίς μέρες τῶν γιορτῶν, Χριστοῦγεννα
καί Πάσχα, εἶναι πλέον καθιερωμένο νά
βλέπουμε ἄρθρα, ἀφιερῶματα, κυρίως

σέ ἐφημερίδες καί περιοδικά, τά ὁποῖα
τοποθετοῦν ἀπέναντι στά πυρά τῆς
κριτικῆς τῆ χριστιανική περί σώματος
ἀντίληψη. Διαβάζουμε ἐκεῖ ὅτι τό σῶμα
ἀποκηρύσσεται ἀπό τόν Χριστιανισμό,
ὅτι εἶναι φορέας ἐνοχῆς καί, μέ ἀφορμή
τῆ σεξουαλικότητα, ὅτι θεωρεῖται βρόμι-
κο, «κακό» ἀπό τή φύση του τήν ἴδια.
Κανένας χριστιανός, βέβαια, δέν ἔνιωσε
ντροπή γιά τό σῶμα του, κανένας ἀπό
τούς χριστιανούς συγγραφεῖς δέν μᾶς
περιγράφει μιά τέτοια ντροπή, σάν κι
αὐτή πού ἔνιωθε ἓνας ἄνθρωπος σάν τόν
Πλωτῖνο, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἀναφέρει ὁ βιο-
γράφος του ὁ Πορφύριος, φαινόταν νά
ντρέπεται πού ἔχει σῶμα καί γι' αὐτόν
τόν λόγο ἀπέτρεπε ὁποιαδήποτε ἀπει-
κόνιση τοῦ σώματός του. Ἐπίσης δέν
ἔχουμε χριστιανικά κείμενα, τά ὁποῖα νά
ἀποδοκιμάζουν τή σεξουαλικότητα κα-
θαυτήν. Παρ' ὅλα αὐτά, φαίνεται ὅτι, γιά
κάποιο λόγο καί ἀπό κάποιες διόδους,
κάποια τέτοια στοιχεῖα ἔχουν περάσει
στόν χριστιανισμό.

Σέ μερικά δημοσιεύματα, μάλιστα,
χρησιμοποιοῦνται τά κείμενα τοῦ Νί-
τσε ὡς ἐφαλτήριο γιά μιά ἐπίθεση στήν
(ὑποτιθέμενη) ἐνοχική περί σώματος
χριστιανική ἀντίληψη. Εἶναι ζήτημα τί
ἀκριβῶς χριστιανισμό γινώριζε ὁ Νίτσε,

σίγουρα όχι τόν ελληνικό Πατερικό Χριστιανισμό. Γνώριζε βεβαίως τά κείμενα τοῦ Αὐγουστίνου καί τήν παράδοση πού ἐγκαινιάστηκε μέ αὐτά. Θά μελετήσουμε τόν Αὐγουστίνου, εἰδικά στίς ἀπόψεις του περί σώματος, σεξουαλικότητος καί γάμου, γιά νά δοῦμε πῶς ἀκριβῶς τά κείμενά του ἀποτελέσαν ἔναυσμα καί πηγὴ γιά μιά σειρά διαστρεβλώσεων τοῦ ἴδιου τοῦ χριστιανικοῦ βιώματος. Αὐτό εἶναι ἰδιαιτέρως σημαντικό, διότι τά ἐναύσματα, οἱ ἀφορμήσεις τοῦ Αὐγουστίνου δέν ὑπῆρξαν οὐσιαστικά χριστιανικές ἀλλά ἐξωχριστιανικές.

Πέραν τοῦ Αὐγουστίνου, ὑπῆρξαν καί ἄλλα ρεύματα, τόσο βιβλικὰ ὅσο καί θεολογικά, τά ὁποῖα ἐπηρέασαν τίς περί σώματος ἀντιλήψεις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Θά πρέπει ἐπίσης νά διερευνήσουμε κατά πόσον εἶναι ἀκριβῆ ὅσα ὑποστηρίζονται γιά τήν ἀρχαιοελληνική περί σώματος ἀντίληψη, πού προβάλλεται ὡς ἀντίβαρο στήν ἀντίστοιχη χριστιανική. Ὁ ἀρχαιοελληνικός πολιτισμός εἶναι, ἄραγε, ἕνας πολιτισμός σωματοκεντρικός, ἕνας πολιτισμός πού θέλει τό σῶμα στό κέντρο τῆς ἀνθρώπινης ὄντολογίας; Θά ἀπαντοῦσα ἀπερίφραστα πῶς ὄχι, κάτι τέτοιο δέν φαίνεται νά εἶναι ἀληθινό. Ἴσως νά ἰσχύει γιά τήν Ὀμηρική ἐποχή. Ἴσως στόν Ὀμηρο μόνον τό ἐγώ τοῦ ἀνθρώπου νά μὴν εἶναι ἀπλῶς ἡ ψυχὴ ἀλλά καί τό σῶμα του καί κάποιες ἀπό τίς μετέπειτα ψυχικές λειτουργίες, ὅπως τό μένος (ὁ θυμός στήν Ὀμηρική γλῶσσα), ἡ σκέψη (ὁ νόος στήν Ὀμηρική γλῶσσα), οἱ φρένες, τό διάφραγμα, νά εἶναι λειτουργίες θεμελιωδῶς σωματικές. Ὅλοι βέβαια ξέρουν ὅτι στόν Ὀμηρο ἡ μεταθανάτια ζωὴ εἶναι

ἕνα εἶδος ὑποκαταστάτου τῆς ἀληθινῆς ζωῆς. Ἡ Ὀμηρική ὅμως ἀντίληψη γιά τόν ἀνθρώπο καί τό σῶμα γρήγορα θά δώσει τή θέση της στό μεγάλο ὀρφικό ρεῦμα, τό ὁποῖο οὐσιαστικά διαρκεῖ γιά αἰῶνες, θά μπορούσαμε νά ποῦμε γιά μιά χιλιετία, μολονότι ἀρκετοί ξέφυγαν ἀπό τήν ἐπίδρασή του. Στό πλαίσιο τοῦ ὀρφισμοῦ, ἡ ψυχὴ γίνεται ἀντιληπτὴ ὡς ἕνα ἰδιαιτερο θεϊκό ὄν, ἕνας δαίμονας πού ξέπεσε μέσα σ' ἕνα σῶμα, ἐξαιτίας ἑνός ἀρχέγονου λάθους, καί μετενσαρκώνεται σέ διάφορα σώματα διαδοχικά, μέχρις ὅτου ξαναβρεῖ τήν πρωταρχική της ἀλήθεια καί ἐπιστρέψει στόν τόπο, ὅπου κάποτε γεννήθηκε καί ἀνεστράφη μέ τά μέγιστα καί τά τίμια τῶν ὄντων.

Ὅλη ἡ θεολογικοθησκευτική ἀναζήτηση βαθμιαία θά ταυτιστεῖ μ' ἕνα εἶδος ἐξόδου, ἐκστάσεως πέρα ἀπό τή σωματική φθορά καί τή χρονική παγίδευση τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος πρὸς μιά ἄχρονη ἀναζήτηση τῆς πνευματικῆς του ἀλήθειας. Συνεπῶς αὐτό τό μεγάλο ὀρφικό ρεῦμα θά γενεῖ τό πρῶτο μεγάλο ἔναυσμα γιά νά θεωρεῖται τό σῶμα ὡς ἕνα ἀπλό ἔνδυμα τῆς ψυχῆς, πού στήν ἀρχαιοελληνική φιλοσοφία θά ὀνομαστεῖ καί θά ὑπάρξει ὡς μετενσάρκωση. Μποροῦμε νά τό ὀνομάσουμε καί μετεμψύχωση, ἐνοώντας οὐσιαστικά τό ἴδιο πράγμα, δηλαδή μιά θεώρηση τοῦ σώματος ὡς ἕνα εἶδος παιδαγωγικοῦ ἐνδύματος τῆς ψυχῆς. Αὐτό θά τό συναντήσουμε ἤδη στους προσωκρατικούς, λ.χ., στόν Ἐμπεδοκλή, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀνακοινώνει ὅτι θυμᾶται πού ἦταν ὁ ἴδιος ἕνα πουλί, ἕνα ψάρι, ἕνα κορίτσι, ἕνας θάμνος, κ.λπ. Ἔτσι, ἡ ψυχὴ του παιδαγωγήθηκε διαδοχικά γιά

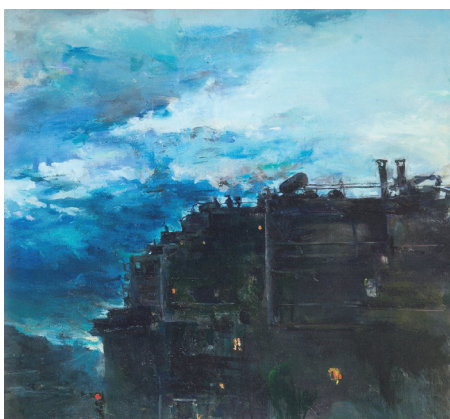
μερικές χιλιάδες χρόνια, μέχρις ότου βρει τον δρόμο προς την επιστροφή σε μία πρωταρχική αλήθεια, που είναι διαφορετική από όλη αυτή την περιαγωγή, από όλη αυτή την αλητεία: *φυγάς θεόθεν και αλήτης*, λέει ο Έμπεδοκλής στη φράση αυτή, είμαι φυγάς, έχω φύγει από τούς θεούς κι είμαι ένας αλήτης που περιέρχεται τον κόσμο τουτο με ένδύματα, δηλαδή με τά διάφορα υλικά σχήματα που προσλαμβάνει ή ψυχή και από τά όποια θέλει νά ελευθερωθεί κάποια στιγμή και νά επιστρέψει εκεί απ' όπου ήρθε.

Ύπ' αυτήν την έννοια, είναι σαφές ότι έχουμε νά κάνουμε με την έντονη επιθυμία αναχώρησης από τον φυσικό εαυτό και αυτό ακριβώς αποτελεί τό βίωμα μεγάλου μέρους του αρχαίου κόσμου. Όπως θά δοῦμε, αυτό κορυφώνεται στον Πλάτωνα.

Άς σημειωθεί, παρ' όλα αυτά, ότι ή αρχαία ζωγραφική και γλυπτική παρου-

σιάζουν ένα υπέροχο ανθρώπινο σώμα. Μόνο που τό υπέροχο αυτό ανθρώπινο σώμα είναι ή αντανάκλαση πάνω στην εφήμερη ύλη του υπέροχου, υπερουράνιου τόπου, του κόσμου των ιδεών, οι όποιες αντανακλώνται πάνω στη φτωχή ύλη, αδυνατώντας νά τής δώσουν σταθερότητα, αδυνατώντας νά τής παράσχουν αιωνιότητα, αδυνατώντας νά την άφθαρτήσουν. Άπεικονίζουν βέβαια αυτό τό υπέρτατο μέτρο, τό όποιο έχουν μόνο τά ούράνια πράγματα. Έτσι, έχουμε τή γλυπτική και τή ζωγραφική του ιδεατού σώματος, ενός σώματος που είναι άπαλλαγμένο από την πραγματικότητα τής ασθένειας, τής φθοράς και του θανάτου· δέν πρόκειται όμως για ένα υλικό, πραγματικό σώμα, αλλά για τήν ιδέα του σώματος, στην όποια ίσως τά δικά μας σώματα μετείχαν κάποτε, σε κάποιες φάσεις τής υπάρξεώς τους, αλλά δέν μετέχουν έξ ολοκλήρου και για πάντα.

Χειμερινό ήλιοστάσιο

Λυκόφως

Ἡ ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας, ΚΗ' Ἡ Παναγία ὡς ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας

Δημήτρη Μαυρόπουλου

Ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὑμνώντας τὴν Παναγία σέ ἐγκώμιό του, τὴν ἀντιλαμβάνεται ὡς μία ἀπὸ τίς κύριες αἰτίες τῆς θείας δημιουργίας, ὑπογραμμίζοντας: «Σὲ προγόνους ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἀξίαν, ἠγάπησε, καὶ ἀγαπήσας προώρισε, καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε» (Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Θεοτόκου). Αὐτὴ τῆ θέση θά συμπληρώσει ὁ Νικόλαος Καβάσιλας ὑπογραμμίζοντας ὅτι: «Ὡστε ἐξεῖναι εἰπεῖν ὡς, ἦν ὁ Θεὸς περὶ αὐτῶν ἐξήνεγκε ψῆφον καλὰ προσειπῶν καὶ καλὰ διαφερόντως, εὐφημία τῆς Παρθένου» [= Ὡστε μπορούμε νὰ ποῦμε πὺς ἡ κρίση πού διατύπωσε ὁ Θεὸς λέγοντας ὅτι τὰ δημιουργήματά του εἶναι καλὰ καὶ «καλὰ λίαν», ἀποτελοῦσε ἐγκώμιο τῆς Παρθένου] (Εἰς τὴν πάνδοξον Κοίμησιν τῆς [...] Θεοτόκου). Ἐπομένως, ἡ θεία βούληση πού δημιούργησε τὸν κόσμον, ὄρατό καὶ ἀόρατο (βλ. «ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὄρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων», κατὰ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστειος), ἔθεσε ὡς οὐσιῶδες στοιχεῖο τῆς προκοπῆς τῆς πρὸς τὴ θέωση, τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν Παναγία. Αὐτὸ γίνεται κατανοητὸ ἂν δεχτοῦμε τὴ θέση τῶν Πατέρων, θεμελιωμένη στὴ βιβλικὴ παράδοση, ὅτι ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου, τῶν ἀνθρώπων συμπεριλαμβανομένων, συντελέστηκε χάριν τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Πατρὸς,

τότε ἡ παρουσία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Παναγίας συνιστοῦν ὄρους ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ. Ἡ πρώτη, ἡ Ἐκκλησία, γιατί θά ἀποτελέσει τὸ σῶμα του ὡς σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ δεύτερη, ἡ Παναγία, θά προσφερθεῖ ἐλευθέρως καὶ ἐκουσίως γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ τὸ μέγα μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως. Κατὰ τοῦτο θά μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία γεννάει τὴν Παναγία καὶ ἡ Παναγία ἐκτρέφει καὶ ἀναδεικνύει τὴν Ἐκκλησία.

Τὸ μυστήριον τῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἦταν, κατὰ ἓναν τρόπο, προϋπόθεση τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὑποδείχθηκε μάλιστα ἀπὸ τὸν Θεὸ ἡ ὁδὸς πού θά ἐπιτυγχανόταν αὐτὴ ἡ θέωση ὡς καρπὸς τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἀνθρώπου στό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἡ παρακοή τῆς Εὐας καὶ δι' αὐτῆς τοῦ Ἀδάμ, ὡς ἀνταρσίας τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῆς σχέσης μέ τὸν Θεὸ, εἰσήγαγε τὴν ἁμαρτία ὡς ἀστοχία καὶ ἀνέδειξε τὴν κυριαρχία τοῦ θανάτου πού οὕτως ἢ ἄλλως φέρει ἡ ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργία τῶν κτιστῶν ὄντων. Ἡ ἀνάδειξη τῆς Παναγίας ὡς νέας καὶ δευτέρας Εὐας ἀναίρεσε τὴν παρακοή καὶ εἰσήγαγε τὴν ὑπακοή, αὐτὸ τὸ μέγα μυστήριον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Αὐτὴ ἡ θεοπρεπὴς ὑπακοή τῆς Μαρίας, αὐτὸ τὸ «γένειτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου», ἀνέτρεψε τὸν ροῦ τῆς ἱστορίας καὶ τὴν

ἔφερε στό ἀρχῆθεν. Συγχρόνως ἐπέτρεψε τή δυνατότητα νά ψηλαφεῖται ἡ ἴδια ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀπό ὄσους ἐπιλέγουν νά εἶναι μέ τόν Χριστό καί ὄχι χωρίς τόν Χριστό.

Στίς 21 Νοεμβρίου κάθε ἔτους ἄγεται ὁ ἑορτασμός τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, πού βασίζεται σέ διήγηση τοῦ δευτεροκανονικοῦ Πρωτευαγγελίου τοῦ Ἰακώβου. Τό σημαντικό στοιχεῖο τῆς ἑορτῆς εἶναι ὅτι συνδέει τήν τριετίζουσα Κόρη μέ τά Ἅγια τῶν Ἁγίων τοῦ Ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, καί μάλιστα συντηρούμενη μέ οὐράνια τροφή. Ἄν δεχθοῦμε ὅτι ὁ Ναός τῶν Ἱεροσολύμων εἶναι ὁ τύπος τῆς Ἐκκλησίας ὡς Ἄνω ἢ Νέας Ἱερουσαλήμ, κατά τό ὄραμα τοῦ ἀποκαλυπτῆ Ἰωάννη, τότε αὐτή ἡ παραμονή τῆς Παναγίας στά Ἅγια τῶν Ἁγίων ὑπομνηματίζει τή σχέση τῆς ὄχι μόνον μέ τήν Ἐκκλησία τῆς ἱστορίας, ἀλλά καί μέ τή θριαμβεύουσα Ἐκκλησία τῶν ἐσχάτων, τήν Ἐκκλησία τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ.

Πέραν τῶν διηγήσεων τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκά, ὁ ὁποῖος μᾶς διασώζει τίς περισσότερες πληροφορίες γιά τήν Παναγία, γι' αὐτό καί θεωρεῖται ἱστορητής τῆς εἰκόνας τῆς, ἔχουμε καί δύο ἐξαιρετικές ἐπισημάνσεις ἀπό τόν εὐαγγελιστή Ἰωάννη. Ἡ πρώτη ἀφορᾷ τήν ἐπέμβαση τῆς Παναγίας πού προκαλεῖ τόν Ἰησοῦ νά ἐπέμβει στόν γάμο τῆς Κανᾶ καί ἡ δεύτερη περιγράφεται ὡς ἐνέργεια τοῦ Ἰησοῦ, ἀπό τοῦ σταυροῦ, νά παραδώσει τή μητέρα του στόν μαθητή του. Στά δύο αὐτά γεγονότα ἡ Παναγία καλεῖται «γυναίκα» (στήν κλητική: «γύναι»). Αὐτή ἡ ἐπίκληση μᾶς πάει πέραν τῆς συγγενείας, μᾶς πάει στή φύση. Ποῖός εἶναι αὐτός

πού θά φέρει τόν Υἱό μέσα στήν ἱστορία; Ὁ ἄνθρωπος, στό πρόσωπο τῆς Θεοτόκου Μαρίας. Ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός μάλιστα, σέ ἕνα ἐγκώμιό του ὀνομάζει τήν Παναγία «ἡ ἄνθρωπος», μέ θηλυκό ἄρθρο, γιατί ὡς ὁ ὅλος ἄνθρωπος φέρνει μέσα στήν ἱστορία, μέ δικιά τῆς δυναμική ἐνέργεια, τόν Λόγο, τόν Υἱό. Ἐάν ἡ γυναίκα αὐτή δέν ἀπαντήσει στήν κλήση τοῦ Θεοῦ, δέν μπορεῖ νά γεννηθεῖ ὁ Λόγος. Γι' αὐτό ἔχουμε ἀναγάγει τή Μαρία, τήν Παναγία, στήν κορυφαία προσωπικότητα τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἡ Παναγία εἶναι αὐτή πού ἐκπροσωπεῖ ὅλο τό ἀνθρώπινο γένος, καί αὐτό τό ἀνθρώπινο γένος φέρνει τόν Υἱό μέσα στήν ἱστορία.

Στό περιστατικό τοῦ γάμου στήν Κανᾶ ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης καταθέτει τήν ἔνσταση τοῦ Ἰησοῦ πού δείχνει νά μὴν ἐπιθυμεῖ τήν παρέμβασή του: «οὐπω ἔχει ἡ ὥρα μου», δέν ἦρθε ἀκόμη ἡ ὥρα μου. Ἡ μητέρα του δείχνει νά ἀγνοεῖ αὐτή τήν (φαινομενική) ἀπροθυμία τοῦ υἱοῦ τῆς καί μέ δεύτερη ἐπέμβαση καλεῖ τούς ὑπηρέτες νά ἀκολουθήσουν τίς ὑποδείξεις: «Ὅ,τι ἂν λέγῃ ὑμῖν ποιήσατε». Καί ἀκολουθεῖ τό θαῦμα τῆς ἐμφάνισης τοῦ νέου κρασιοῦ, ἕνα θαῦμα πού παραπέμπει στό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας. Εἶναι φανερό ὅτι ἡ Παναγία ἐνεργεῖ, κατά πρωθύστερο τρόπο, ὡς ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἐπί αἰῶνες τώρα «παρεμβαίνει» στήν κρίση τοῦ Θεοῦ, προσευχόμενη συνεχῶς γιά τή σωτηρία τῶν ἁμαρτωλῶν, ζώντων καί τεθνεώτων, ὑπερβαίνοντας μάλιστα τήν ἀπόφαση τῆς Ἐ' Οἰκουμένης Συνόδου ἡ ὁποία καταδίκασε τήν ὠριγένεια διδασκαλία περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων. Ἄλλωστε, στή συνθή-

κη αυτή ἐδράζεται ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας πού ἀντιλαμβάνεται τή θέση τῆς Παναγίας ὡς «πρέσβειρας πρὸς Θεόν», ὥστε κάθε πιστός νά μπορεί νά ἀναφωνεῖ: «Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου εἰς σὲ ἀνατίθημι, μῆτερ τοῦ Θεοῦ, φύλαξόν με ὑπὸ τὴν σκέπη σου».

Στόν Σταυρό ὁ Χριστός παραδίδει στόν μαθητὴ του -στόν Ἰωάννη- τὴ μητέρα του· καί στή μητέρα του παραδίδει τόν μαθητὴ του. Ὁ διάλογος αὐτός, ἔτσι ὅπως μᾶς παραδίδεται στό Κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιο (Ἰωάν. 19,26-27), εἶναι κυρίως λειτουργικός καί ὄχι ἀπλῶς ἱστορικός. Κατ' οὐσίαν τὸ εὐαγγέλιο μᾶς μιλά γιὰ τὴν ἐμπειρία τῆς πρώτης Ἐκκλησίας μέσα στή θεία Εὐχαριστία. Μέσα στήν εὐχαριστιακὴ σύναξη ὑπάρχει ὁ μαθητής, δηλ. κάθε πιστός, καί ἡ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ, ἡ Παναγία, κι ἐκεῖ διεξάγεται ὁ διάλογος. Ἐάν δέν μπορέσουμε νά πάρουμε «εἰς τὰ ἴδια» τὴ μητέρα τοῦ Κυρίου, δέν θά εἴμαστε μαθητές του. Ἐάν τὴν πάρουμε «εἰς τὰ ἴδια», τότε μπορεί ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου νά πεῖ γιὰ μᾶς: «ὁ υἱός μου». «Εἰς τὰ ἴδια» σημαίνει μέσα μας καί σέ ὅ,τι μᾶς εἶναι οἰκεῖο. Ὁ Χριστός παραγγέλλει στόν μαθητὴ του νά πάρει τὴ μητέρα του «εἰς τὰ ἴδια», νά τὴν κάνει δική του μητέρα: «ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου». Καί τότε λέει στήν Παναγία «ἰδοὺ ὁ υἱός σου». Γιὰ νά γίνουμε υἱοὶ αὐτῆς τῆς μητέρας, πρέπει νά τὴν ἔχουμε οἰκιωθεῖ ὡς μητέρα. Αὐτός λοιπόν ὁ διάλογος δηλώνει ἀκριβῶς ποιά εἶναι ἡ θέση μας μέσα στήν εὐχαριστιακὴ σύναξη. Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος μᾶς λέει ὅτι: «Ἀδελφὴ ἡμῶν ἡ Μαρία, ἐπεὶ καὶ πάντες ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἐσμεν» (Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐπίκτητον Κο-

ρίνθου). Ὅταν μιλάμε γιὰ τὴν Παναγία, θά ἔχουμε πάντα ὑπόψη μας ὅτι εἶναι μία ἀπὸ ἐμᾶς, καθ' ὅλα ὅμοια μέ τόν καθένα μας. Γι' αὐτό μπορεί νά εἶναι μᾶς. Καί γι' αὐτό μποροῦμε νά εἴμαστε παιδιὰ της.

Ἐχει διασαφηνιστεῖ ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας, κυρίως μέ τὴν τρίτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο τὸ 431 μ.Χ., καί ἔχει πάρει ἡ Παναγία τὴ θέση της στήν προσωπική μας ζωὴ καί στή λειτουργικὴ μας Σύναξη. Εἶναι αὐτὴ πού ὑποδέχεται κατὰ τὸ ἀνθρώπινον τοὺς ὁμοίους της, τοὺς ἀνθρώπους. Ἦ, νά τὸ πῶ μέ μιὰ ἀντιστροφή, εἴμαστε ἐμεῖς οἱ ἀνθρώποι πού ὀδεύουμε πρὸς τὴ δική μας Παναγία, τὴ δική μας Μαρία, τὴν κατὰ πάντα ὅμοια μέ ἐμᾶς, ἐλπίζοντας ὅτι ἐάν μᾶς προσλάβει στοὺς κόλπους της θά μᾶς ὀδηγήσει στόν Υἱό της καί δι' αὐτοῦ στόν Πατέρα. Γύρω στίς ἀρχές τοῦ ἑβδομοῦ αἰώνα, ὅταν παρουσιάζεται ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος, ἐμφανίζονται δύο εἰκόνες τῆς Παναγίας. Ἡ μία τὴ θέλει «κλίμακα», διὰ τῆς ὁποίας κατέρχεται ὁ Θεός, ἡ ἄλλη τὴ θέλει «γέφυρα», πού μετᾶγει τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὴ γῆ πρὸς τόν οὐρανὸ («Χαῖρε κλίμαξ ἐπουράνιε δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός, χαῖρε γέφυρα μετάγουσα τοὺς ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν»). Γι' αὐτό δύο ἀπὸ τὰ ἐπικρατέστερα ἐπίθετα πού τῆς ἀποδίδουμε εἶναι οἱ προσωνομίες «Ὁδηγήτρια» καί «Ἐλεοῦσα». Τὴν πρώτη γιατί μᾶς ὀδηγεῖ πρὸς τόν Υἱό της (καί συνήθως στήν εἰκόνα μέ αὐτό τὸ προσωνομιο ἡ Παναγία δείχνει τόν Υἱό πού ἔχει στήν ἀγκαλιά της), καί τὴ δεύτερη γιατί εἶναι αὐτὴ πού ἐλεεῖ τόν κόσμον, πού μεσιτεύει γιὰ χάρη του.

Ἡ Ἰχθυοφαγία κατά τή νηστεία τῶν Χριστουγέννων

Παναγιώτῃ Ἰ. Σκαλτσῆ

Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Ἐρώτηση: Κατά μίαν παράδοση ἡ ἰχθυοφαγία τήν περίοδο τῆς νηστείας τῶν Χριστουγέννων λήγει τήν δωδεκάτη Δεκεμβρίου, ἑορτή τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, καί κατ' ἄλλη ὀλοκληρώνεται τήν δεκάτην ἐβδόμην τοῦ ἰδίου μηνός. Ποιά ἡ θέση τῶν λειτουργικῶν Τυπικῶν ὡς πρός τό θέμα αὐτό;

π.Α.Ν.

Ἡ νηστεία τῶν Χριστουγέννων ὡς πρός τό διαιτολόγιο ἔχει ὡς πρότυπο τή νηστεία τῶν Ἀποστόλων, ἡ ὁποία εἶναι ἀρχαιότερη, μαρτυρούμενη ἀπό τόν ἅγιο Ἀθανάσιο καί τίς Διαταγές τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων¹. Ἡ τῶν Χριστουγέννων τεσσαρακονθήμερος νηστεία εἶναι γνωστή ἀπό τόν 7^ο αἰ.² Καί οἱ δύο μάλιστα χαρακτηρίζονται ὡς μικρές Τεσσαρακοστές³. Στόν 29^ο Κανόνα τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νικηφόρου ὑπάρχει ἡ ἐξῆς διάταξη: «Τήν τεσσαρακοστήν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἤτοι τήν νήστιμον αὐτῶν, χρῆ νηστεύειν τετράδι καί παρασκευῆ τοῦς ἐργαζομένους ἕως ὥρας ἕκτης, καί οὕτω γεύεσθαι, καί τήν θ' ὥραν ἀριστᾶν ὡσαύτως δὲ καί τοῦ ἁγίου Φιλίππου, ὥραν ἕκτην γεύεσθαι, καί ἐσπέρας δειπνεῖν τοῦς δὲ ἐν τῇ μονῇ, ἅπαξ ἕως ἐσπέρας»⁴. Σύμφωνα μέ τόν Κανόνα αὐτόν οἱ ἡμέρες νηστείας εἶναι ἡ Τετάρτη καί ἡ Παρασκευή. Γιά τοῦς ἐργαζόμενους, ἴσως τοῦς ἐν τῷ κόσμῳ, προβλέπονται δύο τράπεζες, ἡ μία τήν ἕκτη ὥρα καί ἡ δεύτερη τήν ἐνάτη. Γιά ὅσους ζοῦν στό Μοναστήρι προβλέπεται μία τράπεζα τό ἐσπέρας.

Στό Τυπικό τοῦ Ἁγίου Σάββα, τοῦ ὁποίου ἡ συμβολή γενικότερα στή διαμόρφωση τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι γνωστή, σημειώνονται τά ἐξῆς: «Χρῆ γινώσκειν ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ νηστείᾳ τῆς αὐτῆς τεσσαρακοστῆς φυλάσσομεν ἐν ἐκάστη ἐβδομάδι τὰς τρεῖς ἡμέρας, Δευτέραν, Τετράδα καί Παρασκευῆν, τόν οἶνον καί τό ἔλαιον. Εἰ μήπου τύχει μεγάλου ἁγίου μνήμη, τότε γάρ καταλύομεν καί ποιοῦμεν ἀγάπην, διὰ τόν ἅγιον»⁵. Σέ ἄλλο σημεῖο τό ἴδιο Τυπικό σημειώνει ὅτι τήν Τρίτη καί τήν Πέμπτη κατά τίς ἐβδομάδες αὐτῆς τῆς Τεσσαρακοστῆς προβλέπεται κατάλυση οἴνου καί ἐλαίου. Ὅταν ὅμως τύχει «ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἡμέραις μνήμη ἁγίων, πάνυ μεγάλων καί ἐπισήμων», τότε γίνεται καί κατάλυση ἰχθύος⁶. Τήν παράδοση τοῦ Τυπικοῦ τοῦ Ἁγίου Σάββα ἀκολουθεῖ καί τό Τυπικό τῆς Ἱερᾶς, Βασιλικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Μαχαιρᾶ στήν Κύπρο, τό ὁποῖο εἶναι πιό ἀναλυτικό στήν περιγραφή του: «Πρέπει λοιπὸν νὰ εἴπωμεν καί περὶ τῆς νηστείας τῶν ἁγίων ἀποστόλων -γράφει- καί ὅτι, καθ' ὅλας τὰς Δευτέρας, Τετάρτας καί Παρασκευάς, δὲν φάλ-

λομεν τὸ "Θεὸς Κύριος". Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ τὴν τέλεισιν ὀλοκλήρου τῆς ἡμερησίας ἀκολουθίας, καὶ αὐτῆς τῶν ὥρῶν καὶ τῆς τοῦ ἑσπερινοῦ, ὅπως παραθέτη καὶ τὸ τυπικὸν τῆς Ἐκκλησίας, νὰ σᾶς καλῆ ἢ τράπεζα ὅταν ἡ ὥρα γίνῃ ἑπτὰ, κατὰ τὸν ἀνωτέρω διαταχθέντα τύπον· διότι κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας δὲν πρέπει νὰ ἐσθίητε τίποτε μαγειρευτόν, οὔτε ἔλαιον, οὔτε οἶνον, ἀλλὰ ὄσπρια βραστά, λάχανα ὠμά καὶ ἴσως ἀπὸ τὰ φρούτα τῆς ἐποχῆς, καὶ ὕδωρ. Κατὰ δὲ τὰς Τρίτας καὶ Πέμπτας νὰ ἐσθίητε δύο φαγητὰ μαγειρεμένα μὲ ἔλαιον καὶ ὁ καθένας νὰ πίνῃ οἶνον μὲ τὸ σύνθητες κρασοβόλιον. Ὁμοίως κατὰ τὰ Σάββατα καὶ τὰς Κυριακάς, κατὰ τὰς ὁποίας, τρία μαγειρευμένα φαγητὰ θὰ ἐσθίωμεν, κατὰ τὸ γεῦμα. Ἡ Τεσσαρακοστὴ τῶν ἁγίων Χριστουγέννων θὰ εἶναι ὅμοια μὲ τὴν νηστείαν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ εἰς τὰ φαγητὰ καὶ εἰς τὰ ποτά»⁷.

Ἐνδιαφέρουσα παράδοση ὅσον ἀφορᾷ τῇ νηστείᾳ τῶν Χριστουγέννων καὶ τὴν ἄμεση σχέση της μὲ αὐτὴν τῶν Ἀποστόλων καταγράφεται στό ἔργο τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου *Διδασκαλία Χρονικὴ τῆς Μονῆς τοῦ Στουδίου*: «Εἰς δὲ τὴν Τεσσαρακοστὴν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἰχθύας καὶ τυρὸν καὶ ὠδὸν οὐκ ἐσθίωμεν, πλὴν τῶν ἡμερῶν ἐν αἷς ὥραν οὐ ψάλλομεν· τρώγομεν δὲ θ' μαγειρίας β', τὸ μὲν λάχανον μετὰ ἐλαίου, τὸ δὲ ὄσπριον ἄνευ ἐλαίου ἐσθίωμεν· κινᾷ δὲ δύο τῇ θ', καὶ δύο ὀψέ· ἐν δὲ ταῖς ἀργησίμοις ἐν αἷς ἠνιξάμεθα τυρὸν ἐσθίειν καὶ τὰ λοιπά, τῇ σ' τρώγοντες, γ' πίνομεν, καὶ ὀψέ β'· οὗτος τύπος καὶ τῇ Τεσσαρακοστῇ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Φιλίππου· διὰ δὲ τὴν σμικρότητα τῶν ἡμερῶν τῆς

Τεσσαρακοστῆς τοῦ ἁγίου Φιλίππου μονοσιτοῦμεν, πίνομεν δὲ γ'»⁸.

Μὲ βάση τὰ παραπάνω παρατηροῦμε τίς ἐξῆς παραδόσεις ὅσον ἀφορᾷ τὸ διαιτολόγιο τῆς νηστείας τῶν Χριστουγέννων:

α) Κατὰ μίαν τάξιν προβλέπεται νηστεία Τετάρτη καὶ Παρασκευή, τόσο πρό τῆς ἑορτῆς τῶν Ἀποστόλων ὅσο καὶ πρό αὐτῆς τῶν Χριστουγέννων, μὲ δύο τράπεζες γιὰ τοὺς κοσμικοὺς καὶ μία γιὰ τοὺς μοναχοὺς (Κανὼν 29^{ος} Νικηφόρου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως).

β) Κατ' ἄλλην τάξιν καὶ στίς δύο νηστιμες περιόδους προβλέπεται νηστεία Δευτέρα, Τετάρτη καὶ Παρασκευή, μὲ κατάλυση οἴνου καὶ ἐλαίου ἐάν τύχει μνήμη ἁγίου. Τίς νηστιμες αὐτῆς ἡμέρες παρατίθεται μία τράπεζα, τὴν Τρίτη καὶ Πέμπτη πάλι μία, ἀλλὰ μὲ δύο φαγητὰ μαγειρεμένα μὲ ἔλαιον καὶ ὁ καθένας νὰ πίνει οἶνον. Μία τράπεζα προβλέπεται καὶ γιὰ τὰ Σαββατοκύριακα, μὲ τρία μαγειρεμένα φαγητὰ κατὰ τὸ γεῦμα (Σαββαϊτὴ παράδοση).

γ) Δευτέρα, Τετάρτη καὶ Παρασκευή μαρτυρεῖται νηστεία καὶ στή Στουδιτικὴ παράδοση, μὲ δύο ὅμως τράπεζες κατὰ τὴν περίοδο πρό τῶν Ἀποστόλων καὶ μονοσιτία πρό τῶν Χριστουγέννων, λόγω τῆς μικρῆς ἡμέρας⁹. Στὴν παράδοση αὐτὴ προβλέπεται κατάλυση ἰχθύος, τυροῦ καὶ αὐγῶν τίς ἡμέρες πού δὲν ψάλλονται οἱ Ὁρες, δηλαδὴ τὰ Σαββατοκύριακα. Ἡ ἰχθυοφαγία διαρκεῖ ἕως καὶ τῇ 17^ῃ Δεκεμβρίου. Καὶ τοῦτο προφανῶς γιὰ τὴν τιμὴ τῆς πρό τῶν Χριστουγέννων Μεγάλης Ἑβδομάδος¹⁰. Τὸ πῶς βεβαίως ἐπικράτησε ἢ πράξη τῆς ὀλοκλήρωσης τῆς ἰχθυοφαγίας κατὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ ἁγίου

Σπυρίδωνος μᾶς εἶναι ἄγνωστο. Ἴσως διότι ἀπό τήν ἑορτή αὐτήν, ἡ ὁποία μπορεῖ νά τύχει καί τήν Κυριακή τῶν Προπατόρων, ἀρχίζει πιό ἔντονα καί ἡ προεόρτιος τῶν Χριστουγέννων περίοδος, «ὅτι ὤφθη Κύριος ἐκ Παρθένου Μητρός»¹¹.

δ) Σέ νεότερο Τυπικό, αὐτό τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου Ἁγίου Ὁρους, σημειώνονται τά ἑξῆς: «Ἐν τῇ νηστεία τῶν Χριστουγέννων κατὰ παλαιάν παράδοσιν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μονῆς, ἡ ὁποία συνεχίζει νά τηρεῖται ἕως τήν σήμερον, ἡ πρώτη καί τελευταία ἑβδομάδα εἶναι κατὰ πάντα νηστήσιμος (πλὴν Σαββάτου καί Κυριακῆς) ἄνευ ἐλαίου. Τὸ αὐτὸ τηρεῖται καί εἰς τήν νηστείαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Εἰς τὰς ἄλλας ἑβδομάδας Τρίτη, Πέμπτη, Σάββατον καί Κυριακή γίνεται κατάλυσις οἴνου καί ἐλαίου. Ἐν τῇ νηστεία ταύτῃ τῶν Χριστουγέννων ἰχθυοφαγοῦμεν ἀπὸ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου ἕως καί τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος κατὰ πᾶν

Σάββατον καί Κυριακήν, καθὼς καί ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, Ἀνδρέου, Νικολάου καί Σπυρίδωνος, εἰ τύχωσιν ἐν ἡμέρᾳ Τρίτῃ καί Πέμπτῃ, εἰς δὲ τήν νηστείαν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κατὰ πᾶν Σάββατον καί Κυριακήν»¹².

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τά λειτουργικά Τυπικά καταγράφονται δύο παραδόσεις ὅσον ἀφορᾷ τὸν χρόνο λήξης τῆς Ἰχθυοφαγίας κατὰ τήν τεσσαρακονθήμερο νηστεία τῶν Χριστουγέννων. Κατὰ τῆ Στουδική παράδοση ἡ ἰχθυοφαγία διαρκεῖ ἕως τῆ 17^η Δεκεμβρίου. Κατὰ παλαιά ἐπίσης παράδοση, μᾶλλον Σαββαίτικῃ, πού διασώζει τό Τυπικό τῆς Ἱ. Μονῆς Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἡ ἰχθυοφαγία κρατᾷ ἕως τήν ἑορτή τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Καί στίς δύο περιπτώσεις ὁ λόγος εἶναι ἴδιος, ὁ διὰ τῆς ὑμνογραφίας προεόρτιος τονισμὸς τοῦ γεγονότος τῆς μεγάλης Δεσποτικῆς ἑορτῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Μ. Ἀθανάσιος, *Περὶ φυγῆς*, 6. *Διαταγαὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων*, V, 20, PG 1, 900-901. 2. *Χρονογραφία*, ἔκδ. Βόννης, σ. 482. Βλ. καί Ἀναστασίου Σιναΐτου, *Περὶ τῶν ἁγίων τριῶν Τεσσαρακοστῶν, στό Ράλλης-Ποτλῆς, Σύνταγμα...*, Ἀθήνα 1854, τ. Δ', σ. 583. 3. P. Gautier, "Le Typicon de la Théotokos Evergétis", *Revue d'Études Byzantines*, σ. 43. 4. Ἱ.Μ. Φουντούλης, *Απαντήσεις...*, τ. Α', σ. 83. 5. *Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίας Λαύρας τοῦ ὁσίου καί θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Σάββα*, ἐπιμ. Αρχιμ. Ν. Σχρέττας, ἔκδ. Ἱερᾶς Λαύρας Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου, Ἱεροσόλυμα 2012, σ. 119. 6. "Ο.π.", σ. 503. 7. Ἁγίου Νείλου, *Τυπικὴ Διάταξις*, Εἰσαγωγή, κείμενον, σχόλια: Οἰκονόμος Παρασκευᾶς Ἀγάθωνος, ἔκδ. Ἱερᾶς Βασιλικῆς καί Σταυροπηγικῆς Μονῆς Μαχαρᾶ, Λευκωσία 2002, σσ. 114-117: «Ρητέον οὖν καί περὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων νηστείας καί ἐν πάσαις ταῖς Δευτέραις καί Τετράσι καί Παρασκευαῖς ὅτι τὸ "Θεὸς Κύριος" οὐ φάλλομεν. Διὸ καί μετὰ τὸ τελεσθῆναι τὴν πᾶσαν τῆς ἡμέρας ἀκολουθίαν, τὴν τε τῶν ὥρων καί τοῦ ἑσπερινοῦ, καθὼς καί τὸ τῆς ἐκκλησίας διέξεισι τυπικόν, καλεῖτω ἡμᾶς ἡ τράπεζα κατὰ τὸν ἀνωτέρω διαταχθέντα τύπον, ἐβδόμης ὥρας τῆς ἡμέρας ἐνισταμένης ἐν ταύταις γὰρ οὔτε μαγειρευτῶν τινος, οὔτε ἐλαίου, οὔτε οἴνου μεταληπτέον, ἀλλ' ὀσπρίων ἐφθῶν καί λαχάνων ὠμῶν καί τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ἴσως ὀπωρῶν, καί ὕδατος. Ἐν δέ γε ταῖς Τρίταις καί Πέμπταις, δύο ἐδέσματα σὺν ἐλαίῳ ἐψήτῳ ὑμῖν ἐσθιέσθωσαν, καί οἴνου πινέτω ἕκαστος διὰ τοῦ συνήθους κρασοβολίου' ἀλλὰ καί δεῖπνος ὁ συνήθης παρατιθέσθω, ἄρτου τι τρύφος καί ὀλιγοσταὶ ἐλαίαι ἢ ὀπῶραι, καιρῷ πρόσφορα(οι), καί οἴνος πινέσθω μετὰ τοῦ ἐλάσσονος κρασοβολίου. Ὡσαύτως κἂν τοῖς Σαββάτοις καί ταῖς Κυριακαῖς, ἐν αἷς δὴ καί τρισὶν ἐδέσμασι μαγειρευταῖς(οῖς) κατὰ τὸ ἄριστον ἐστιασόμεθα' καί ἡ τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ γεννῶν τεσσαρακοστὴ ὁμοία ἔσται τῇ τῶν ἁγίων ἀποστόλων νηστεία ἐν ταῖς βρώσεσι καί πόσεσι». 8. PG 99, 1713D' 1716A. Βλ. καί Χρ. Μ. Ἐνισλειδῆς, *Ὁ θεσμὸς τῆς νηστείας*, Θεσσαλονίκη: Β. Ρηγγόπουλος 1972, σ. 120. 9. Βλ. V. Benešević, *Ταχτικὸν Νίκωνος Μοναχοῦ*, Πέτρογραντ, 1917, σ. 45: «Εἰς δὲ τὴν σαρακοστὴν τοῦ ἁγίου Φιλίππου οὕτως χρῆ ποιεῖν, ὡς τὴν τῶν ἁγίων ἀποστόλων νηστείαν, πλὴν τὸ βραδύ ἐσθιῖεν ἐνταῦθα διὰ τὴν σμικρότητα τῶν ἡμερῶν. Καὶ ὁμως ἐὰν καί οὕτως ἡ τροφή οὐ συμφέρει, γενέσθω ἐν ταῖς ἐνάταις ὡς πάντοτε». Βλ. καί Θ.Ε. Γιάγκου, *Κανονικὸ-λειτουργικά Ι*, Θεσσαλονίκη: Γ. Δεδούσης 1996, σ. 251. 10. Ἱ.Μ. Φουντούλης, *Λογικὴ Λατρεία*, σ. 328-335. Βλ. καί Δημητρίου Βαχαρόου, *Ἡ δομὴ τῆς Ὑμολογίας τῶν Χριστουγέννων*, Θεσσαλονίκη 1997. 11. Τροπάριο Ἑσπερινοῦ ἑορτῆς. 12. *Τυπικὸν τῆς ἐν Ἄθῳ Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου*, Ἁγιον Ὅρος 2004, σ. 618.

Κυριακή τοῦ Ἀσώτου

Πρωτ. Γεωργίου Δορμπαράκη
Ἐφημ. Ἰ. Ν. Ἀγίας Παρασκευῆς Καλλιπόλεως, Ἰ. Μ. Πειραιῶς

«Οὗτος ὁ υἱός μου νεκρός ἦν καὶ ἀνέζησε καὶ ἀπολωλώς καὶ εὐρέθη»
(Λουκ. 15,24)

Ἡ παραβολή τοῦ ἀσώτου θεωρεῖται ἄπό τά σημαντικότερα κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης, γιατί φανερώνει ποιός εἶναι ὁ Θεός πού ἀπεκάλυψε ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός (στό πρόσωπο τοῦ πατέρα τῆς παραβολῆς βλέπουμε τόν Οὐράνιο Πατέρα μας), ποιός εἶναι ὁ πρό καί ὁ μετά Χριστόν ἄνθρωπος, ἀλλά καί ποιές οἱ προϋποθέσεις τῆς κατεξοχῆν ὁδοῦ συνάντησης μέ τόν Θεό, τῆς μετανοίας.

1. Ὁ Κύριος χαρακτηρίζει τήν κατάσταση τῆς ἀσωτίας, δηλαδή τῆς ἀπομάκρυνσης ἀπό τόν Θεό, ὡς νέκρωση καί ἀπώλεια. Κι εὐλόγως: πηγὴ τῆς ζωῆς εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ἄρα ὅποιος εἶναι κοντά στόν Θεό ζεῖ, ὅποιος ἀπομακρύνεται ἀπό Αὐτόν χάνεται καί νεκρώνεται. Κι ἐννοεῖται βεβαίως ὅτι λέγοντας κοντά ἢ μακριά ἀπό τόν Θεό δέν ἐννοοῦμε μία τοπική προσέγγιση ἢ ἀπόσταση, ἀλλά τή ζωὴ σύμφωνα μέ τό ἅγιο θέλημά Του ἢ ὄχι.

2. Ἔτσι ἀπαρχῆς καταλαβαίνουμε δύο πράγματα: α) μπορεῖ κάποιος νά εἶναι νεκρός, ἐνῶ εἶναι ζωντανός, β) μπορεῖ νά εἶναι ζωντανός, ἐνῶ εἶναι νεκρός. Τί σημαίνει αὐτό; Γιά τό πρῶτο: μπορεῖ κανεὶς νά ζεῖ βιολογικά, νά ἐργάζεται, νά διαπρέπει ἴσως μέσα στόν κόσμο, κι ὅμως

γιά τόν Θεό καί τή Βασιλεία Του νά εἶναι χαμένος καί νεκρός: μία ζωὴ ἐν θανάτῳ. Διότι βεβαίως δέν θέλει τόν Θεό καί τό θέλημά Του – μία κατάσταση πού εἶχε διατυπώσει ὁ Κύριος μέ τόν γνωστό λόγο Του: «ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς». Γιά τό δεύτερο: μπορεῖ κάποιος νά ἔχει πεθάνει κι ὅμως νά ζεῖ μέσα στό φῶς τοῦ Θεοῦ ὡς ὑπήκοος Ἐκείνου. Τέτοιοι ἄνθρωποι δέν εἶναι οἱ ἅγιοι μας; Κι αὐτό σημαίνει ὅτι οἱ ἅγιοι καί οἱ δίκαιοι τοῦ Θεοῦ εἶναι πολὺ πιό παρόντες καί ζωντανοὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἀνθρώπων ἀπό ὅ,τι ὅλος ὁ ὑπόλοιπος κόσμος.

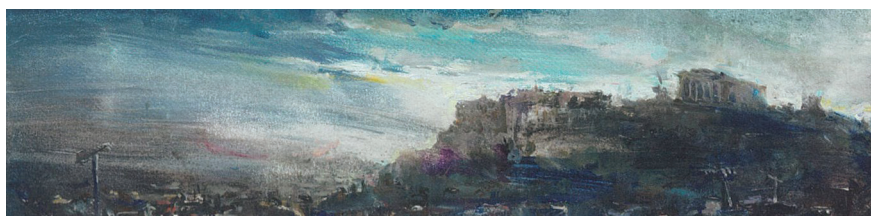
3. Τή ζωοποίηση καί εὕρεση τοῦ ἀνθρώπου πέτυχε καί πετυχαίνει πάντοτε ὁ Χριστός. Αὐτός ἦλθε «ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός», ὁ Ὅποιος ὡς «ὁ καλὸς ποιμὴν» ἀφήνει τά ἐνενήντα ἐννέα πρόβατα καί ψάχνει γιά τό ἓνα τό χαμένο. Τό ἴδιο ὑπαινίσσεται καί ἡ ὑπ' ὄψιν παραβολή, ὅταν βάζει ὁ Κύριος τόν Πατέρα νά περιμένει καθημερινά τόν ἄσωτο υἱό του ἔξω ἀπό τό σπίτι, πού σημαίνει ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Πατέρα συνοδεύει καί ἀναζητᾷ τόν υἱό του χωρὶς διακοπῆ. Ἔτσι ὁ μὴ χριστιανός, ὁ ἄνθρωπος τῶν ἄλλων

θηρησειῶν, ὁ ἄθεος ἀκόμη, ὅπως βεβαίως καί ὁ χριστιανός πού χάνεται πολλές φορές μέσα στίς ἀμαρτίες του εἶναι τά πρόβαρα πού φάχνει ὁ Χριστός. Στήν κάθε ἀπομάκρυνσή μας δηλαδή ἀπό τόν Θεό, στήν κάθε συνεπῶς ἀσωτία μας, ἔχουμε Ἐκεῖνον νά μᾶς ἀναζητεῖ καί νά ἀδημονεῖ προκειμένου νά μᾶς εὔρει. Διότι εἶναι ὁ Πατέρας μας γεμάτος στοργή καί ἀγάπη ἀπέναντί μας. Κανείς λοιπόν ἀκόμη καί στήν πιό μεγάλη πτώση του στήν ἀμαρτία δέν εἶναι μόνος. Συμπάσχει μαζί του ὁ Κύριος, «ἐφευρίσκοντας» τρόπους ἀνανήψεως καί μετανοίας του.

4. Προϋπόθεση ὅμως νά βρεθοῦμε καί νά ζήσουμε καί πάλι εἶναι νά μετανοήσουμε: νά καταλάβουμε τήν κατάντιά μας καί νά στραφοῦμε σ' Ἐκεῖνον. «Εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν ... ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου». Ἐκεῖνος μᾶς θεωρεῖ δικούς Του καί μᾶς ἀγαπᾷ. Χρειάζεται ὅμως κι ἐμεῖς νά θελήσουμε νά Τόν συναντήσουμε. Ἡ ἔδαφος συνάντησης εἶναι ἡ καρδιά μας, ὅταν ὅμως ὑπάρχει τό χαρισματικό πλαίσιο τῆς κοινότητας μέ τούς ἄλλους, δηλαδή ἡ Ἐκκλησία. Κι αὐτό θά πεῖ ὅτι ἡ συνάντηση μέ τόν Χριστό ἔχει καί προσωπικό-ἀτομικό χαρακτήρα, ἀλλά ταυτοχρόνως καί κοινωνικό-ἐκκλησιαστικό. Μαζί μέ τούς ἄλλους, ἀλλά καί μέσα στήν καρδιά μας.

5. Ὅποτε κατανοοῦμε ὅτι ἡ ἀσωτία μας λόγῳ τῶν ἀμαρτιῶν μας εἶναι τελικῶς ἀσωτία τοῦ ἴδιου τοῦ νοῦ μας. Ὁ νοῦς μας εἶναι αὐτός πού ὡς κέντρο τῆς ὑπαρξῆς μας χάνει τόν τόπο συνάντησης μέ τόν Θεό: τήν καρδιά, διαχεόμενος μέσῳ τῶν αἰσθήσεων στίς διάφορες ἀμαρτωλές καταστάσεις τοῦ κόσμου, μέ ἀποτέλεσμα τή νέκρωση καί τήν ἀπώλειά του. Ἀπό τήν ἀποψη αὐτή κάθε φορά πού δέν ἔχουμε τόν νοῦ μας μαζεμένο μέσα μας νήφοντα καί σέ ἐργήγορη, συνεπῶς περιφερόμενο τῆδε κάκεισε ἔχουμε ἐπιβεβαίωση καί τῆς δικῆς μας ἀσωτίας. Γι' αὐτό καί ἡ προσευχή, ἰδίως ἡ μονολόγιστη λεγόμενη «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με τὸν ἀμαρτωλόν», ὅπως καί ἡ μελέτη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ βοηθοῦν κατεξοχὴν στήν εὔρεση τοῦ ἀληθινοῦ ἑαυτοῦ μας, τή βίωση τῆς ὄντως ζωῆς μας. Διότι ἀκριβῶς συνάζουν τόν νοῦ μέσα μας.

Τήν παραβολή τοῦ ἀσώτου δέν πρέπει νά τή δοῦμε ὡς μία διδασκαλία τοῦ Κυρίου γιά κάποιους ἄλλους. Οἱ κάποιιοι ἄλλοι εἴμαστε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, πρώτιστα οἱ χριστιανοί, ὅσο ἀμαρτάνουμε κι ἀσωτεύουμε ζώντας τόν πνευματικό θάνατό μας. Ὁ Κύριος ὅμως μᾶς περιμένει πάντοτε. Ἡ ἀγκαλιά Του εἶναι μονίμως ἀνοιχτή γιά τόν καθένα μας, ἀρκεῖ νά στραφοῦμε ἐν μετανοίᾳ σ' Αὐτόν.

Ἐρχεται ἡ νύχτα (λεπτομέρεια)

Ἡ Ἄρτοκλασία καί ἡ κανονική της διάταξη

1. Περιπτώσεις

πρωτ. Εὐαγγέλου Παχυγιαννάκη, Ἰ.Μ. Πέτρας καί Χερρονήσου
Ἐμμ. Ἀθ. Λουκάκη, Θεολόγου

Εἶναι σύνηθες ἐσχάτως στίς περισσό-
τερες Ἐνορίες τό φαινόμενο νά δια-
κόπτεται ἡ θεία Λειτουργία σέ ὁποιοδή-
ποτε σημεῖο της καί νά τελεῖται «μεγα-
λοπρεπῶς» ἡ ἀκολουθία τῆς Ἄρτοκλα-
σίας, ἀκόμη καί σέ μεγάλες Δεσποτικές
καί Θεομητορικές ἐορτές (Χριστουγέν-
νων, Θεοφανίων, Πεντηκοστῆς, Ὑψώσεως
τοῦ Τιμίου Σταυροῦ κ.λπ.) ἢ Κυριακές
καί μάλιστα, πολλές φορές μετά τήν
ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου, στό Κοινω-
νικό ἢ καί στό τέλος τῆς θείας Λειτουρ-
γίας. Ἀρκετές φορές, ἐπίσης, ἀκοῦμε τόν
λειτουργό ἱερέα μετά τήν ἐκφώνηση τοῦ
«Μετά φόβου Θεοῦ, πίστεως, καί ἀγά-
πης...» νά ἀναγγέλλει στούς πιστούς ὅτι
«θά κοινωνήσουν στό τέλος, ἀφοῦ εὐλο-
γηθῶν οἱ ἄρτοι» καί τόν βλέπουμε νά
ἀποσύρει εὐθύς τά Ἅγια στήν ἀγία Τρά-
πεζα. Ἡ πράξη αὐτή βεβαίως ἔχει ἐπισύ-
ρει δυσμενῆ σχόλια, ὄχι ἀδίκως, κυρίως
ἀπό μητέρες μέ νήπια καί γέροντες. Συ-
νέβη ἐπίσης σέ κάποια ἐορτή, λόγω κα-
θυστερημένης προσέλευσης, νά ἔχουμε
δύο φορές εὐλόγηση τῶν ἄρτων: καί στό
τέλος τοῦ Ὁρθρου καί στό τέλος τῆς θεί-
ας Λειτουργίας! Οἱ περιπτώσεις αὐτές
καί ἄλλες παρόμοιες, ἐγίναν ἀφορμή γιά
πληρέστερη ἐξέταση τοῦ θέματος πρός
καταγραφή καί παρουσίαση τῆς ὀρθῆς

θέσεως καί τελέσεως τῆς ἀκολουθίας
αὐτῆς στίς λατρευτικές μας συνάξεις.

Τά παραπάνω παραδείγματα σύγχρο-
νης "λειτουργικῆς εὐσέβειας"¹ ἐμφαίνου-
ν τή διασάλευση τῆς παραδεδομένης τάξε-
ως καί τήν ἀκαταστασία, πού ἐπέρχεται
στή θεία Λειτουργία μέ τήν ἀκολουθία
αὐτή. Ἀλλά καί γενικά ἡ ἴδια ἡ ἀκολου-
θία τῆς Ἄρτοκλασίας ὑπό τή σημερινή
της μορφή δημιουργεῖ προβλήματα στίς
ἀκολουθίες, ὅπου ἐντάσσεται. Ἐκτός
ἀπό τή θεία Λειτουργία, πού ἀναφέρα-
με, δημιουργεῖ προβλήματα τόσο στήν
ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ, ὅσο καί τοῦ
Ὁρθρου. Διευκρινίζουμε ἐξ ἀρχῆς ὅτι
ἀναφερόμαστε στήν ἀκολουθία τῆς Ἄρ-
τοκλασίας καθ' ἑαυτήν -μέ τή σημερινή
δομή της γιά τίς Ἐνορίες- καί ὄχι στήν
προσφορά ἄρτων ἀπό τοὺς πιστούς, ἡ
ὁποία καί θεωρεῖται «πανηγυρικό στοι-
χεῖο στόν ἐορτασμό μνήμης Ἁγίων καί
ἄλλων ἐορτῶν»², γι' αὐτό καί ἐπεκράτη-
σε νά τελεῖται σέ κάθε ἐορτή. Οἱ πιστοί
προσφέρουν τοὺς ἄρτους στοὺς Ἁγίους
καί σέ διάφορες ἄλλες ἐορτές, κυρίως
τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου: «Προσφέρουν
τά δῶρα τῆς δημιουργίας τόν ἄρτο, τόν
οἶνο τό ἔλαιο ... ἀνάλογα μέ τήν περι-
πτωση, ὡς εὐχαριστία καί "βαπτισμένα"
στή Χάρη τοῦ Κυρίου, νά ἐπιστρέψουν

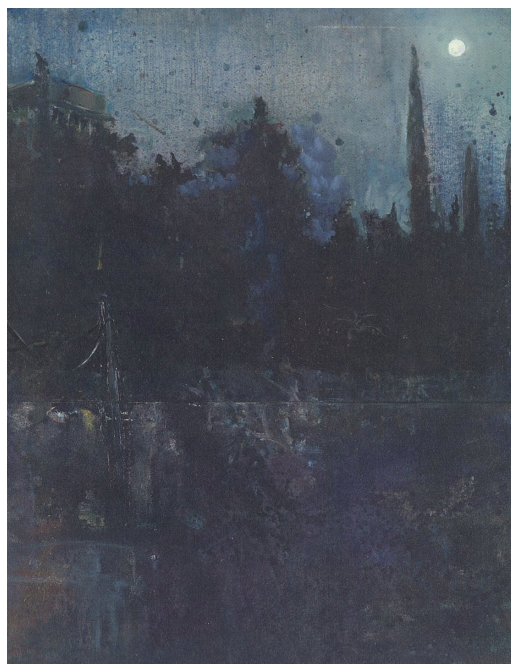
στούς προσφέροντες αὐτά γιά τή διατροφή καί τόν ἁγιασμό τους»³. Αὐτό ἰσχύει κατά τήν ἐπικρατοῦσα πρακτική σήμερα, ἡ ὁποία ἐγγίζει περισσότερο τά ὄρια τοῦ ἐθίμου. Ἡ Παράδοση, βέβαια, τῆς

Ἐκκλησίας περιφρουροῦσα τό νόημα καί τόν σκοπό τῆς ἱεροτελεστίας αὐτῆς, ἔχει ὀρίσει εἰδική θέση, καθῶς καί ἡμέρες καί ὥρες τελέσεως καί διανομῆς της, ὅπως θά ἐξηγήσουμε στά ἐπόμενα τεύχη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Περὶ λειτουργικῆς εὐσέβειας καί τῆς σημασίας της βλ. Ἀλέξανδρος Σμέμαν, *Ἡ Ἐκκλησία Προσευχομένη. Εἰσαγωγή στή Λειτουργική Θεολογία*, Ἀθήνα 1991. Πβ. Εὐάγγελος Παχυγιαννάκης καί Ἐμμ. Ἀθ. Λουκάκης, «Ὁ ἐσχατολογικὸς χαρακτήρας τῆς Θ. Λειτουργίας καί ἡ σύγχρονη ἐνοριακὴ πράξις: Προβλήματα καί δυνατότητες», *Επιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Ἱ. Μ. Πέτρας καί Χερρονήσου*, τ. Στ', Μῆρος Β', σ. 223 κ.ε. Ἀρχιμ. Δοσίθεος, *Τυπικὸν τοῦ Ὁσίου καί Θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου*, Ἀθήνα: ἔκδ. Ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Παναγίας Τατάρνης 2006. 2. Βλ. Ἱ. Φουντούλης, *Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας*, Γ', σ. 102-104 καί τοῦ ἴδιου, *Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας*, Α' σσ. 39-41. 3. Πρωτ. Γ. Μεταλλινός, *Ἡ Θεολογικὴ μαρτυρία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Λατρείας*, Ἀθήνα: Ἀρμός 1996, σ. 382.

Νυχτερινό

Δημοφώντας

Εἰσαγωγή στό Κανονικό Δίκαιο καί τήν Κανονική Οἰκονομία (Ζ')

«Γιά νά σώσω τούς Ἱερούς Κανόνες,
εἶμαι ἔτοιμος νά θυσιάσω ὀλόκληρη τή ζωή μου·
γιά νά σώσω, ὅμως, ἕναν ἄνθρωπο,
εἶμαι ἔτοιμος νά θυσιάσω ὅλους τούς Ἱερούς Κανόνες»
(Ἅγιος Ἰουστίνος [Πόποβιτς], Προφορική μαρτυρία-20^{ος} αἰ.)

Ἀρχιμ. Γρηγορίου Δ. Παπαθωμᾶ
Καθηγητοῦ Κανονικοῦ Δικαίου Θεολογικῆς Σχολῆς Ε.Κ.Π.Α.

Β. Οἱ Ἱεροί Κανόνες κατά ὁμοειδή «συστηματική» ἱεράρχηση καί κατά εἶδος (Β' χιλιετία-Ἀπασες οἱ Κανονικές Συλλογές τῆς Β' χιλιετίας)

[ὅπως λανθασμένα ἐπικράτησε μετά ἀπό δυτικές ἐπιδράσεις τοῦ Μεσαίωνα καί διαρθρώθηκαν ἔτσι ὅλες οἱ ἐπακολουθήσασες Κανονικές Συλλογές μέχρι σήμερα]

«Ὁμοειδής» καί ἱεραρχική κατανομή τῶν Ἱερῶν Κανόνων

1. Οἱ Ἀποστολικοί Κανόνες (2^{ος}-3^{ος} αἰ.)
2. Οἱ Ἱεροί Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων (4^{ος}-9^{ος} αἰ.)
3. Οἱ Ἱεροί Κανόνες τῶν Τοπικῶν Συνόδων (3^{ος}-9^{ος} αἰ.)
4. Οἱ Πατερικοί Κανόνες (3^{ος}-5^{ος} αἰ.)

Οἱ κανονισθέντες συνοδικά ἀπό Οἰκουμενικές Συνόδους Πατερικοί κανόνες εἶναι ἀποδεδειγμένα οἱ ἑξῆς:

- Ἅγ. Κυπριανός (Σύνοδος) Καρθαγένης (255)
- Ἅγ. Διονύσιος Ἀλεξανδρείας (†265)
- Ἅγ. Γρηγόριος Νεοκαισαρείας ὁ Θαυματουργός (†270)
- Ἅγ. Πέτρος Ἀλεξανδρείας (†311)
- Ἅγ. Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας ὁ Μέγας (†373)
- Ἅγ. Βασίλειος Καισαρείας ὁ Μέγας (†378)
- Τιμόθεος Ἀλεξανδρείας (†385)
- Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος (†390)
- Ἅγ. Γρηγόριος Νύσσης (†395)
- Ἅγ. Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου (†400)
- Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας (†412)
- Ἅγ. Κύριλλος Ἀλεξανδρείας (†444)
- Ἅγ. Γεννάδιος (Σύνοδος) ΚΠόλεως (459)

καί ὅχι οἱ ἀπόκρυφοί καί ἐπίσακτοι κανόνες πού ἐμφιλοχώρησαν κατά πολύ μεταγενέστερα, κατά τή διάρκεια τῆς Β' χιλιετίας, μετά ἀπό νοσηρή ἰδιωτική πρωτοβουλία ἀγνώστων προσώπων καί ἀκούν, ὅπως θά ἐξηγηθεῖ παρακάτω, σέ ὀνόματα ἀγίων:

- «Μέγας Βασίλειος», 3 Κανονικά τμήματα
- «Ίωάννης Χρυσόστομος», 3 Κανονικά κεφάλαια
- «Ίωάννης ΚΠόλεως ὁ Νηστευτής», Τό λεγόμενο “Κανονικό” [35 κανόνες]
- «Ἀναστάσιος ὁ Συναΐτης», Ἀπόκριση “Περὶ θείας Μεταλήψεως”
- «Ταράσιος Κωνσταντινουπόλεως», 1 κανονική ἐπιστολή περὶ σιμωνίας
- «Νικηφόρος ΚΠόλεως ὁ Ὁμολογητής», 54 κανόνες & 17 ἐρωταποκρίσεις
- «Νικόλαος ΚΠόλεως ὁ “Γραμματικός”», 11 ἐρωταποκρίσεις.

Τὰ ψευδοτίτλα αὐτὰ μεταγενέστερα κείμενα ἀπαρτίζουν ἓνα ἱκανό σύνολο κανόνων στίς ὑπάρχουσες σήμερα ἐν χρήσει Κανονικές Συλλογές τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας: 125 ἔργα-ἀποκρυφοὶ καὶ ἐπίσακτοι «κανόνες», ποὺ πρέπει κάποια στιγμή νὰ ἀπαλειφθοῦν.

Συμπεράσματα:

7 (ἢ 8) Οἰκουμενικές Σύνοδοι

10 (ἢ 9) Τοπικές Σύνοδοι

13 Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας

Ὁμοειδῆς «συστηματική» ἱεράρχηση Ἱερῶν Κανόνων καὶ κατὰ εἶδος

1) Οἱ Ἀποστολικοί Κανόνες (2^{ος}-3^{ος} αἰ.)

2) Οἱ ἱεροὶ Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων (4^{ος}-9^{ος} αἰ.)

3) Οἱ ἱεροὶ Κανόνες τῶν Τοπικῶν Συνόδων (3^{ος}-9^{ος} αἰ.)

4) Οἱ Πατερικοί Κανόνες (3^{ος}-5^{ος} αἰ.)

Διαφορὰ Χρονολογικῆς (Α) καὶ Ὁμοειδοῦς (Β) κατάταξης

Στῆ δομική αὐτῆ ἱεράρχηση τῶν Ἱερῶν Κανόνων ὑπάρχει ἓνα οὐσιαστικό πρόβλημα μελέτης τους. Ἡ ἀνάγνωση στὴν περίπτωσή τῆς Ὁμοειδοῦς κατάταξης (Β), κατ’ ἀνάγκη ἱεραρχικά καὶ κατὰ δοξασίαν ἀπὸ ἀποψη «αὐθεντίας» (sic), γίνεται σέ τέσσερα (4) ἐπίπεδα καὶ σέ τέσσερις ἀλλεπάλληλες διαδρομές/κατευθύνσεις, ἐνῶ ἡ κάθε μία ἀνάγνωση ξεχωριστὰ ἀφήνει κενὰ δεδομένων, καθὼς καὶ σύγχυση μνήμης σέ αὐτὰ τὰ γνωσιολογικά δεδομένα (τί διάβασε κάποιος ποῦ; ποιὸς κανόνας καὶ πότε λέει τί; κ.λπ.):

1) Ἀποστολικοί Κανόνες → 2^{ος}-3^{ος} αἰ. (1^η χρονική διαδρομὴ ἀνάγνωσης)

2) Οἰκουμενικές Σύνοδοι → 4^{ος}-9^{ος} αἰ. (2^η χρονική διαδρομὴ ἀνάγνωσης)

3) Τοπικές Σύνοδοι → 3^{ος}-9^{ος} αἰ. (3^η χρονική διαδρομὴ ἀνάγνωσης)

4) Πατερικοί Κανόνες → 2^{ος}-5^{ος} αἰ. (4^η χρονική διαδρομὴ ἀνάγνωσης)

Ὡστόσο, ἀποκτᾶ κανεὶς ὀλοκληρωμένη κανονική εἰκόνα περὶ τῆς νεοπαγοῦς τότε Ἐκκλησίας, ὅταν, ἀκολουθώντας τὴ βαθμιαία χρονολογική θέσπιση τῶν Κανόνων, προβεῖ σέ ἀντίστοιχη χρονολογική ἀνάγνωση τῶν Ἱερῶν Κανόνων (Α), ἡ ὁποία διασφαλίζει αὐτὴν τὴν ὀλιστική εἰκόνα περὶ Ἐκκλησίας μέσα ἀπὸ τὸ σύστημα τῆς πηγαίας προοδευτικῆς ἀποκάλυψης καὶ τῆς ἐμπειρικῆς ἐπέκτασης τοῦ ὁραματισμοῦ τους, μακριὰ ἀπὸ τεχνητοὺς συγκερασμούς:

• Ἱεροὶ Κανόνες → 1^{ος}-9^{ος} αἰ. (Μοναδική χρονική διαδρομὴ ἀνάγνωσης)

Παράδοση και Άνανέωση

Άρχιμ. Βαρνάβα Λαμπροπούλου

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ποτέ δέν εἶχε σχέση με μιὰ «Θεολογία τῆς ἀγίας Ἀκινήσιας», ὅπως εἰρωνικά μᾶς κατηγορεῖ προτεσταντικό γαλλικό περιοδικό τοῦ διαδικτύου. Ποτέ δέν εἶχε ἀλλεργία με τήν ἔννοια τῆς σωστῆς μεταρρύθμισης. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ποτέ δέν ταλαιπωρήθηκε ἀπό μιὰ στείρα παραδοσιαρχία, ὅπως ταλαιπωροῦνται οἱ συμπαθεῖς παλαιοημερολογίτες, οἱ ὁποῖοι λόγω τῆς νοσηρῆς προσκόλλησής τους σέ παραδόσεις -μέ μικρό π- τελικά κατάντησαν στό τοῦ Λουθήρου «κάθε Χριστιανός εἶναι καθ' ἑαυτόν Πάπας καί Ἐκκλησία», ὀλίγον παραλλαγμένο: «κάθε Χριστιανός εἶναι καθ' ἑαυτόν Πατριάρχης καί Ἐκκλησία»! Καί γι' αὐτό, σέ λίγο, οἱ ὁμάδες τους θά συναγωνίζονται σέ ἀριθμό τίς προτεσταντικές σέκτες.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέν εἶχε πρόβλημα, ἀπό τή μιὰ, τό 268, στή Σύνοδο τῆς Ἀντιοχείας, νά καταδικάζη τόν ὄρο ὁμοούσιος, ὅπως βλασφῆμως τόν χρησιμοποίησε ὁ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς (γιά νά ὑποστηρίξη τόν Μοναρχιανισμό του) καί ἀπό τήν ἄλλη, μετά ἀπό 50 χρόνια νά υἱοθετεῖ τόν ὄρο ὁμοούσιος (ὀρθόδοξως, βέβαια) καί νά τόν βάζει στό Σύμβολο τῆς Νικαίας! Καί ὁ ... ἀρχιμεταρρυθμιστής Μέγας Ἀθανάσιος ἐξηγεῖ καί καθησυχάζει τούς «σοῦπερ ὀρθοδόξους» τῆς ἐποχῆς του: «Οἱ πάντες [καί οἱ συ-

νελθόντες στήν Ἀντιόχεια καί οἱ συνελθότες στήν Νίκαια] Πατέρες εἰσίν. Οἱ πάντες ἐκοιμήθησαν ἐν Χριστῷ. Πάντες γάρ ἐπρέσβευον τὰ Χριστοῦ· καί πάντες σπουδῆν ἐσχήρασι κατὰ τῶν αἰρετικῶν».

Οἱ «σοῦπερ ὀρθοδόξοι» τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου καί κάθε ἐποχῆς, συνηθίζουν νά «τρῶγονται με τά ρούχα τους», γιά νά βροῦν δῆθεν «αἰρετικές» λέξεις καί νά κάνουν «σαματά». Τούς ἀποστομώνει ὅμως ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, πού λέει με παρρησία: «Εἴωθεν ἐξ ἀρχῆς, οὐ μόνον ἡ Θεία Γραφή, ἀλλά καί οἱ ἅγιοι Πατέρες περι τὰς λέξεις ἀδιαφορεῖν· ὅτι οὐδέν ἀδικοῦσιν αἱ λέξεις, ὅταν ἄλλως εἴη τὰ πράγματα». Καί καταλήγει ὁ Παλαμᾶς ὅτι «ἡ περι τὰς λέξεις σμικρολογία» εἶναι ἄγνωστη στούς ἀγίους Πατέρες.

Ἔτσι ἡ πιστότητα στήν Παράδοση (μέ κεφαλαῖο Π), δέν τούς ἐμπόδισε νά δημιουργήσουν «νέα ὀνόματα» (ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος), ὅταν αὐτό ἦταν ἀναγκαῖο γιά τήν προστασία τῆς ἀναλλοιώτου πίστεως, ἔστω κι ἂν αὐτά τά νέα ὀνόματα κάποτε σκανδάλιζαν τούς δῆθεν ἐραστῆς τῆς Παραδόσεως. Μήπως δέν θεωρήθηκε νεωτεριστής ὁ ἅγιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος, ὅταν ἀντέταξε στή συμβατική θρησκευτικότητα τήν ἐμπειρία τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς; Ἀκόμη καί ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς

χαρακτηρίστηκε από τούς αντιπάλους του «καινός» θεολόγος και επικίνδυνα νεωτερίζων.

Όλες όμως αυτές οι ὀρθόδοξες μεταρρυθμίσεις δέν ἔθιξαν ποτέ τήν ἀπαξ παραδοθεῖσαν τοῖς ἀγίοις πίστιν. Καί φυσικά αὐτές οἱ νέες διατυπώσεις δέν προσέθεταν κάποια νέα ἀλήθεια ἢ κάποια νέα ἀποκάλυψη, πού δέν γνώριζε ἡ Ἐκκλησία προηγουμένως, οὔτε ὀδηγοῦσαν σέ μία καλύτερη καί πληρέστερη κατανόηση τῆς ἀποκαλύψεως. Ἀπλῶς ἦταν ὄροι προσαρμοσμένοι στό νέο ἐννοιολογικό πλαίσιο πού χρησιμοποιοῦσε ἡ ἐμφανισθεῖσα αἴρεση, ὥστε μέσῳ αὐτῶν νά γίνεται φανερό ἡ συνήθως μασκαρεμένη κακοδοξία.

Ὁ Μέγας Βασίλειος μιλάει ξεκάθαρα: «Ἄν κάθε φορά ἀλλάζουμε τὸ περιεχόμενο τῆς πίστεως ἀνάλογα μὲ τὶς προκλήσεις καί τὶς περιστάσεις, τότε θὰ ἦταν ψευδῆς ἡ ἀπόφασις τοῦ εἰπόντος: Εἶς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα. Ἄν δὲ ἐκεῖνα εἶναι ἀληθῆ, κανεὶς ἄς μὴ μᾶς ἔξαπατᾷ μὲ κενοὺς λόγους». Καί καταλήγει: «Πίστιν δὲ ἡμεῖς, οὔτε παρ' ἄλλων γραφομένην ἡμῖν νεωτέραν παραδεχόμεθα, οὔτε αὐτοὶ τὰ τῆς ἡμετέρας διανοίας γεννήματα παραδιδόναι τολμῶμεν, ἵνα μὴ ἀνθρώπινα ποιήσωμεν τὰ τῆς εὐσεβείας ρήματα· ἀλλ' ἄπερ παρὰ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καί Πατέρων δεδιδάγμεθα, ταῦτα διαγγέλλομεν...» (Ἐπιστολαὶ 226,3 καί 140,2).

Γράφοντας ἐξ ἄλλου ὁ Μέγας Βασίλειος στόν εὐμετάβλητο στήν πίστιν Εὐστά-

θιο Σεβαστείας ἐξομολογεῖται τὰ ἐξῆς: «Ὅλη μου ἡ ζωὴ εἶναι γιὰ κλάματα. Γιὰ ἓνα μόνο τολμῶ νὰ καυχθῶ: ὅτι οὐδέποτε πεπλανημένας ἔσχον τὰς περὶ Θεοῦ ὑπολήψεις ἢ ἑτέρως φρονῶν μετέμαθον ὕστερον. Ἀλλὰ τήν πίστιν πού παρέλαβα ἀπὸ τῆ μακαρίτισσα τῆ μητέρα μου καί τῆ γιαγιά μου τῆ Μακρίνα, ταύτην Αἴτηθεῖσαν ἔσχον ἐν ἑμαυτῷ. Οὐ γὰρ ἄλλα ἐξ ἄλλων μετέλαβον ἐν τῇ τοῦ λόγου συμπληρώσει, ἀλλὰ τὰς παραδοθείσας μοι παρ' αὐτῶν ἀρχὰς Εἰσελεῖσασα», δηλ. τελειοποίησα. Καί αὐτὴ ἡ αὐξηση δέν σημαίνει ὅτι ἄλλα ἔλεγα κάποτε καί ἄλλα λέω τώρα· οὔτε ἔγινε κάποια μεταβολὴ στὰ λεγόμενά μου «ἐκ τοῦ χειρόνος πρὸς τὸ βέλτιον»· ἀπλῶς ἔγινε «συμπλήρωσις τοῦ λείποντος κατὰ τὴν προσθήκην τῆς γνώσεως» (Ἐπιστολὴ 223, 3-5).

Μία τέτοια «μεταρρύθμιση» δέν εἶναι ἀπλῶς θεμιτὴ ἀλλὰ καί ἀναγκαία· διότι ἀπλούστατα ἡ ἐμπειρία τοῦ ζῶντος Θεοῦ καί ὁ περὶ Αὐτοῦ λόγος ἢ ὁμολογία δέν εἶναι δυνατόν νὰ θεωροῦνται στοιχεῖα νεκρά καί στατικά, μάλιστα δὲ ἐντός τῶν προβλημάτων τοῦ κόσμου καί τῆς ἱστορίας. Ἄρα ἡ κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον «αὐξησης», «προκοπή», «συμπλήρωσις» καί «τελείωσις» τῆς πίστεως συνιστᾷ τὴ μόνη ὀρθόδοξη ἀνανέωση τῆς Παράδοσεως· πού δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν σέ κάθε ἐποχὴ ζῶσα ἐμπειρία τῆς Ἀναλλοιωτοῦ πίστεως τῆς Ἐκκλησίας καί τὸν περὶ αὐτῆς ζῶντα λόγο καί μαρτυρία.

Τά παιδιά τῶν Ἱερέων (α) Ἄρνητικές συμπεριφορές καί παρεκτροπές

Ἀρχιμ. Ἰωάννου Γ. Γαζέτα
Ἐφημ. Ἰ.Ν. Ἁγ. Δώδεκα Ἀποστόλων Βριλησίων-Ψυχοθεραπευτοῦ

Μέ ἀφορμή ὀρισμένες ἀρνητικές συμπεριφορές καί παρεκτροπές τέκνων ἱερέων, πού κατά καιρούς βλέπουν τό φῶς τῆς δημοσιότητας (δολοφονικές πράξεις, ἔνταξη σέ τρομοκρατικές ὁμάδες κ.ἄ.) ἀλλά καί ἀπό τήν ἐμπειρία τῆς προσωπικῆς μου διακονίας, ὅπου, ἀδεία καί εὐλογία τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀφουγκράζομαι, βιώνω καί διαχειρίζομαι τίς οικογενειακές σχέσεις, ὡς Ἐξομολόγος καί ἔπειτα ὡς Οἰκογενειακός θεραπευτής καί Ψυχοθεραπευτής, ἐπιθυμῶ, ἀφοῦ πρώτιστα φιλήσω ταπεινῶς καί εἰλικρινῶς τό χέρι ἑνός ἐκάστου τῶν ἀδελφῶν ἐγγάμων συμπρεσβυτέρων μου, νά μοιραστώ μαζί τους, μέ διάθεση ἀγαπητική καί ὑποστηρικτική καί ὄχι κατακριτική καί διδακτική, κάποιες τεκμηριωμένες ἐπιστημονικά σκέψεις καί προβληματισμούς, σχετικά μέ τήν ἱερατική οἰκογένεια καί εἰδικότερα μέ τά τέκνα τῆς.

Πρίν προχωρήσουμε, ὠφέλιμο θά ἦταν, εὐθύς ἐξαρχῆς, προκειμένου νά κατανοηθεῖ καί νά δικαιολογηθεῖ, ὡς ἕνα βαθμό, ἡ ὁποιαδήποτε ἄσχημη συμπεριφορά τῶν παιδιῶν, νά ἀναφερθεῖ καί νά συνειδητοποιηθεῖ πλήρως ἀπό ὅλους ὅτι τά παιδιά εἶναι τά μόνα τά ὁποῖα δέν ἐπέλεξαν, ὅπως οἱ γονεῖς τους, τήν ἱερατική ιδιότητα. Ὡς ἐκ τούτου, ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο θά πρέπει νά τά ἀντιμετωπίζουμε

χρήζει, ἐκτός ἀπό πολλή προσευχή καί ὑπομονή, καί μίας ιδιαίτερης θεολογικῆς (Πατερικῆς) καί ψυχολογικῆς κατάρτισης, γνώσεις φυσικά πού δέν θά πρέπει νά παραμένουν σέ θεωρητικό ἐπίπεδο ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων, ἀλλά νά μετατρέπονται σέ ἀποτελεσματικές γονεϊκές δράσεις.

Ἄν ὁ Πρεσβύτερος καί ἡ Πρεσβυτέρα θέλουν πραγματικά νά βοηθήσουν τό συμπτωματικό παιδί τους, ἀρχικά θά πρέπει νά στραφοῦν στή μεταξύ τους σχέση νά τήν ἐξετάσουν ἐπισταμένως, νά κοιτάξουν μέ ἐπίγνωση τόν ἑαυτό τους καί νά ἐντοπίσουν ποῦ χωλαίνει ἡ δική τους στάση καί συμπεριφορά (τολμώντας νά ἀφήσουν τό ἀφήγημα ὅτι ὅλα εἶναι «τέλεια»). Ἐπειτα νά προσπαθήσουν νά τή διαχειριστοῦν, μέ τή βοήθεια ἑνός φωτισμένου πνευματικοῦ ἀλλά καί ἑνός ἔνθεου, παράλληλα, εἰδικοῦ ψυχικῆς υγείας (ψυχοθεραπευτῆ) καί ἐν συνέχεια, νά προχωρήσουν στήν ἀπό κοινού θεραπευτική ἀντιμετώπιση καί διαχείριση τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ παιδιοῦ τους. Καθίσταται σαφές, λοιπόν, ὅτι πρῶτα τακτοποιεῖται καί θεραπεύεται ψυχοσυναισθηματικά καί πνευματικά τό ζευγάρι, γιά νά φροντιστεῖ κατόπιν ἀποτελεσματικά καί τό παιδί τους. Ὁ ἅγιος γέροντας Πορφύριος ἤξερε πολύ καλά, ὅταν τόνιζε ὅτι ἡ

συμπεριφορά τῶν γονέων βρίσκεται σέ ἀπόλυτη συνάρτηση μέ τή συμπεριφορά τῶν παιδιῶν τους (Ἄγ. Πορφύριος, *Βίος καί Λόγοι*, ἔκδ. Γ.Μ. Χρυσοπηγῆς, 417).

Ὅπως συμβαίνει σέ ὄλες τίς οικογένειες, ἔτσι καί στήν ἱερατική, ὅσα δέν τολμᾶ νά ἐκφράσει, νά ἀγγίξει, νά συζητήσει, νά παραδεχτεῖ, νά διαχειριστεῖ, νά ἐπιλύσει καί νά θεραπεύσει τό ἴδιο τό ζευγάρι στή μεταξύ τους σχέση, ἔρχεται νά τά ἀναδείξει καί νά τά ἐκφράσει, ἀσυνείδητα φυσικά, τό δημιουργήμα τους, μέ διάφορα ψυχοσωματικά προβλήματα (κοιλιακά ἄλγη, διαταραχές τροφῆς, ἀνήσυχος ὕπνος, ἐνούρηση, διαταραχές λόγου κ.ἄ.) ἀλλά καί μέ διαταραχές συμπεριφορᾶς (θυμός, ἐπιθετικότητα, ἐκφοβισμός, ψέματα, κλοπές κ.ἄ.), καθῶς ἐπίσης καί μέ ψυχολογικά προβλήματα. Σέ μιά τέτοια περίπτωση, χρειάζεται νά σταθοῦμε καί νά ἐμβραθύνουμε, προκειμένου νά γίνει ἀντιληπτό τί ἀκριβῶς θέλει νά μᾶς πει ὁ γιός ἢ ἡ κόρη μας. Ἀσφαλῶς, αὐτή ἢ «μετάφραση» καί ἡ «ἐρμηνεία» τῶν συμπτωμάτων, δέν μπορεί νά πραγματοποιηθεῖ ἐπιπόλαια καί ἐπιδερμικά ἀπό τούς γονεῖς, ἀλλά κρίνεται ἀναγκαῖο, ὅπως ἀναφέρθηκε καί προηγουμένως, νά ζητηθεῖ ἡ συνδρομή ἑνός ἐμπειροῦ καί ἔνθεου ἐιδικοῦ ψυχικῆς ὑγείας, σέ συνδυασμό πάντα μέ ἕναν ἀγιασμένο πνευματικό. Ἡ χρήση τῶν ἐπιθέτων ἐμπειρος, ἔνθεος καί τῶν μετοχῶν ἀγιασμένος καί φωτισμένος, εἶναι σκόπιμη, γιά νά τονιστεῖ ὅτι τό συγκεκριμένο ζήτημα ἔχει ἀνάγκη λεπτῶν καί προσεκτικῶν «χειρουργικῶν» κινήσεων.

Ὅταν πρό ὀλίγου μιλήσαμε γενικά γιά κάποια ἀνέκφραστα ζητήματα, πού

ἐνδεχομένως ἐνυπάρχουν στό ἱερατικό ζεῦγος, ἀναφερόμασταν σέ ὅλα ἐκεῖνα πού, ἐνῶ φαινομενικά νιώθουμε ὅτι τά ἔχουμε νοικοκυρέψει, οὐσιαστικά, μέ ἀσυνείδητο τρόπο, ἔχουν ἀπωθηθεῖ καί καταπιεστεῖ. Μερικά ἀπό αὐτά, μπορεί νά εἶναι, π.χ., ἡ ἀτελειώτη καί ἀνομολόγητη, τίς περισσότερες φορές, μοναξιά πού βιώνει ἡ πρεσβυτέρα λόγω τῆς πολύωρης ἀπουσίας τοῦ συζύγου της ἀπό τό σπίτι (ἐνῶ ὁ ἱερέας, ὅπως πολύ καλά γνωρίζουμε, μπορεί καί πρέπει νά διαχειριστεῖ ἐξίσου τόν χρόνο του καί στήν κατ' οἶκον ἐκκλησία). Ἐπίσης, οἱ ἀπό κοινοῦ ματαιώσεις κάποιων προσδοκιῶν (διάψευση τῆς ἱερατικῆς ζωῆς πού φανταζόμασταν ἢ ἀναγκαστικός γάμος χάριν τῶν γονέων, ἐνῶ ὁ ἱερέας ἐπιθυμοῦσε ἀρχικά νά παραμείνει ἄγαμος κ.λπ.), ἐπιπλέον, ἡ παραγκώνιση τῆς πρεσβυτέρας σέ κάθε δημόσια ἐκδήλωση (ὅταν δέν κάθεται πάντα δίπλα στόν σύζυγο ἱερέα πού συνοδεύει). Ἀκόμη, ἡ νοσηρή ἀποφυγή τοῦ εὐλογημένου ἔρωτα, κυρίως ἀπό πλευρᾶς Ἱερέως, δίχως τή συγκατάθεση τῆς συζύγου του (Α΄ Κορ. 7:5), μέ ἀποτέλεσμα, ἡ πρεσβυτέρα, ἐκτός ἀπό σωματική παραμέληση, νά νιώθει καί συναισθηματική. Τέλος, ἡ ἔλλειψη χρόνου γιά ταξίδια, φίλους, διασκέδαση πέραν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ περιβάλλοντος, καθῶς καί ἄλλα πολλά ἀναρίθμητα θέματα, πού, ἂν θεωροῦνταν ψηφίδες, θά μπορούσαν κάλλιστα νά σχηματίσουν ἕνα ἑναρμονισμένο ψηφιδωτό μιᾶς διαταραγμένης συζυγικῆς ζωῆς, ἡ ὁποία προωθεῖ μέ ἀσυνείδητο τρόπο τά ἀπόνερά της πρός τόν ψυχισμό τῶν παιδιῶν.

«Εὐλόγησον τόν στέφανον τοῦ Ἐνιαυτοῦ»: Ἑορτές στόν ἐτήσιο κύκλο τῆς λειτουργικῆς ζωῆς

Σταύρου Γουλούλη
Δρος Βυζαντινῆς Τέχνης

Τό χριστιανικό ἡμερολόγιο καταρτίστηκε σταδιακά μέ βάση τό ὑπάρχον ρωμαϊκό ἡμερολόγιο πάνω στά μαρτυρολόγια ἀλλά καί τίς ἐορτές τοῦ πρωτομάρτυρα Χριστοῦ καί τῶν λοιπῶν ἁγίων Μαρτύρων τῆς συνειδήσεως. Ἡ μυστηριακή ζωή ἦταν ἐπανάληψη τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ συμπυκνούμενης σέ ἐτήσια βάση.

1) *Ἡλιακός κύκλος*: Ἡ ἀκριβής ἡμερομηνία γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ δέν ἐνδιέφερε τήν πρώτη Ἐκκλησία. Ἔτσι, ἐφόσον ἡ γέννηση τοῦ νέου ἡλίου ἐορταζόταν στίς 25 Δεκεμβρίου, ὁμοίως ὁ ἥλιος Λόγος ἐγεννᾶτο, μιμούμενος ὁ ποιητής τό δημιουργημα, στό χειμερινό ἡλιοστάσιο (καλονικά 21/22 Δεκεμβρίου). Ἡ Ἐνσάρκωση (Σύλληψη) ἀναδύθηκε στίς 25 Μαρτίου, πού ἦταν ἤδη ἐορτή ἀφιερωμένη στή Μεγάλη Μητέρα (Magna Mater, Ρώμη). Στίς 26 ὀρίσθηκε ἡ Σύναξη τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, κομίζοντος τόν Εὐαγγελισμό. Ἡ ἐορτή τῶν 40 ἡμερῶν (Ἰπαπαντή) προέκυψε στίς 2 Φεβρουαρίου (494), ὅπως καί ἡ Περιτομή (8^η ἡμέρα, 1^η Ἰανουαρίου). Στίς 21 (22) Νοεμβρίου ἡ ἐορτή τῆς Νέας Ἐκκλησίας Ἱερουσαλήμ (543), ὡς Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου. Τήν ἐπομένη (26 Δεκεμβρίου) ὑπῆρχε ἡ ἀρχέγονη ἐορτή τῆς Παναγίας ὡς Natalis Mariae (Κοίμηση). Ὅμοιως στίς 27-28 Δεκεμβρίου τιμῶνται οἱ πρωτο-

μάρτυρες Στέφανος, Πέτρος καί Παῦλος. Ἡ τιμή τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου, ὁ ὁποῖος προηγήθηκε κατά ἕξι μῆνες τοῦ Χριστοῦ (Λουκ. 1:26): Ἡ γέννηση στίς 24 Ἰουνίου, στό θερινό ἡλιοστάσιο (21/22 Ἰουνίου). Ἡ Σύλληψη στίς 23 (24) Σεπτεμβρίου, ἐνῶ ἡ Εὐρεση τῆς κεφαλῆς στίς 24 Φεβρουαρίου, ὅπως καί ἡ Τρίτη Εὐρεση στίς 25 Μαΐου. Ἐννέα μῆνες μετά τά Χριστούγεννα (26 Σεπτεμβρίου), φαίνεται να τοποθετήθηκε ἡ μετάσταση τοῦ Ἰωάννου Θεολόγου, τοῦ Μαθητή πού ὀρίσθηκε ἀπό τόν Χριστό υἱός τῆς μητέρας Του (Ἰωάν. 19:26).

2) *Σεληνιακός-γῆινος κύκλος* (ἐποχικός, βλαστήσεως-ἐποχικῆς πρωτοχρονιάς) [Ἀνατολική-ρωμαϊκή παράδοση]: Τήν Ἄνοιξη ὀρίσθηκε τό Πάσχα, μέσα Μαρτίου-Ἀπριλίου, ἀμέσως μετά τήν ἀ' πανσέληνο (κινητή ἐορτή, ἀλλά σημεῖον ἀναφορᾶς εἶναι ἡ ἐβραϊκή 14^η Νισσάν) στήν ἐαρινή ἰσημερία. Ἡ ρωμαϊκή γιορτή Lupercalia (14/15 Φεβρουαρίου), γονιμική γιορτή, ὀρίσθηκε ὡς ἐορτή τῆς Ἁγίας Σοφίας τοῦ Θεοῦ Λόγου τό 360, στά ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ στήν Κων/πολη. Ὅμοιως στή συνέχεια τῶν ρωμαϊκῶν ψυχογοροτῶν τοῦ Φεβρουαρίου ὀρίσθηκε τό ψυχοσάββατο τῶν Ἁγίων Θεοδώρων: ἐπτὰ ἐβδομάδες πρίν ἀπό τό Πάσχα, παραμονή τῆς Τυρινῆς, ἀλλά καί τά προηγηθέντα δύο Ψυχοσάβ-

βατα. Ἀντίστοιχα τό καλοκαίρι, μέ τόν θάνατο τῆς φύσεως ὀρίσθηκε ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου (13-15 Αὐγούστου). Τό φθινόπωρο τιμᾶται ὁ Τίμιος Σταυρός (13/14/15 Σεπτ.) πού σχετίζεται μέ τή νέα βλάστησις, τή γιορτή τῆς ἐβραϊκῆς Σκηνοπηγίας (15/22 Τισί = 13-22 Σεπτεμβρίου) [Πρβλ. 15 Σεπ. 394 ἐγκαίνια ναοῦ τῆς Σιών]. Ἡ 13^η Σεπτεμβρίου (Εἰδοί Σεπτεμβρίου, ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς Καπιτωλίνου στή Ρώμη), τά ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ἀντιστοιχοῦν μέ τήν πανσέληνο. Πιθανόν ἡ 6^η Αὐγούστου (Μεταμόρφωση τοῦ Χριστοῦ, ἀναβίωση Σκηνοπηγίας) 40 ἡμέρες πῖό πρῖν σχετίζεται με τις Nonae (ἀ 4^ο σελήνης, 7 Αὐγ.).

Μέ τή μετακίνηση τῶν ποιμνίων συναρτῶνται: Ἡ ἀναχώρηση μετά τίς 23/24 Ἀπριλίου (τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἄν τό Πάσχα κέφτει πῖό πρῖν). Μέ τήν ἐπιστροφή τῶν ποιμνίων ἡ γιορτή τοῦ ἁγίου Δημητρίου (26 Ὀκτωβρίου, ὁμοίως Ψυχοσάββατο πρῖν ἀπό 26/10).

Μέ ἐποχική πρωτοχρονιά-ταφικές γιορτές Ρώμης: Στίς 8/9 Νοεμβρίου (γιορτή Mundus Patet. Ἔξοδος ψυχῶν ἀπό χάσμα τῆς γῆς): ἑορτή ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἐγκαίνια πρώτου καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Σωτήρος στή Ρώμη (318). Στίς 23/24 Αὐγούστου (Mundus Patet): Μετάσταση Θεοτόκου, σύναξις Ἀποστόλων. Στίς 5 Ὀκτωβρίου (Mundus Patet): ἑορτή στήν πλατεία τῆς Ἁγίας Σοφίας (Κων/πολη). Στίς 11 Μαΐου (Λεμούρια), ἐγκαίνια Κων/πολης, ἑορτή Μαρτύρων Κων/πολης. Στίς 13 Μαΐου (Λεμούρια) 609: τό Πάνθεον ἀφιερώνεται στή Θεοτόκο καί τούς Μάρτυρες.

3) *Ρωμαϊκός πολιτικός κύκλος* (Πρωτομηνιά/Kalendae, ἀφιερωμένη πάντα σέ

μητρικές θεότητες). [Οἱ γιορτές τιμῶνται στίς 31, τήν 1^η ἢ τή 2^η τοῦ ἐπόμενου μῆνα, ἀνάλογα μέ τήν πορεία τῶν ἐγκαινιστικῶν ἐκδηλώσεων]. Τήν 1^η Ἰανουαρίου (Ρωμαϊκή, πολιτική πρωτοχρονιά), ἡμέρα ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων Ρωμαίων ἀρχόντων: ἑορτάζει ὡς φιλόνητος ἅγιος τῶν φτωχῶν ὁ Βασίλειος Καισαρείας. Τήν 1^η Φεβρουαρίου: Τρύφων, ἅγιος τῆς βλαστήσεως. Τήν 1^η Ἀπριλίου: Μαρία Αἰγυπτία. Τήν 1^η Μαΐου (ρωμαϊκή Bona Dea): ἐγκαίνια Νέας Εκκλησίας (880). Στίς 2 Μαΐου: ἀνακομιδή λειψάνων ἁγίου Ἀθανασίου. Τήν 1^η Ιουλίου (καί 1^η Νοεμβρίου) ἑορτή τῶν ἁγίων Ἀναργύρων. Στίς 2 Ἰουλίου: Ἁγία Σκέπη. Τήν 1^η Αὐγούστου: Πρόοδος Τιμίου Σταυροῦ. Στίς 31 Αὐγούστου: Ἁγία Ζώνη σέ συνάρτηση πρὸς τήν 1^η Σεπτεμβρίου [ἀρχή ἰνδίκτου, ἐκκλησιαστική πρωτοχρονιά]: ἀρχή ρωμαϊκοῦ οικονομικοῦ ἔτους, μέ μεταφορά τοῦ ἔτους ἀπό τίς 22 Σεπτεμβρίου (ἐαρινή ἰσημερία, γέννησις Αὐγούστου). Εἶναι ἀκόμη ἑορτή ἁγίων γυναικῶν μέ ἀρχαῖα ἑλληνικά ὀνόματα. Στίς 2 Σεπτεμβρίου: ἅγιος Μάμας, ἅγιος τῶν ποιμνίων. Οἱ ἅγιοι προσλαμβάνουν εἰδικό εὐεργετικό ρόλο.

4) *Αἰγυπτιακός κύκλος*: Ἐορτάζεται ἡ Ἀποτομή τοῦ Προδρόμου στίς 29 Αὐγούστου: πού ἀντιστοιχεῖ μέ τήν 1^η τοῦ αἰγυπτιακοῦ ἔτους. Στίς 6 Ἰανουαρίου ἑορτάζεται ἡ Βάπτισις, ἑναρξή τοῦ Κηρύγματος τοῦ Λόγου, πάνω στή γέννησις τοῦ Αἰῶνα (Ἀλεξάνδρεια), ἀρχικά ἑορτή τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. Μέ τόν κύκλο αὐτόν (ἀ φράσις Σελήνης) πιθανόν σχετίζεται στίς 8 Σεπτεμβρίου τό Γενέσιο Θεοτόκου, ἀφοῦ προηγήθηκε στίς 9 Δεκεμβρίου ἡ Σύλληψις.

Ἡ θεραπευτική δύναμις τοῦ θεολογικοῦ λόγου

Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Τροχαλάκη
Θεολόγου - Γενικοῦ Ἱατροῦ, Ἰ.Μ. Λαγκαδά

Τό παρόν ἄρθρο δημοσιεύεται ὡς ἀρχή μιᾶς σειρᾶς κειμένων, πού ὑποδεικνύουν ἕνα νέο τρόπο διδασκαλίας τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, στήν ὁποία ἔχει γραφή ἢ Ἁγία Γραφή καί ἡ Θεία Λατρεία, μέ σκοπό νά προσφέρει διόρθωση ἢ πρόληψη μαθησιακῶν διαταραχῶν, ὅπως τῆς δυσλεξίας, μέσα στό πνεῦμα τῆς καλλιέργειας καί τῆς ὅλης πνευματικῆς υγείας. Τά Λειτουργικά κείμενα συνιστοῦν θεολογικό υπόμνημα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀλλά καί τόν χῶρον ὅπου ἡ Ἁγία Γραφή βιώνεται ὡς ἐν Χριστῷ ζωή. Μέσον ἐπικοινωνίας τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ μέ τόν χῶρον αὐτόν εἶναι ἡ γλῶσσα. Ὅλον τό σύστημα τῆς Ἐκκλησίας μπορεῖ νά ἀφομοιωθῆ στήν πληρότητά του ἀπό αὐτόν ὁ ὁποῖος ἔχει ἀφομοιώσει τήν συνεκτική καί ἐνιαία δομή τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἀπό τόν Ὅμηρον μέχρι σήμερα.

Ἡ Θεία Λατρεία εἶναι λογική λατρεία. Ἡ γλῶσσα τῆς λατρείας διαθέτει αὐτό τό ὁποῖο μπορεῖ νά ἐνεργοποιῆ τόν νοῦ, ὥστε ὁ νοῦς νά ἐννοῆ καί ἡ καρδιά νά αἰσθάνεται τά νοήματα τοῦ θεολογικοῦ λόγου τῶν ἐκκλησιαστικῶν κειμένων.

Σήμερα, παρατηρεῖται προϋοῦσα ἔξαρση τῶν μαθησιακῶν διαταραχῶν μέ προεξάρχουσα τήν δυσλεξία. Παράλληλα, τά παιδιά συχνά ἀπέχουν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, διαμαρτυρόμενα ὅτι δέν τήν ἐννοοῦν. Ἡ μαθησιακή δυσλει-

τουργία μαζί μέ τήν ἀδυναμία τους νά προσλάβουν τά νοήματα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας συνδυάζεται μέ μιᾶ διάχυτη ἀδιαφορία, ἀπογοήτευση καί παραίτηση ἀπό τήν ζωή, πού χαρακτηρίζει σέ ἀνησυχητικό βαθμό παιδιά καί νεολαία, σήμερα.

Πῶς ὁ Ἅγιος Πορφύριος, ὁ ὁποῖος ἐφοίτησε μόλις σέ δύο τάξεις τοῦ Σχολείου, μποροῦσε νά ἀντιλαμβάνεται τίς ἐκκλησιαστικές ἀκολουθίες ἐνῶ πολλά ἀπό τά παιδιά, ἐνῶ φοιτοῦν σήμερα ἐπί πολλά ἔτη ἀδυνατοῦν; Γιά ποιό λόγο πολλά παιδιά σήμερα δέν μποροῦν νά ἀναγνώσουν ὀρθά ἕνα κείμενο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, ἀνεξάρτητα ἂν ἔχουν ἢ ὄχι δυσλεξία; Ἐλπίζουμε ὅτι στά προσεχῆ τεύχη τοῦ Ἐφημερίου, θά μπορέσουμε νά ἀπαντήσουμε στά ἀνωτέρω ἐρωτήματα καί ἐπίσης στό ἐρώτημα πῶς μποροῦμε νά ἀξιοποιήσουμε τήν δυνατότητα πού διαθέτει ἡ ἀρχαία ἐλληνική γλῶσσα νά ἀναπλάττει τήν δυσκίνητη νευρωνική λειτουργία καί νά βελτιώνη τήν γλωσσική ἀπόδοση τοῦ καθενός καί ὄχι μόνον ὅσων ἔχουν δυσλεξία.

Ἄν εἶναι ἀναγκαῖο νά προσκομίσουμε ἔξωθεν τεκμήρια, ἀναφέρουμε τήν Κ. Chanock¹, μία Αὐστραλό καθηγήτρια τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία εἶχε ἀναλάβει νά βοηθήσῃ κάποιον Αὐστραλό ὄνοματι Keith, 40 ἐτῶν, ὁ ὁποῖος μετά

τήν ἀπεξάρτησή του ἀπό ναρκωτικές ουσίες, ἔκανε προσπάθεια νά ἐπανενταχθῆ στήν φυσιολογική ζωή. Ἀξιοποιώντας τήν ἀγάπη του γιά τόν ἀρχαῖο πολιτισμό, τοῦ ἐδίδαξε ἀρχαία ἑλληνικά, δύο ὥρες κάθε ἐβδομάδα γιά ἕξι μῆνες. Ὁ Keith ἔπασχε ἀπό δυσλεξία στήν μητρική του γλώσσα, τήν ἀγγλική. Μετά ἀπό τούς 6 μῆνες διδασκαλίας, ἀπροσδόκητα διαπιστώθηκε ὅτι εἶχε βελτιωθῆ στήν ἀνάγνωση, στήν γραφή, καί στήν κατανόηση τῆς μητρικῆς του γλώσσας, ἐνῶ ἐπίσης ἀποκαταστάθηκε ἡ ὀπτική δυσλεκτική διαταραχή του, κατά τήν ὁποία τά γράμματα ἀναπηδοῦσαν στίς γραμμές τοῦ βιβλίου πού ἀνεγίνωσκε.

Τήν ἀποτελεσματικότητα τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας στήν βελτίωση τῆς δυσλεξίας ἐπιβεβαίωσε ἡ Dyslexia Scotland γιά μαθητές τῆς Δευτεροβάθμιας Ἐκπαίδευσης στήν Βρετανία². Τῆς ἀνωτέρω ἐρεύνης προηγῆθηκε, σχετικά μέ τήν προσχολική ἡλικία καί τήν Πρωτοβάθμια Ἐκπαίδευση στήν Ἑλλάδα, ἔρευνα τῆς φιλολόγου Εἰρήνης Μαυροπούλου, πού κατετέθη ὡς διατριβή³.

Εἶναι γνωστό ὅτι ὁ δυσλεκτικός, γιά νά προσέξῃ ἕνα κείμενο πού διαβάζει, ἔχει ἀνάγκη ἀπό εἰκόνες. Οἱ εἰκόνες τόν βοηθοῦν νά βγεῖ ἀπό τήν ἐσωτερική του ἀποδιοργάνωση, δίνοντας ἕνα σχῆμα σ'

αὐτό τό ὁποῖο ἀναγινώσκει. Ἡ ἑλληνική γλώσσα διδασκομένη μέ τόν σωστό τρόπο, μᾶς δίνει τήν δυνατότητα νά ἀντιληφθοῦμε τόν πλοῦτο καί τό βάθος τῆς ἐσωτερικῆς τῆς δομῆς, τόσο σέ ἐπίπεδο λέξεων, γραμματικῆς καί συντάξεως, ὅσο καί ὀρθογραφίας, πού εἶναι τό κλειδί στό πρόβλημα τῆς δυσλεξίας. Γι' αὐτό καί τό ζητούμενο εἶναι ὁ κατάλληλος καί ὀρθός τρόπος διδασκαλίας τῆς.

Ἡ γραφή πρέπει νά λειτουργῇ ὡς εἰκόνα, γιά νά βοηθήσῃ τόν κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθέντα ἄνθρωπο νά λειτουργῇ καί στό ἐπίπεδο τοῦ ἐγκεφαλικοῦ νευρώνα ὅμοια μέ αὐτό πού ἔχει πλασθῆ. Καί ἡ ἔρευνα καταλήγει στό συμπέρασμα ὅτι ἡ γλώσσα πού ἀρμόζει μέ τήν ἄρτια λειτουργία τοῦ ἐγκεφάλου εἶναι περισσότερο ἀπό ὅλες ἡ ἀρχαία ἑλληνική.

Γιά τήν Ἐκκλησία δέν εἶναι καθόλου παράδοξο νά ἐντάξῃ στό κατηχητικό-ποιμαντικό τῆς ἔργου τήν διδασκαλία τῆς θεολογικῆς γλώσσας τῶν κειμένων τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῆς Θείας Λατρείας. Διότι αὐτό εἶναι τό ἔργον τῆς. Ὅμως αὐτό δέν μπορεῖ νά προχωρήσῃ μέ τά δεδομένα τοῦ τρόπου σημερινῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας, ἀλλά πρέπει νά γίνῃ μέ τρόπο τέτοιο πού νά ἀνταποκρίνεται στίς δυσκολίες πού ἔχει ὁ σημερινός νέος πού ἔχει λόγους νά ἀναπτύξῃ μαθησιακές δυσκολίες.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Kate Chanock, *Help for a dyslexic learner from an unlikely source: the study of Ancient Greek*, 2006. 2. M. Thomson, *Dyslexia and the Classics (Latin, Classical Greek, Classical Studies)*, Series of Supporting Dyslexic Pupils in the Secondary Curriculum No 2.12, Great Britain: Dyslexia Scotland. 3. Εἰρήνη Μαυροπούλου, *Ἡ ἐπίδραση στήν Ψυχοδιαφορική ἀνάπτυξη τῶν παιδιῶν τῆς Πρωτοβάθμιας Ἐκπαίδευσης ἀπό τήν γνώση τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας*, 2012

Ἡ ἐπιστολή στήν Ἐκκλησία τῆς Φιλαδελφείας

Πρωτ. Σπυρίδωνος Λόντου
Ἱερ. Προϊστάμενος Ι.Ν. Ἀγ.Παντελεήμονος Ἱλισσοῦ
Υποφ. Διδάκτορας Θεολογίας Ε.Κ.Π.Α.

Ἡ Φιλαδέλφεια, πόλη τῆς Λυδίας στή Μ. Ἀσία, βορειοδυτικά τοῦ ὄρους Τμῶλος, ἰδρύθηκε ἀπό τόν βασιλιά τῆς Περγάμου Ἄτταλο Β΄ τόν Φιλάδελο. Τό 113 π.Χ. ὑποτάχθηκε στή Ρώμη καί ἀφοῦ ἀνακαινίσθηκε ἀπό τόν Τιβέριο μετά τόν μεγάλο σεισμό τοῦ 17 μ.Χ., ἔλαβε τόν τίτλο «Νεοκαισάρεια»¹. Κάτω ἀπό τήν κυριαρχία τοῦ Βεσπασιανοῦ (69-79 μ.Χ.), μετονομάστηκε σέ Φλαβία. Τόν τρίτο αἰῶνα, ὁ παγανισμός ἐπικρατοῦσε στήν περιοχή καί ἡ πόλη ἔγινε γνωστή ὡς «μικρή Ἀθήνα» γιά τήν ἀφοσίωσή της σέ θεότητες.

Ἡ Φιλαδέλφεια ἦταν ἡ ἔδρα μίας ἀπό τίς παλαιότερες ἐπισκοπές τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ ὁποία ὑπῆρχε ἤδη ἀπό τήν Ἀποστολική ἐποχή (1^{ος} αἰ. μ.Χ.). Κατά τήν Ὑστερή Ἀρχαιότητα, τήν Πρώμη καί τή Μέση Βυζαντινή περίοδο ἦταν ἐνταγμένη στήν ἐκκλησιαστική ἐπαρχία Λυδίας καί ἦταν ἐξαρτημένη ἀπό τήν πρωτεύουσά της, τίς Σάρδεις. Ἀργότερα ἀποσπάστηκε ἀπό τή μητρόπολη Σάρδεων καί ἀναδείχθηκε σέ Μητρόπολη κατά τήν περίοδο τῆς βασιλείας τοῦ Ἰσαακίου Β΄ Ἀγγέλου (1185-1195)².

Στό ἱερό βιβλίό τῆς Ἀποκάλυψης τοῦ Ἰωάννη, ἡ Φιλαδέλφεια εἶναι ἡ ἕκτη κατά σειρά πόλη-παραλήπτης τῶν ἐπιστολῶν του (Ἀποκ. 3,7-13). Ἡ ἐπιστολή

τοῦ Εὐαγγελιστοῦ σέ αὐτήν μοιάζει μέ τήν ἐπιστολή πρὸς τήν Ἐκκλησία τῆς Σμύρνης ὡς πρὸς τοὺς ἐπαίνους στοὺς χριστιανούς καί τήν κατάκριση τῶν Ἰουδαίων, πού χαρακτηρίζονται καί ἐδῶ «Συναγωγή Σατανᾶ»³. Ὁ συγγραφεὺς ἐντέλλεται νά γράφει πρὸς τόν Ἐπίσκοπο τῆς Ἐκκλησίας της αὐτά πού λέγει ὁ «ἅγιος καί ἀληθινός» Θεός, ὁ Χριστός, ὁ «ἔχων τήν κλεῖν τοῦ Δαυίδ» (στίχ. 7), ὁ Μεσσίας, ὁ κληρονόμος τῆς δαυϊτικῆς βασιλείας καί ἐξουσιαστής τῶν πάντων. Ὁ Κύριος ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία τήρησε «τὸν λόγον» Του καί δέν ἀρνήθηκε «τὸ ὄνομά» Του (στίχ. 8). Ἡ παράσταση δέ τῆς «ἀνεωγμένης θύρας» ὑποδεικνύει, κατά τόν π. Ἰ. Σκιαδαρήση, τήν ἀνάγκη ἱεραποστολικῆς δραστηριότητος τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ἀνοίγματος δηλ. τοῦ δρόμου γιά κοινωνία μέ τόν Χριστό καί ἀποτελεῖ, πιθανόν, τόν ἀντίποδα τῆς κλεισμένης ὁδοῦ «τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς» (Γεν. 3,24), πού στεροῦσε μεταπτωτικά τοὺς πρωτοπλάστους ἀπό τήν ἀπόλαυση τῶν παραδείσιων ἀγαθῶν⁴. Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ στήν ἐκκλησία τῆς Φιλαδελφείας ἀμοίβεται μέ τήν ἐπιστροφή τῶν πλανημένων Ἰουδαίων καί τήν ὑποταγή τους σέ αὐτήν (στίχ. 9) καθώς καί τήν προστασία της κατά τίς ἡμέρες «τοῦ πειρασμοῦ» (στίχ. 10).

Οἱ Ἰουδαῖοι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐσχατολογικῶν προφητειῶν τοῦ Ἡσαΐα (45,14 καὶ 60,14) ἀνέμεναν ὅτι, ὅταν ἀποκατασταθεῖ τό ἔθνος τους, οἱ ἐθνικοί θά ἀνεβοῦν στή Σιών νά προσκυνήσουν τόν Γιαχβέ στόν νεόκτιστο Ναό Του, κομίζοντας σέ Αὐτόν καί τόν ἐκλεκτό λαό του πλούσια δῶρα. Ὁ Ἰωάννης προλέγει ὅτι αὐτό θά συμβεῖ ἀντίστροφα. Οἱ Ἰουδαῖοι θά προσκυνήσουν τά πόδια ἐκείνων πού μίσησαν καί δίωξαν. Ἔτσι, ἡ Ἐκκλησία θά γνωρίσει τήν ἀγάπη τοῦ Ἰησοῦ καί θά μοιραστεῖ τή δόξα του⁵.

Ἄν ἡ Ἐκκλησία κρατήσῃ γερά μέχρι τήν ἡμέρα τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ θά βραβευθεῖ μέ «τόν στέφανόν» της καί θά γίνῃ στυλός καί ἐδραῖωμα τῆς νέας Ἐκκλησίας, στό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (στίχ. 11-12). Ὁ νικῶν θά λάβῃ τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τῆς Καινῆς Ἱερουσαλήμ καί τοῦ Ἰ. Χριστοῦ⁶.

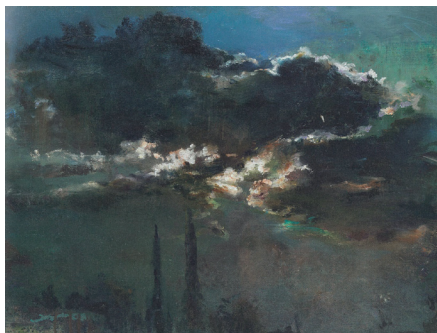
Στή μοντέρνα πόλη Alasehir πού βρίσκεται πάνω ἀπό τήν ἀρχαία Φιλαδέλφεια διασώζονται τμήματα ἐνός μεγαλο-

πρεποῦς ναοῦ ἀφιερωμένου στόν Ἅγιο Ἰωάννη τόν Θεολόγο. Οἱ τρεῖς ὑπερμεγέθεις πυλώνες στέκουν ἀγέρωχοι στόν χρόνο καί σέ κάποια σημεῖα τους ἔχουν φθαρμένες ἀγιογραφίες, ἐνῶ παραπλευρῶς ὑπάρχουν σαρκοφάγοι καί ταφόπλακες. Τό 1976, κατά τή διάρκεια ἐργασιῶν σέ μία περιοχὴ τῆς νεκρόπολης, νότια τοῦ τείχους τῆς πόλης, βρέθηκαν ὑπόγειοι χριστιανικοί τάφοι μέ παραδείσιες σκηνές ζωγραφισμένες στούς τοίχους, οἱ ὁποῖοι χρονολογοῦνται τόν 4^ο αἰ. μ.Χ.⁷ Ἀνάλογες παραδείσιες σκηνές, κυρίως μέ κόκκινα καί κίτρινα λουλούδια βρέθηκαν καί στούς ὑπόγειους τάφους στίς ἀνασκαφές στίς Σάρδεις καί στήν Ἐφεσο.

Τμήματα, ἐπίσης, ἐνός Βυζαντινοῦ τείχους πού περιέβαλλε τήν πόλη, σώζονται στό νότιο τμήμα της, ἐνῶ μέρος τοῦ ναοῦ τῆς ἀκροπόλεως καί τοῦ ἀρχαίου θεάτρου της, πού χρονολογοῦνται τή Ρωμαϊκή περίοδο, ἀνακαλύφθηκαν σέ ἀνασκαφές τό 1986⁸.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ*. 1. *ΘΗΕ*, τ. 11, σ. 1035-1036, ὅπου καί πλήρης ἐπισκοπικός κατάλογος. 2. G. Fedalto, *Hierarchia Ecclesiastica Orientalis: Series Episcoporum Ecclesiarum Christianarum Orientalium. I. Patriarchatus Constantinopolitanus*, Padova 1988, σ. 186-187. 3. Ν. Μπρατσιώτης (1992), σ. 105. 4. Σκιαδαρέσης, σ. 67. 5. Σ. Δεσπότης (2008), σ. 128. 6. Σ. Δεσπότης (2008), σ. 130. 7. M. J. Mellink, "Archaeology in Asia Minor". *American Journal of Archaeology*, Vol. 81, No. 3 (Summer, 1977) 319. 8. C. E. Fant - M. G. Reddish, *A Guide to Biblical Sites in Greece and Turkey*, Oxford University Press 2003, σ. 302.

Νύχτα
στή Δημοφώντος

Μιά σειρά θαυμάτων - *A Course in Miracles*: Νεοεποχίτικος αποκρυφισμός μέ χριστιανικό προσωπείο

Πρωτ. Βασιλείου Ά. Γεωργοπούλου
Έπ. Καθηγητού Θεολογικής Σχολής Α.Π.

Τό *Μιά σειρά Θαυμάτων* ή *Σπουδή Θαυμάτων* (*A Course in Miracles*), σύμφωνα με μία άλλη έκδοχή, αποτελεί μία από τις πλέον αντιπροσωπευτικές περιπτώσεις του Νεοεποχίτικου αποκρυφισμού, πού μέ χριστιανικό προσωπείο κατάφερε νά παραπλανήσει στίς Η.Π.Α και στήν Εϋρώπη ακόμη και μέλη διαφόρων προτεσταντικῶν κοινοτήτων¹.

Πρόκειται γιά ἕνα τρίτομο ἔργο, μέ περισσότερες ἀπό χίλιες σελίδες, πού ποικίλοι Νεοεποχίτικοι χῶροι τό προβάλλουν και τό διαφημίζουν ὡς σειρά μαθημάτων ἀνευ διδασκάλου, γιά τήν πνευματική ἀνάπτυξη και ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου².

Βασικό ὑπόβαθρό του εἶναι ὁ Ἐσωτερισμός και ὁ θρησκευτικός συγκρητισμός μέ παράλληλη χρήση ὄχι μόνο χριστιανικῆς ὀρολογίας ὅπως, Πατήρ, Υἱός, Ἅγιο Πνεῦμα, χάρη, ἀλήθεια, κ.ἄ.³, ἀλλά και ἑνός ἐξαιρετικά ἐλκυστικοῦ λεξιλογίου. Λέξεις ὅπως ἀγάπη, μεταμόρφωση, εἰρήνη, ἐνότητα, ἐπίγνωση, ἀλληλοεκτίμηση, συγχώρηση, ἀμνησικακία κ.ἄ., ἐναλλάσσονται σέ μία ποικιλία θεματικῶν ἐνοτήτων και ὑπό τό πρίσμα ἑνός μεγάλου ἀριθμοῦ θρησκευτικῶν παραδόσεων.

Τό ἔργο ἐμφανίζεται ὡς ἕνα μονοπάτι πρὸς τόν φωτισμό και τό θαῦμα. Τό

θαῦμα, ἐν προκειμένῳ, περιγράφεται ὡς μία μορφή ἀπελευθέρωσης ἀπό δυσκολίες, πού εἶναι ἐγγενεῖς στήν ἀνθρώπινη προσωπικότητα, στήν ὑπέρβασή τους μέσω τῆς συνειδητοποίησής τους μέ τελικό ἀποτέλεσμα τή βιωματική ἐπίγνωση τῆς ἀγάπης και τῆς συμπόνοιας πρὸς τόν ἑαυτό μας και τοὺς ἄλλους.

Ἡ Μ.Τ. Singer, καθηγήτρια τῆς Κλινικῆς Ψυχολογίας στό Πανεπιστήμιο τοῦ Berkeley, στήν κλασική ἐργασία της γιά τίς Σέκτες, ἀναφέρει ὅτι τό ἐν λόγω ἔργο τῆς Helen Schucman ἀνήκει στίς περιπτώσεις ἐκεῖνες, πού συνδυάζουν δυτικά και ἀνατολικά θρησκευτικά στοιχεῖα μέ μία ἰσχυρή δόση στοιχείων ὑπερπροσωπικῆς ψυχολογίας και μυστικισμοῦ⁴.

Ἡ προέλευση τοῦ ἔργου

Πρόκειται γιά διδασκαλίες πού ὑπαγορεύτηκαν ἀπό μία ἐσωτερική φωνή, ἡ ὁποία μιλοῦσε μέσα στήν ψυχολόγο Helen Schucman (1909-1981), πού ἐργαζόταν ὡς ἐπίκουρος καθηγήτρια στό Τμήμα τῆς Ψυχιατρικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Columbia τῶν Η.Π.Α. σέ δεύτερο στάδιο, ἀφοῦ στό ἀρχικό στάδιο ἔβλεπε ὀράματα γιά πολλά χρόνια.

Τά ὀράματα τά διαδέχθηκε μία ἐσωτερική φωνή ἐντός της, πού τήν προέ-

τρεψε νά καταγράψει αὐτά πού θά τῆς ὑπαγορεύει, γεγονός πού ἔγινε πραγματικότητα. Ἡ καταγραφή τῶν διδασκαλιῶν ξεκίνησε τό 1965 καί ὀλοκληρώθηκε σταδιακά τό 1972. Ἡ ὅλη διάρθρωση καί διαίρεση σέ ἐνόητες τοῦ ἔργου ἔγινε μέ τή βοήθεια τοῦ συναδέλφου τῆς W. Therford.

Ἡ Helen Schucman θεώρησε ὅτι αὐτή ἡ ἐσωτερική φωνή, πού τῆς ὑπαγόρευε τίς διδασκαλίες, ἦταν ἡ φωνή τοῦ Χριστοῦ καί ὅτι ἀπό αὐτόν λάμβανε τά μηνύματά⁵. Ἡ ἐσωτερική αὐτή φωνή συνέχισε νά τῆς ὀμιλεῖ καί μετὰ τήν ὀλοκλήρωση τοῦ ἔργου. Ὁ καθηγητής I. Hexham χαρακτηρίζει τήν Helen Schucman ὡς ἀποκρυφίστρια καί ὡς medium⁶, ἐνῶ οἱ E. Bauer καί W. Hanegraaff τήν ἐντάσσουν σαφῶς στόν χῶρο τοῦ Channeling, πού ἀποτελεῖ τή σύγχρονη ἐκδοχή καί μετεξέλιξη τοῦ ἀρχικοῦ Πνευματισμοῦ⁷.

Ἡ διάδοση τοῦ ἔργου

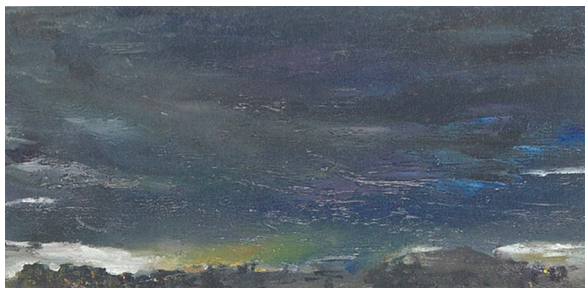
Ἡ Helen Schucman παρέδωσε τό ἔργο τῆς στήν Judith Skutch, μία γυναίκα πού ἦταν ὑπεύθυνη ἐνός Ἰδρύματος Παραϊ-

σθητήριας Ἔρευνας. Τό 1975 ἡ Judith Skutch καί ὁ σύζυγός τῆς, ἀφοῦ μετενόμασαν τό ἴδρυμα σέ «Ἰδρυμα γιά τήν Ἐσωτερική Εἰρήνη» (Foundation for Inner Peace)⁸, ἀφιερῶθηκαν ἀποκλειστικά στή διάδοση τοῦ ἔργου *Μία σειρά Θαυμάτων*, τόσο στίς Η.Π.Α, ὅσο καί ἐκτός αὐτῆς.

Ἦταν τέτοια ἡ διάδοσή του, πού τό 1983 δημιουργήθηκε θυγατρικό εἰδικό ἴδρυμα μέ τήν ὀνομασία Foundation for A Course in Miracles (FACIM)⁹ γιά τήν ὀλη διαχείριση τῆς ὑποθέσεως καί τήν περαιτέρω προώθηση καί ἐκπαίδευση σχετικά μέ τό περιεχόμενο τῶν βιβλίων.

Τό ἔργο υἱοθετήθηκε ἀπό ἀνεξάρτητες Νεοεποχίτικες ὀμάδες καί διαδίδεται μέσῳ τῆς δημιουργίας ὀμάδων μελέτης καί σπουδῆς του. Ὅπως ἔχει ἐπισημανθεῖ, ἔχει τροφοδοτήσει σε ὄλο τόν κόσμο, χωρίς νά ἐξαιρεῖται καί ἡ Ἑλλάδα, ἕνα ὀλόκληρο δίκτυο ἀπό σεμινάρια καί περιοδικά¹⁰. Μέχρι σήμερα ἔχουν πούληθεῖ διεθνῶς περισσότερα ἀπό 500.000 βιβλία.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ*. 1. D. Kemp, "A Course in Miracles", *ENRM*, 2006, σ. 2. 2. M. York, *Historical Dictionary of New Age Movements*, σ. 9-11. 3. D. Kemp, *ὁ.π.*, σ. 1. 4. M.T. Singer, *Cults In Our Midst*, 1995, σ. 43. 5. K. von Stuckrad, *Western Esotericism*, 2005, σ. 142. 6. I. Hexham, *Pocket Dictionary of New Religious Movements*, 2002, σ. 98. 7. E. Bauer, "Spiritismus", *LSSW*, 2001, στ. 1008. W. Hanegraaff, *New Age Religion and Western Culture*, 1998, σ. 30, 38. 8. M. York, *ὁ.π.*, σ. 9-10. 9. D. Kemp, *ὁ.π.*, σ. 2. 10. K. von Stuckrad, *ὁ.π.*, σ. 142.

Ἀπογευματινή
καταιγίδα

Πρωθιερέυς Ευάγγελος Μπονώρης (1909-1991)

Πρωτ. Ἡλία Δροσινού
Ἱερ. Προϊστ. Ἰ.Ν. Ζωοδόχου Πηγῆς Ἀκαδημίας

Ὁ πᾶτερ Εὐάγγελος Μπονώρης ἐγεννήθη τὸ 1909 εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον Ἀρκαδίας. Νήπιον ἀκόμη μαζί μέ τήν οἰκογένειά του μετανάστευσε στό Σικάγο τῶν Η.Π.Α., ὅπου παρέμεινε ἀρκετόν χρόνον ἀλλά λόγω τοῦ προώρου θανάτου τοῦ πατέρα του ἡ οἰκογένεια ἀνεγκάσθη νά ἐπιστρέψῃ πάλι στήν Ἑλλάδα.

Εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον καί ὑπό τίς δυσκολες συνθηκῆς τῆς ὀρφάνιας ἐτελείωσε τὸ Δημοτικόν, τὸ Σχολαρχεῖο, ἐνῶ δέν κατέστη δυνατόν νά ἀποπερατώσῃ τήν ἐποχὴ ἐκεῖνη τὸ Γυμνάσιο ἀφοῦ ἐχρειάζετο νά ἐργασθῇ πρὸς βιοπορισμό.

Τὸ 1935 μέ βοήθεια συγγενοῦς του ἐφοίτησε στό Ἱεροδιδασκαλεῖο Χανίων καί ἀπὸ τὸ 1937 στό Ἱεροδιδασκαλεῖον Κορίνθου. Τήν 8^{ην} Σεπτεμβρίου τοῦ 1940 ἐχειροτονήθη διάκονος εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν Φενεοῦ καί ἀπὸ τὸν Κορινθίας Μιχαήλ (Κωνσταντινίδην) μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπον Ἀμερικῆς.

Κατόπιν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων τὸ ἴδιο ἔτος εἰσῆλθε πρῶτος εἰς τήν Θεολογικὴν Σχολὴν Ἀθηνῶν ἐκ τῆς ὁποίας ἔλαβε τὸ πτυχίον τὸ 1946. Ὡς διάκονος ὑπηρέτησεν εἰς τοὺς Ἱερούς Ναοὺς Ἀγίου Παύλου – Κορίνθου, Ἀγίου Πέτρου – Ἄργους καί Ζωοδόχου Πηγῆς – ὁδ. Ἀκαδημίας, ἐποχὴν ὅπου ἐφημέρευεν ἐκεῖ ὁ διακρινόμενος διὰ τήν πλουσίαν πνευμα-

τικὴν αὐτοῦ δράσιν Πρωθιερέυς Ἄγγελος Νησιώτης.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1946 ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ Μακαριστοῦ Ἀργολίδος Χρυσοστόμου Ταβλαδουράκη μετέπειτα Μητροπολίτου Πειραιῶς καί ἐτοποθετήθη εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν Ἀγίου Πέτρου – Ἄργους λαβὼν καί τὸ ὀφθίκιον τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου.

Ἡ κοινωνία τοῦ Ἄργους πολλὰ ἀνέμεινεν ἀπὸ τὸν Θεολόγον πνευματικόν τῆς πατέρα πού πράγματι δέν ἄργησε νά δρέψῃ τοὺς καρπούς τοῦ ἔργου του.

Τὴν δεκαετῆ διακονίαν του εἰς τὸ Ἄργος ὁ π. Εὐάγγελος τὴν θεωροῦσε ὡς τὴν καλύτερη τῆς ζωῆς του.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1957 ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Θεόκλητος Παναγιωτόπουλος τὸν ἐτοποθέτησε Ἐφημέριον τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν ἀναθέτων εἰς αὐτόν καί τὰ καθήκοντα τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου.

Ἡ τοποθέτησίς του αὐτῆ εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀρχιεπισκοπικῆς Καθέδρας ἦταν ἄκρως τιμητικὴ, διότι ὁ Ναὸς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1948 ἐστερεῖτο ἐγγάμου τακτικοῦ Ἐφημερίου. Ὁ π. Εὐάγγελος ἀπεδέχθη τὸν διορισμόν του ὡς Προϊσταμένου τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ μετ' αἰσθήματος εὐθύνης, ἔχων συνείδησιν ὅτι διαδέχεται εἰς τὸ θυσιαστήριον ἐπιφανεῖς κληρικούς, οἱ ὅποιοι διηκόνησαν τὸν Ναὸν αὐτόν καί

τόν ἐλάμπρυναν μέ ἄμεσον προκάτοχον τόν Ἀρχιμανδρίτην Χρυσόστομον Θέμελιν μετέπειτα Μητροπολίτην Μεσσηνίας.

Εἰς τόν Μητροπολιτικόν Ναόν διηκόνησε ἕως τοῦ ἔτους 1982. Ὁ χαράσων τίς γραμμές αὐτές εἶχε τήν ἀγαθὴν εὐκαιρίαν ὡς μαθητῆς τοῦ προτύπου Γυμνασίου Ἀθηνῶν καί κάτοικος τῆς περιοχῆς νά γνωρίσῃ τόν πατέρα Εὐάγγελον ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀλλά καί τήν ἰδιαιτέραν τιμὴν νά τόν διαδεχθῶ τό ἔτος 1983 εἰς τήν θέσιν τοῦ Ἐφημερίου τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν.

Ἀπό τήν θέσιν τοῦ Ἱερόπαιδος καί ἀπό ἡλικίας τῶν δώδεκα ἐτῶν εἶχα τήν εὐκαιρία νά παρακολουθῆσω τόν ἄριστον τελετουργόν πατέρα Εὐάγγελον κατὰ τήν Θεῖαν Λειτουργίαν, τά Ἱερά Μυστήρια καί τίς ἀκολουθίες. Καλλίφωνος καί μουσικός ἦταν ὑπέροχος ὅταν ἔψελνε κατὰ τοὺς ἑσπερινούς τῶν Χριστουγέννων τό «λαθὼν ἐτέχθης ὑπὸ τὸ Σπήλαιον» καί τοῦ Μεγ. Σαββάτου τό «Εὐλογεῖτε τὸν

Κύριον... τὸν Κύριον ὑμνεῖτε...». Χαρακτηριστικῶς ἀναφέρομεν ὅτι τήν ἐκφώνησιν τῶν αἰτημάτων εἰς τὰς παράκλησεις τοῦ Δεκαπενταγούστου καί τὰ τροπάρια «Ἀπόστολοι ἐκ περάτων... Καί σὲ μεσήτριαν ἔχω» ἀπελάμβανον ὄχι μόνον τό πυκνὸν ἐκκλησίασμα τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ ἀλλά καί αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι παρακολουθοῦσαν ἀπὸ ραδιοφώνου, οἱ ἀσθενεῖς οἱ γέροντες, οἱ ναυτικοί.

Μετὰ τῆς εὐσεβοῦς καί ἐναρέτου πρεσβυτέρας του Χριστίνας ἀπέκτησαν τέσσερα τέκνα διακρινόμενα διὰ τὸ ἦθος καί τήν ἀρίστην ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δειγματοληπτικῶς ἐκτεθέντων γίνεται καταφανὴς ἡ ἐπιτυχία τοῦ π. Εὐαγ.Μπονώρη εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ τελετουργοῦ, κήρυκος διδασκάλου τοῦ Θεοῦ Λόγου ἰδιαιτέρως εἰς Ἄργος, ὡς καί πνευματικοῦ ἐξομολόγου.

Ὁ βίος του ἦτο ἀπολύτως σύμφωνος πρὸς ὅσα ἐδίδασκε καί ἐνήργη μέχρι τῆς κοιμήσεώς του.

Κάνε μιά εὐχή

Ἀποστολικοί Κανόνες (κζ')

Παναγιώτη Μπούμη
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ Ε.Κ.Π.Α.**ΚΑΝΟΝΑΣ ΟΗ' (78ος)**

Κείμενο: Κωφὸς δὲ ὢν, καὶ τυφλός, μὴ γινέσθω ἐπίσκοπος, οὐχ ὡς μεμιασμένος, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ παρεμποδίζοιτο.

Μετάφραση: Ἄν ὅμως εἶναι κουφός καὶ (ἦ) τυφλός, νά μὴ γίνεταί ἐπίσκοπος, ὅχι ὡς μολυσμένος, ἀλλά γιὰ νά μὴν παρεμποδίζονται τὰ ἐκκλησιαστικά ἔργα καὶ καθήκοντά του.

ΚΑΝΟΝΑΣ ΟΘ' (79ος)

Κείμενο: Ἐάν τις δαίμονα ἔχη, κληρικὸς μὴ γενέσθω, ἀλλὰ μηδὲ τοῖς πιστοῖς συνευχέσθω. Καθαρισθεὶς δὲ προσδεχέσθω, καὶ ἐὼν ἦ ἄξιος, γινέσθω.

Μετάφραση: Ἄν κάποιος ἔχει δαιμόνιο, ἄς μὴ γίνεταί κληρικὸς, ἀλλά οὔτε καὶ νά συμπροσεύχεται μέ τούς πιστούς. Ἐφόσον ὅμως καθαριστεῖ, νά γίνεταί δεκτός (στήν κοινή προσευχή), καὶ ἂν εἶναι ἄξιος, νά γίνεταί (κληρικὸς).

Παράλληλοι κανόνες: Τῆς ΣΤ' ὁ ξ', τοῦ Τιμοθέου οἱ β', γ' καὶ ιε'.

ΚΑΝΟΝΑΣ Π' (80ός)

Κείμενο: Τὸν ἐξ ἐθνικοῦ βίου προσελθόντα, καὶ βαπτισθέντα, ἢ ἐκ φαύλης διαγωγῆς, οὐ δίκαιόν ἐστι πάραυτα προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον. Ἄδικον γάρ, τὸν μηδέπω πείραν ἐπιδειξάμενον, ἐτέρων εἶναι διδάσκαλον, εἰμὴ που κατὰ θεῖαν χάριν τοῦτο γένηται.

Μετάφραση: Αὐτός πού προσῆλθε ἀπὸ ἐθνικό βίο καὶ βαπτίστηκε ἢ ἀπὸ φαύλη δια-

γωγῆ, δέν εἶναι δίκαιο νά προχειρίζεταί (γίνεται) ἀμέσως ἐπίσκοπος. Γιατί εἶναι ἀδίκο ἐκεῖνος πού δέν ἔχει ἀκόμη καλά-καλά δοκιμαστεῖ νά εἶναι δάσκαλος ἄλλων, ἐκτός ἂν κάπου κατὰ θεῖα παραχώρηση καὶ χάρη συμβεῖ αὐτό.

Παράλληλοι κανόνες: Τῆς Α' ὁ β', τῆς Α'-Β' ὁ ιζ', τῆς Νεοκαισάρειας ὁ ιβ', τῆς Λαοδικείας ὁ γ', τῆς Σαρδικῆς ὁ ι', τοῦ Κυρίλλου ὁ δ'.

ΚΑΝΟΝΑΣ ΠΑ' (81ος)

Κείμενο: Εἴπομεν, ὅτι οὐ χρὴ ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρεῖαις. Ἡ πειθέσθω οὖν τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρεῖσθω. Οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, κατὰ τὴν Κυριακὴν παρακέλευσιν.

Μετάφραση: Εἶπαμε ὅτι δέν πρέπει ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος νά καθιστᾶ τὸν ἑαυτό του σέ δημόσιες διοικήσεις, ἀλλά νά ἐπιδίδεταί μέ ἄνεση στίς ἐκκλησιαστικές ἀνάγκες. Ἡ νά πείθεται, λοιπόν, νά μὴν τό κάνει αὐτό ἢ ἄς καθαιρεῖται. Γιατί κανεὶς δέν μπορεῖ νά δουλεύει σέ δύο ἀφεντικά, σύμφωνα μέ τὴν ὑπόδειξη τοῦ Κυρίου.

Ἄγιογραφικά χωρία: Ματθ. 6,24, Λουκ. 16,13.

Παράλληλοι κανόνες: Ἀποστολικοὶ οἱ ζ' καὶ πγ', τῆς Δ' οἱ γ' καὶ ζ', τῆς Ζ' ὁ ι', τῆς Α'-Β' ὁ ια', τῆς Καρθαγένης ὁ ις'/ιη'.

Σχόλιο: Ὁ κανόνας αὐτός ἀποτελεῖ προέκταση τοῦ ζ' ἀποστολικοῦ κανόνα.

Κληρικός και Λογοτεχνία

Άρχιμ. Δοσιθέου Καστόρη
Ίεροκήρυκος Ι.Μ. Θηβῶν και Λεβαδείας

Ὁ κληρικός ὡς ἐξ ὀρισμοῦ πνευματικὸς ἄνθρωπος βρίσκεται σέ διαρκή στενή ἀναστροφή μέ τόν λόγο κατά τή διπλή του σημασία, δηλαδή μέ τόν Θεῖο Λόγο, μέ τήν ἔννοια πού ἔχει στόν πρῶτο στίχο τοῦ Κατά Ἰωάννην Εὐαγγελίου, και μέ τόν ἀνθρώπινο λόγο, μέ τήν ἔννοια τοῦ ἐμφύτου στόν ἄνθρωπο χαρίσματος νά σχηματίζει και νά ἐκφράζει τά διανοήματά του μέ τήν ὀμιλία. Ὁ κληρικός ἀσχεῖ ἕνα κατ' ἐξοχήν λειτούργημα λόγου. Στήν ἐκκλησιαστική ὀρολογία γίνεται ἀναφορά στή διακονία τοῦ λόγου, πού ἀποτελεῖ συστατικό στοιχεῖο τῆς ἀποστολῆς τοῦ κληρικοῦ. Ὁ λόγος ἀποτελεῖ τό μέσο τῆς ἐπικοινωνίας τοῦ φορέα τῆς ἀποστολικότητας μέ τόν κόσμο, ὀφείλοντας νά ἀποκαλύπτει τόν Λόγο και νά ὀδηγεῖ στήν πίστη «ἐξ ἀκοῆς». Ἔχοντας ὁ κληρικός τέτοιο χρέος εἶναι ἕνας «ἐν δυνάμει» λογοτέχνης, ἕνας τεχνίτης και μάστορας τοῦ λόγου, ὁ ὀποῖος ὀφείλει νά χρησιμοποιεῖ τόν ἀνθρώπινο λόγο ἀναγωγικά πρὸς τόν Θεό.

Ἄλλωστε, ὁ κληρικός, ὡς homo religiosus, ζεῖ και κινεῖται στή σφαῖρα τοῦ ἱεροῦ (sacrum), μέ ὅ,τι αὐτό συνεπάγεται. Ὁ Εὐάγγελος Παπανοῦτσος γράφει στήν *Αἰσθητική* του (σ. 75): «Ἡ θρησκεία εἶναι τό καθολικότερο και τό πιὸ ἀρχέγονο, τό πρωταρχικό φαινόμενο τῆς

ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου και ἡ τέχνη βγῆκε ἐξελικτικά ἀπό τούς κόλπους τῆς», ἄρα, προσθέτουμε ἐμεῖς, και εἰδικώτερα ἡ τέχνη τοῦ λόγου ἔχει τή γενεσιουργό αἰτία τῆς στό θρησκευτικό φαινόμενο. Οἱ ἀνθρωπολόγοι τείνουν νά συμφωνήσουν ὅτι ὁ ἔντεχνος λόγος ξεκίνησε ὡς ἱερός λόγος.

Ἀναφέρω τήν προσφιέστατη διατύπωση τοῦ θεολόγου, θρησκευτολόγου και λογοτέχνη Δημήτρη Σταθοπούλου, ὅτι ἡ ποίηση εἶναι ἡ γλώσσα τῆς θρησκείας και τόν ἀφορισμό τοῦ Ὁδ. Ἐλύτη «ὄπου ἡ ποίηση, ἐκεῖ και ὁ Θεός».

Μεγάλα τμήματα τῆς Βίβλου, ὀπως π.χ. τά πρῶτα κεφάλαια τῆς *Γένεσης*, εἶναι γραμμένα μέ τόν τολμηρό συμβολισμό τῆς ἀρχέγονης ἱερῆς ποίησης. Οἱ φαλμοὶ ἀποτελοῦν ἀξεπέραστα μνημεῖα τῆς παγκόσμιας λογοτεχνικῆς παραγωγῆς. Μέ αὐτά τά σπουδαῖα κείμενα, ὁ κληρικός, ἔστω και ἂν δέν ἔχει κάνει εἰδικές σπουδές, βρίσκεται συνέχεια σέ ἐπαφή μέσα στήν ἐκκλησιαστική λατρεία, τά συναντᾶ ὑποχρεωτικά σέ κάθε βῆμα τῶν ἱερατικῶν καθηκόντων του. Καί μήπως εἶναι μόνον αὐτά; Μέσα στή διαχρονική λειτουργική πράξη σώζονται ζωντανά ἀνυπέρβλητες ποιητικές συνθέσεις (ὕμνοι, κανόνες) τῶν κλασικῶν ἐκκλησιαστικῶν ποιητῶν, τῶν ὕμνογράφων.

Μέ τέτοια ἐκ τῶν πραγμάτων προπαί-
δεια ἐντέχνου λόγου, ὁ κληρικός, ἔστω
καί ἂν δέν εἶναι κάτοχος φιλολογικῆς
παιδείας, διαθέτει μερίζονες προϋποθέ-
σεις λογοτεχνικῆς καλλιέργειας ἀπό τόν
μέσο ἄνθρωπο. Ὅλος αὐτός ὁ λογοτε-
χνικός πλοῦτος, ὁ ὁποῖος σπείρεται στήν
ψυχή τοῦ κληρικοῦ, βρίσκει συνηθέστατα
ὡς θύρα ἐξόδου τό κήρυγμα, πού λει-
τουργεῖ σάν ἀσφαλιστική δικλίδρα ἐκτό-
νωσης. Εἶναι ὅμως τό κήρυγμα λογοτε-
χνία; Μέ μιά εὐρύτερη ἔννοια ἀσφαλῶς
εἶναι. Τό κήρυγμα, ἔστω καί ἂν κάποιοι
κληρικοί σήμερα αὐτοσχεδιάζουν καί
προχειρολογοῦν ἀπό τόν ἄμβωνα, εἶ-
ναι ρητορικό εἶδος, καί εἰδικό μάθημα
τῆς Πρακτικῆς Θεολογίας, ἡ Ὀμιλητική,
ἀσχολεῖται συστηματικά μέ τίς προϋπο-
θέσεις καί τή μεθοδολογία του. Ἐνῶ τό
προσεκτικά προετοιμασμένο καί ὀρθά
δομημένο καλλιπερές κήρυγμα εἶναι λο-
γοτεχνικό εἶδος, ὁ ἐπιτηδευμένος λογο-
τεχνισμός μέ ἄσκοπες μεγαλοστομίες
καί ρητορικά πυροτεχνήματα ἀποτελεῖ
ἀδυναμία καί ἐλάττωμα τοῦ ἱερατικοῦ
κηρύγματος.

Ἄς ἐξετάσουμε τώρα καί τήν περίπτω-
ση, ὅπου ὁ κληρικός ἐπιχειρεῖ νά ἐκφρα-
σθεῖ λογοτεχνικά μέ τή στενότερη ἔν-
νοια. Στίς ἡμέρες μας ἔχει παρουσιάσει
σημαντική ἔξαρση ἡ ὑμνογραφική τέχνη.
Ἦμνογραφία εἶναι κυριολεκτικά ἡ σύνθε-
ση ὕμνων καί εὐρύτερα ἡ σύνθεση ποίη-
σης γιά τίς λατρευτικές ἀνάγκες. Ὑπάρ-
χουν καί σήμερα ἀρκετοί ὑμνογράφοι, οἱ
περισσότεροι ἀπό τούς ὁποῖους κληρικοί
καί μάλιστα Ἁγιορεῖτες μοναχοί. Γνω-
στότερος καί διαπρεπέστερος μεταξύ
αὐτῶν ὁ μακαριστός γέρον Γεράσιμος

Μικραγιαννανίτης, ὁ ὁποῖος ἔλαβε ἀπό
τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο τόν τιμητι-
κό τίτλο τοῦ «Ἦμνογράφου τῆς Μεγάλης
τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας». Ὁ π. Γεράσι-
μος ἔχει συνθέσει πλῆθος ἱερῶν ἀκολου-
θιῶν σέ μνήμες ἀγίων ἢ ἱερῶν γεγονότων,
πού δέν συναντῶνται στά καθιερωμένα
Μηναῖα.

Ἀκόμη ἀξιόλογα ὑμνογραφήματα
ἔχουν συνθέσει ὁ Πατρῶν Νικόδημος, ὁ
Κερκύρας Μεθόδιος, ὁ Κοζάνης Διονύσι-
ος, ὁ Κίτρος Βαρνάβας, ὁ Κρήτης Τι-
μόθεος, γιά νά περιορισθῶ στούς κάπως
παλαιότερους. Τά ἔργα τῶν συγχρόνων
αὐτῶν ὑμνογράφων εἶναι γραμμένα στήν
ἀττικίζουσα γλῶσσα καί φυσικά ὑπα-
κούουν στούς τύπους καί τήν αὐστηρή
μορφολογία τῆς κλασικῆς βυζαντινῆς ἐκ-
κλησιαστικῆς ποίησης. Στά ἔργα αὐτά
θαυμάζουμε τή γλωσσική ἐπάρκεια, τήν
ἀκριβή μίμηση τοῦ παλαιοῦ ὕφους, τά
ἐπιτυχημένα ρυθμοτονικά μέτρα. Ὅμως,
παρά ταῦτα, ἡ λογοτεχνική δημιουργία
κάπου χωλαίνει. Τῆς λείπει ἡ πρωτοτυ-
πία καί ἡ ζωντάνια, καθόσον πρόκειται
γιά φαινόμενο μανιερισμοῦ.

Ὑπάρχουν ὅμως καί περιπτώσεις, ὅπου
ὁ κληρικός τολμᾷ νά διαβεῖ τά τείχη τῆς
ἐκκλησιαστικῆς μάνδρας καί νά ἐκφρα-
σθεῖ στό πεδίο τῆς λογοτεχνίας πού δέν
ἐξυπηρετεῖ αὐστηρά λατρευτικές ἀνά-
γκες. Σ' αὐτήν τήν περίπτωση ὁ κληρι-
κός-λογοτέχνης συνήθως ἀναφέρεται σέ
θρησκευτική θεματολογία καί ἐπιχειρεῖ
νά ἐκφράσει μεταφυσικούς προβληματι-
σμούς καί ὑπαρξιακές ἀγωνίες.

Ὁ συσχετισμός λογοτεχνίας καί ἱερα-
τικοῦ βιώματος ἐπισημάνθηκε ἀπό τόν
Γάλλο συγγραφέα Παῦλο Κλωντέλ σέ

ὀμιλία του τό 1927 μέ τίτλο «Θρησκεία καί ποίηση», ὅπου ἀναφέρει ὅτι ἡ ποιητική ἔμπνευση εἶναι πρῶτιστα προφητική καί ἱερατική καί ὡς πρῶτη δωρεά τοῦ ποιητῆ ἀπό τή θρησκεία θεωρεῖ τόν ὕμνο καί τή δοξολογία, βασιικά συστατικά στοιχεῖα τῆς ἱερατικῆς διακονίας.

Οἱ κληρικοί λογοτέχνες ἐγκαταλείποντας τά αὐστηρά πλαίσια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὕμνογραφίας, παραμένοντας ὅμως στά ὅρια μιᾶς ποίησης πού χαρακτηρίζεται *sacra* (ιερή), ἐπιδίδονται σέ μιᾶ ποίηση πού τή χαρακτηρίζει ὁ θρησκευτικός λυρισμός. Ἡ καταγωγή αὐτῆς τῆς ποίησης ἀνάγεται στόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Ναζιανζηνό, μιᾶ καί ὁ κατ' ἐξοχήν θεολόγος ἦταν καί μέγας ποιητής.

Σ' αὐτόν τόν τρόπο ποιητικῆς ἔκφρασης τῶν κληρικῶν ποιητῶν ὑπάρχει περισσότερη ἐλευθερία καί δυνατότητα ἀποτύπωσης προσωπικῶν βιωμάτων ἀπό ὅ,τι στή λειτουργική τέχνη. Σέ μερικές καλές στιγμές αὐτοῦ τοῦ εἴδους νομίζεις ὅτι βρίσκεσαι μπροστά σέ ρομαντικές ἐκρήξεις ποιητικοῦ μυστικισμοῦ μέ γερμανικά πρότυπα (Ἰάκωβος Μπαίμε, Ἄγγελος Σιλέσιος) καί ἄλλοτε σ' ἕνα χριστιανικό ποιητικό ὄνειρισμό, ἤ σέ μιᾶ ἐναγώνια ὑπαρξιακή ἔνταση μπροστά στήν πρόκληση τῆς ἀμαρτίας - μέ ὄντολογική καί ὄχι ἠθικιστική ἔννοια. Ἐνδεικτικοί ἐκπρόσωποι: ὁ Κισάμου καί Σελίνου Εἰρηναῖος, ὁ Αὐστραλίας Στυλιανός, ὁ Κοζάνης Διονύσιος, ὁ Πέργης Εὐάγγελος, ὁ μοναχός Μωυσῆς, ὁ ἴδιος ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος καί ἄλλοι.

Σέ γενικές γραμμές ἡ ἱερατική ποίηση στήν ἑλληνική γλώσσα ἔχει νά παρουσιάσει ἀξιόλογα δείγματα, ἀντάξια μεγάλων δημιουργῶν. Ἀντίθετα οἱ ἐπιδόσεις τῶν κληρικῶν στήν πεζογραφία δέν εἶναι ἀνάλογες. Ἔχουν δημοσιευθεῖ κάποια διηγήματα, μυθιστορήματα καί νουβέλες, ὅμως τά ἔργα αὐτά τά χαρακτηρίζει ἡ διάθεση «στράτευσης» καί τά διαποτίζει συνήθως ἕνας πληθωρικός ἠθικοδιδασκτισμός. Ἡ ζωντανή θρησκευτική πίστη μπορεῖ νά ἐμπνεύσει ὑψηλά καί αὐθεντικά ἔργα τέχνης, ἐνῶ ἡ ξεπεσμένη σέ ἰδεολόγημα πίστη ἀποδίδει κάκιστους καρπούς. Ἀλλά ἄς μείνουμε μέχρι ἐδῶ.

Ἀξίζει τέλος νά ἐπισημανθεῖ ἡ παρατήρηση ὅτι σπάνια κληρικοί ἐγκαταλείπουν τή σφαιρα τῆς θρησκευτικῆς λογοτεχνίας, ὥστε νά τολμήσουν νά ἐκφραστοῦν στή θύραθεν τέχνη τοῦ λόγου. Αὐτό ἐπιδέχεται διπλή ἐρμηνεία. Πρῶτον ἡ προσωπικότητα καί ἀποστολή τοῦ κληρικοῦ εἶναι ἀπόλυτα συνυφασμένη μέ τήν ἐμβίωση τοῦ ἱεροῦ καί ἄρα ἡ ἔκφραση *profan* (θύραθεν) συναισθημάτων τοῦ φαίνεται ἀνοίκεια.

Δεύτερον, ὁ κληρικός κινεῖται ὑπό ἰδιόμορφο καθεστῶς «δουλείας». Αἰσθάνεται ὅτι διαρκῶς ἐλέγχεται ἀπό πολλούς παράγοντες. Γι' αὐτό διστάζει νά ἐκφράσει ἐλεύθερα τά ἀληθινά του αἰσθήματα καί τίς μύχιες σκέψεις του καί αὐτοπεριορίζεται καί αὐτολογοκρίνεται. Πάντως, παρά ταῦτα, ἡ παραγωγή ἱερατικῆς λογοτεχνίας συνεχίζεται.

Μητροπολίτης Μαντινείας και Κυνουρίας Άλέξανδρος, Από τό Όρεσθάσιον στό Πάπαρι, Τρίπολις 2019, 566σ.

Ή πορεία στόν χρόνο «μιάς γωνιάς του Μωριᾶ» από τήν ἀρχαιότητα μέχρι τήν ἐποχή μας προβάλλει παραστατικά μέσα από τήν ἀφήγηση και τίς φωτογραφίες του πολυσέλιδου ἔργου του Σεβ. Μητροπολίτου Μαντινείας και Κυνουρίας. Στήν ἐξιστόρηση συνδυάζονται ἀναμνήσεις και βιώματα μέ τά ιστορικά δεδομένα, ἐνώ ή συγγραφική ματιά ἐστιάζει στή λεγόμενη «μικροϊστορία», δηλαδή στά «μικρά» και «ἀσήμαντα» πού συγκροτοῦν τήν καθημερινότητα του ιδιωτικού βίου, καταφέροντας μέσα από αὐτά τά μικρά γεγονότα νά μᾶς δώσει τήν ἀτμόσφαιρα, μέσα στήν ὁποία ἐκτυλίχθηκαν τά συνολικά γεγονότα τῆς μεγάλης, ἐπίσημης ιστορίας.

Πρωτ. Δημήτριος Χ. Χαρίσιος, Κοσμικόν ἑορτολόγιον, Κοζάνη 2003, 159σ.

Οἱ χριστιανικές ἑορτές συνενώνουν τόν ιδιωτικό μέ τόν δημόσιο βίο στόν ἄξονα μιάς οὐσιαστικῆς συλλογικότητας, συμπλέκοντας συγχρόνως τά ἐπιμέρους δεδομένα ἐκάστου πάνω στό πολύχρωμο ὑφάδι του λαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὡστόσο, μετά τόν Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο στή ζωή μας ἐντάχθηκαν (κατ' ἀπομίμηση δυτικῶν συνηθειῶν) κάποιες νέες «ἑορτές», π.χ. τῆς Μητέρας, του Πατέρα, κ.ἄ., γύρω από τίς ὁποίες ἔχει δημιουργηθεῖ ἕνα σύστημα, πού τίς καθορίζει σέ ἀναφορά μέ καταναλωτικές συνήθειες και κοσμικά πρωτόκολλα. Ὁ π. Δημ. Ζ. Χαρίσιος ἀσχολεῖται μέ ὅσες από αὐτές μποροῦν νά ἀποκτήσουν ἀναφορά στήν ἐκκλησιαστική μας παράδοση και στά οἰκεία ἦθη, ἀναφερόμενος ἐπίσης στήν ἑορτή τῆς Ἁγίας Σκέπης, πού καθιερώθηκε γιά νά τιμηθεῖ τό ἄλβανικό ἔπος.

Βιβλία πού λάβαμε - Νέες Κυκλοφορίες

Ἀρχιμ. Γρηγόριος Δ. Παπαθωμᾶς - Ἀναστασία Δ. Παπαθωμᾶ-Πηλιούρη, *Ἀπό Δωρικά Νάματα, τά Νάματα (Πιπιλίστα) Ἀσκίου - Βοΐου Κοζάνης*, Κατερίνη: Ἐπέκταση 22019 (2012), 727σ.

Ἀρχιμ. Ἰγνάτιος Πατέστης, *Ἐδίδασκε τούς ὄχλους (Κυριακοδρόμιον)*, Τροιζίνα: ἔκδ. Ἰ.Μ. Ἀγ. Δημητρίου 2019, 428σ.

Ἀρχιμ. Παντελεήμων-Γ. Τσορμπατζόγλου, *Ὁ αὐτοκράτορας Βαρδάνης-Φιλιππικός (711-713). Ἡ ἐκκλησιαστική πολιτική του ὡς εἰσαγωγή στήν εἰκονομαχία*, Ἀθήνα: Ἡρόδοτος 2019, 328σ.

Περί άδειών ύπηρεσιακής εκπαίδευσης

Πρωτ. Γεωργίου Βαμβακίδη
Γεν. Άρχιερ. Έπιτρ. Ί.Μ. Ζιχνών και Νευροκοπίου
Άντιπροέδρου Ι.Σ.Κ.Ε.

Σέ συνέχεια μέ τό προηγούμενο τεύχος του Έφημερίου, έξακολουθοῦμε και μέ τό παρόν τεύχος νά παρέχουμε όρισμένες χρήσιμες πληροφορίες σχετικά μέ τή χορήγηση τών άδειών ύπηρεσιακής εκπαίδευσης.

1. Για τή συμμετοχή του κληρικού σέ προγράμματα μετεκπαίδευσης και προγράμματα ή κύκλους μεταπτυχιακής εκπαίδευσης, ό κληρικός δικαιούται νά ζητήσει τήν παραπάνω, ή όποία χορηγείται από τήν Ίερά Μητρόπολη ύστερα από αίτησή του και μετά από τή σύμφωνη γνώμη του ύπηρεσιακού συμβουλίου, τό όποιο και έλέγχει τή συνδρομή τών προϋποθέσεων τής παραγράφου πού είχαμε δημοσιεύσει στό προηγούμενο τεύχος και συνεκτιμά τή συνάφεια τής μετεκπαίδευσης ή τής μεταπτυχιακής εκπαίδευσης μέ τό αντικείμενο τής ύπηρεσίας του, τήν ύπηρεσιακή επίδοση και τίς γνώσεις του κληρικού. Ειδικά, προκειμένου περί εκπαιδευτικής άδειας στό έξωτερικό, απαιτείται πολύ καλή γνώση της γλώσσας τής χώρας στην όποία πρόκειται νά μεταβεί ό κληρικός. Πολλές φορές διαμαρτύρονται συνάδελφοι κληρικοί, έπειδή τό ύπηρεσιακό συμβούλιο τής Ίερας Μητροπόλεως δέν συναινεί στην χορήγηση τής συγκεκριμένης άδειας.

Στίς περισσότερες φορές ή μή συναινέση είναι δικαιολογημένη, διότι τό αντικείμενο μέ τό όποιο ζητά ό κληρικός νά ασχοληθεί στην συγκεκριμένη άδεια είναι παντελώς άσχετο μέ τήν ποιμαντική και θεολογική του διακονία-ύπηρεσία.

2. Η άδεια χορηγείται ύποχρεωτικά, εάν ό κληρικός έχει λάβει ύποτροφία από τό Ίδρυμα Κρατικών Ύποτροφιών. Ύποτροφία από άλλο ίδρυμα ή όργανισμο ήμεδαπό, διεθνή ή άλλοδαπό ή άλλοδαπής κυβέρνησης για μετεκπαίδευση ή μεταπτυχιακή εκπαίδευση σχετιζόμενη μέ τό αντικείμενο τής ποιμαντικής και θεολογικής διακονίας-ύπηρεσίας του κληρικού συνεκτιμάται για τή χορήγηση τής άδειας. Η άρνηση τής άδειας πρέπει νά αιτιολογείται συγκεκριμένως και ειδικώς.

3. Η συγκεκριμένη άδεια δέν μπορεί νά υπερβεί τή διετία. Σέ περίπτωση φοίτησης σέ προγράμματα ή κύκλους μεταπτυχιακών σπουδών διάρκειας δύο (2) έτών ή εκπόνησης διδακτορικής διατριβής, ή άδεια δέν μπορεί νά υπερβεί τά τρία (3) ή τά τέσσερα (4) χρόνια αντίστοιχα. Καθ' όλη τή διάρκεια τής ύπηρεσίας του κληρικού δέν μπορεί νά χορηγηθεί σέ αυτόν άδεια ύπηρεσιακής εκπαίδευσης πέραν τών πέντε (5) έτών.

Προτείνουμε:

Καθημερινά:

22.00: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ (Ε)

Προσεγγίσεις στους ὅρους τῆς πίστεως.

Μέ τόν Δημήτρη Μαυρόπουλο

12.00: ΤΟ ΑΛΑΤΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

Παραδοσιακή μουσική.

Μέ τόν Λάμπρο Λιάβα.

20.00: ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ 89,5.

23.00: ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ 89,5.

00.00: ΜΕ ΛΟΓΙΑ ΑΚΡΙΒΑ ΚΑΙ ΟΜΟΡΦΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ.

Ἀποσπάσματα ἀπό κείμενα Πατέρων μέ μουσικές γέφυρες.

Μέ τήν Κυριακή Αἰλιανοῦ.

Οἱ ἐκπομπές τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ

τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 89,5

ἀναμεταδίδονται ἀπό τούς κατά τόπους σταθμούς

τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων.

ΠΑΡΟΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ

Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ

Αριθμός Άδειας
10

ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 21 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Αθηνάς 30 10551 Αθήναι
Τηλ. 211-1825298 Fax: 211-1824317
ISSN 1105-7203